

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Fakulta teologická

Katedra teologických věd

Diplomová práce

Okresní církevní tajemníci na okrese Český Brod v padesátých letech 20. století. Omezování katolické církve ve světle církevních pramenů

Vedoucí práce: Prof. PaedDr. ThLic. Martin Weis, Th.D.

Autorka práce: Bc. Jindra Junová

Studijní obor: Teologie

Ročník: 2.

2015

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci „*Okresní církevní tajemníci na okrese Český Brod v padesátých letech 20. století. Omezování katolické církve ve světle archivních pramenů.*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

14. 3. 2015

Děkuji vedoucímu diplomové práce Prof. PaedDr. ThLic. Martinu Weisovi, Th.D.
za cenné připomínky, vstřícnost a čas, který mé práci věnoval.

Obsah

Úvod.....	7
1. Stručně k dějinám Českobrodsko.....	10
1.1 Období do konce 19. století.....	10
1.1.1 <i>Církevní správa</i>	12
1.1.2 <i>Školní správa</i>	13
1.2 Stručně k sociálně demografickým poměrům po roce 1946	14
2. Nástin církevně politické situace v letech 1949 – 1956.....	16
2.1 Boj státu proti církvi v letech 1949 – 1952.....	16
2.2 Zdecimovaná církev v letech 1953-56.....	19
2.3 Instituce církevního tajemníka.....	20
2.3.1 <i>Ustanovení OCT</i>	20
2.3.2 <i>Pracovní náplň a činnost OCT</i>	21
3. Církevně politická situace v letech 1949 – 1952 optikou okresního církevního tajemníka ve světle archivních pramenů	27
3.1 Rok 1949	27
3.1.1 <i>Sledování duchovní služby a liturgie</i>	27
3.1.2 <i>Sledování výuky náboženství</i>	39
3.1.3 <i>Sledování činnosti řeholnic</i>	40
3.1.4 <i>Nástroje církevní politiky</i>	41
3.2 Rok 1950	42
3.2.1 <i>Sledování duchovní služby a liturgie</i>	42
3.2.2 <i>Sledování výuky náboženství</i>	63
3.2.3 <i>Sledování činnosti řeholnic</i>	64
3.2.4 <i>Nástroje církevní politiky</i>	65
3.3 Rok 1951	67
3.3.1 <i>Sledování duchovní služby a liturgie</i>	67

3.3.2 Sledování výuky náboženství.....	80
3.3.3 Sledování činnosti řeholnic.....	81
3.3.4 Nástroje církevní politiky.....	82
3.4 1952	85
3.4.1 Sledování činnosti duchovních a liturgie	85
3.4.2 Sledování výuky náboženství	89
3.4.3 Sledování řeholnic	91
3.4.4 Nástroje církevní politiky.....	92
Závěr	94
Seznam použitých zdrojů	96
Seznam zkratk	98
Seznam příloh	100
Přílohy	101
Abstrakt.....	107
Abstract.....	108

Úvod

Rozhodnutí napsat diplomovou práci na téma „*Církevní tajemníci na okrese Český Brod v padesátých letech 20. století. Omezování činnosti katolické církve¹ ve světle archivních pramenů*“ se zrodilo na českobrodské farnosti, kde vyučuji náboženskou výchovu. Ke konkrétnímu časovému období jsem dospěla postupně, protože jsem musela nejdříve zjistit dostupnost archivních pramenů a z toho vycházet. V archivu SOkA Kolín se dochovalo velké množství dokumentů (situačních zpráv a hlášení) z činnosti okresních církevních tajemníků (dále OCT) a to mne inspirovalo k rozhodnutí, popsat situaci římskokatolické církve na okrese Český Brod právě optikou OCT v časovém sledu.

Těžké období římskokatolické církve pod útlakem komunistického režimu bylo již zpracováno mnoha historiky a odborníky na církevní problematiku. Je to velmi rozsáhlé téma a dá se sledovat z mnoha různých úhlů pohledu. Já jsem provedla konkrétní regionální sondu, v rámci které sleduji činnost OCT v jednom okrese v krátkém časovém období ve světle archivních pramenů. Práce tak může posloužit ke vzájemnému srovnání působení OCT mezi jednotlivými okresy.

Cílem mé práce je popsat a okomentovat konkrétní církevně politickou situaci v katolické církvi na okrese Český Brod v padesátých letech 20. stol., jak ji můžeme poznat na základě dostupných archivních pramenů - situačních zpráv a dokumentů OCT a ukázat, jak se oficiální církevní politika státu té doby ve skutečnosti promítala nejen do činnosti OCT, ale i do duchovní služby kněží, řeholnic, do výuky náboženství sledovaném okrese. Dalším cílem práce je popsat a zhodnotit jednotlivé úkoly a činnosti, které OCT vykonávali k omezování katolické církve na okrese Český Brod v padesátých letech.

Za výchozí bod sledovaného období jsem zvolila první polovinu roku 1949, kdy byla ustanovena funkce církevního tajemníka a duchovní správci se dostali pod jejich neustálý drobnohled. Za těžiště své práce jsem si vybrala hektické období 1949-52, kdy probíhal tuhý boj státu s církví, činnost OCT se formovala, jejich aktivita vrcholila.

¹ Katolickou církví je v DP myšlena pouze římskokatolická církev.

Z této doby se také dochovalo nejvíce archivních pramenů k tomu, abych mohla postihnout události, které omezování činnosti duchovních správců, řeholnic a věřících dobře ilustrují.

V první kapitole stručně charakterizují historii Českobrodsko do konce 19. stol. s důrazem na význam římskokatolické církve v čase. Čerpala jsem z knih: Český Brod a okolí, z odborné publikace historiků Bednaříka a Havelkové Průvodce po okresních a městských archivech pražského kraje. Svazek 3. Okres Český Brod a z nedávno vydané knihy M. Dvořáka, Český Brod. Stručné dějiny. Umělecké památky. V závěru 2. Kapitoly uvádím hodně stručně sociodemografické poměry na okrese Český Brod, protože mají též určující vliv na specifičnost religiozity obyvatel.

V první části 2. kapitoly jsem jen ve stručnosti nastínila církevně politickou situaci ve sledovaném období 1949-1952 s přesahem do roku 1956, protože ta již byla podrobně zpracována v mnoha odborných publikacích vynikajících vědců a církevních historiků. Zmíním zde díla alespoň několika autorů, která mi pomohla pochopit složité období padesátých let v dějinách katolické církve a ze kterých jsem čerpala cenné informace i ve stěžejní 3. kapitole mé práce. Byl to zejména vynikající historik K. Kaplan, který se ve svém díle Státní církevní politika 1948-1950 věnuje podrobně boji státu proti katolické církvi; polovinu této publikace tvoří archivní materiály. Další autoři S. Balík a J. Hanuš v knize Katolická církev v Československu 1945-1989 zachytili nejen církevně politická fakta, ale i konkrétní pohnuté osudy pronásledovaných kněží a biskupů. Autor V. Vaško zpracoval dotýčnou problematiku katolické církve v několika odborných publikacích: Neumlčená I., II. (Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce), ty mapují přehledně období let 1945-50. Když se po revoluci uvolnily archivní materiály, napsal autor již v jejich kontextu další rozsáhlé dílo, trilogii Dům na skále (1.-3.). Dále jsem čerpala informace z knihy Dům na skále 1. Církev zkoušená. 1945 - začátek 1950 a Dům na skále 2. Církev bojující, 1950 – květen 1960. Ve druhé části 2. kapitoly jsem zpracovala teoretickou část instituce OCT a činnosti OCT² a zde jsem čerpala z knih autorů M. Weise, Okres na jihu a Svědectví dokumentů

² Dohledala jsem DP s podobným námětem od Mgr. Jitky Snášelové, Činnost církevních tajemníků na Šumperku do roku 1968, KTF. Práce je napsána z jiného úhlu pohledu. Snaží se ze zpráv OCT stanovit nejdůležitější problémy ve sledovaném období na Šumperku. Další nalezené práce se zabývaly OCT jen okrajově anebo jako doplnění informací církevní politiky státu.

(katolická církev v archivních materiálech jihočeských archivů let 1949-1976), z knihy Z. Demla, Pod dohledem církevních tajemníků a z publikace Církevní komise ÚV KSČ 1949 – 1951, I. Církevní komise ÚV KSČ („církevní šestka“) duben 1949 – březen 1950.

Závěrečná 3. kapitola je stěžejní a má největší rozsah. Zde předkládám a komentuji církevně politickou situaci v období 1949-1952 na okrese Český Brod optikou okresních církevních tajemníků ve světle archivních pramenů. Studium archivních materiálů tvoří logicky jádro mé práce a je na nich založena. Cenný zdroj informací jsem získala v SOkA Kolín, kde jsem objevila ve fondu ONV Český Brod velké množství zachovaných tzv. situačních zpráv a hlášení, která posílal OCT krajskému církevnímu tajemníkovi (dále KCT). Po zralé úvaze, kdy jsem vzala v úvahu kvalitu, množství dokumentů a zvláště omezený rozsah diplomové práce, jsem se rozhodla pro období 1949-1952. Za první dva roky červenec 1949 - červenec 1951 jsem použila kompletně všechny dostupné dokumenty, abych plynule zachytila formou kroniky atmosféru hektické doby, kterou z vědeckých publikací jen těžko vyčteme. Pokračovala jsem do konce roku 1952, zde jsem již provedla výběr z archivních dokumentů (rozsah práce byl omezen). V dalších letech (okres Český Brod existoval do roku 1960) již bylo dokumentů o poznání méně a nebyly tolik vypovídající. Důležité archivní dokumenty jsem získala v Archivu bezpečnostních složek v Praze, kde jsem pátrala po osudech uvězněného kněze Lubomíra Hufa z Tismic. Bádání ve fondech KNV v archivu SOA Praha, kde jsou archivovány zprávy KCT, mi nebylo umožněno, protože dotčené archivní fondy nejsou dosud uspořádány a zpřístupněny ke studiu. Další, nicméně omezené informace jsem čerpala z pěti farních kronik dotčených obcí, uložených v římskokatolické farnosti Kostelec n. Černými lesy. Jako doplnění archivních pramenů a částečně i ke komentářům jsem použila výše uvedenou odbornou literaturu. Třetí kapitolu jsem členila nejen podle časového období (kapitoly), ale i podle jednotlivých témat (podkapitoly), na která se OCT ve svých situačních zprávách zaměřili: sledování duchovní služby a liturgie, sledování výuky náboženství, sledování činnosti řeholnic a nástroje církevní politiky. K pochopení psychologie totalitního režimu mi pomohla kniha J. Kabáta, Psychologie komunismu a B. Kurase, Jak přežít padouchy.

Pro vypracování mé diplomové práce jsem použila převážně metodu přímou a komparativní.

1. Stručně k dějinám Českobrodsko

1.1 Období do konce 19. století

Český Brod leží 30 km východně od Prahy na rozhraní středního Polabí a Středočeské vrchoviny v mělkém údolí potoka Šembery v nadmořské výšce 220 – 230 m. Šembera, která protéká městem, byla dříve mohutnějším tokem a tvořila v krajině močály. Ty se musely překonávat, odtud pochází název Brod.³ Kraj je převážně zemědělského typu.

První zemědělci se usídlili v úrodné oblasti, v hlubokých lesích s hojnou zvěří již koncem 4. tisíciletí před n. l., jak dokládají četné archeologické nálezy. Ve 4. století před n. l. přišli do kraje vyspělí Keltové a podrobili si zdejší zemědělské obyvatelé. Na rozhraní letopočtu je vyhnaly germánské kmeny do Podunají. Konečně v 6. století vystupují do popředí Slované, aby vytlačili zbytky germánských družin a natrvalo se zde usadili. V 8. století vznikaly slovanská hradiště např. v Klučově, Přistoupimi, Tismicích, Přerově n. L., katastr patřil do knížectví Zlického. První písemné zprávy o českobrodském území sahají do počátku 10. století, kdy se Zlické knížectví podrobilo po vzájemné dohodě českému knížeti Václavovi.⁴ Od 12. století dávala pražská knížata zemědělskou půdu postupně do nájmu, zástavy nebo k prodeji církevním institucím (biskupovi, klášterům).⁵ Uvnitř katastru si ponechaly většinu pozemkového majetku zemanské rody.⁶ Jako trhovou osadu ji pravděpodobně založil pražský biskup Jan I. na jedné z nejdůležitějších zemských stezek - Trstenické (1134). Tehdy měla již osada románský kostelík sv. Gotharda. V roce 1268 povýšil osadu biskup Jan III. z Dražic na

³ Srov. *Český Brod a okolí*. Český Brod: MNV v Českém Brodě, 1975. ISBN neuvedeno, s.7, 18.

⁴ Srov. *tamtéž*, s. 8.

⁵ Před husitskými válkami patřila půda na Českobrodsku: církvi – 35 %, panovníkovi 5,2%, drobné šlechtě 58,8%. Srov. BEDNAŘÍK, K., HAVELKOVÁ, V. *Průvodce po okresních a městských archivech pražského kraje. Svazek 3. Okres Český Brod. Okresní a městský archiv v Českém Brodě. Městský archiv Kostelec n. Černými lesy. Praha: Krajský dům osvěty v Praze, 1959. ISBN neuvedeno, s. 9.*

⁶ BEDNAŘÍK, K., HAVELKOVÁ, V. *Průvodce po okresních a městských archivech pražského kraje. Svazek 3. Okres Český Brod. Okresní a městský archiv v Českém Brodě. Městský archiv Kostelec n. Černými lesy. Praha: Krajský dům osvěty v Praze, 1959, s. 7-8.*

město Biskupský Brod (tehdy patřila osada biskupům).⁷ Název Český Brod (Broda Bohemicalis) se vyskytuje poprvé roku 1291 v privilegii, vydaném Václavem II.⁸ Za pomoci arcibiskupa Arnošta z Pardubic se v Českém Brodě budovaly kamenné hradby s opravenou tvrzí, pokračovalo se v budování trojlodního chrámu sv. Godharda, postavila se škola, špitál pro chudé a nemocné s kostelem sv. Máří Magdalény a kaple sv. Mikuláše. Město také prosperovalo díky výnosnému pivovaru a 83 hospodám.⁹

Český Brod má jedno prvenství, jako první poddanské město v Čechách a na Moravě vystavělo už před rokem 1402 radnici. Na počátku husitské revoluce byl sesazen vrchnostenský rychtář a pravomoc byla převedena na nejvyšší orgán samosprávy na městskou radu.¹⁰

Na počátku husitského povstání zůstával Český Brod na straně katolické církve a krále. Se svými stoupenci uzavřel proti husitskému svazu panskou jednotu v čele s Janem z Hradce (1415). Po bitvě pod Vyšehradem obsadil Brod císař Zikmund a město získalo na čas právo „účasti a hlasu“ na zemských sněmech. Ale již roku 1424 padl Brod do rukou husitů a Jan Žižka je zařadil do svazu sirotčích měst. Za husitských válek bylo město silně pobořeno. Roku 1429 se v Brodě sešel Velký husitský sněm. Po bitvě u Lipan povýšil císař Zikmund Český Brod na královské město a udělil mu privilegia a městský znak. V Brodě se konal zemský sněm (1444), kde se jednalo o přijetí Jana Rokyty za arcibiskupa. Také se zde sešel významný sněm stoupenců utrakvismu (1483), kde šlechta a města vytvořily kališnickou koalici, která v Čechách prosadila náboženskou toleranci. Po husitských válkách až do roku 1622 byly fary obsazeny nekatolickými faráři, po té se na fary postupně dostávali římskokatoličtí duchovní.¹¹

Za třicetileté války bylo město pro účast purkmistra a konšelů za povstání proti císaři Ferdinandu II. (1618 – 1620) potrestáno konfiskací veškerých

⁷ Srov. DVOŘÁK, M. *Český Brod. Stručné dějiny. Umělecké památky*. Český Brod: Interes, 1992. ISBN neuváděno, s.5.

⁸ Václav II. zde zakazoval průjezd vojsk přes biskupské území. Srov. *Český Brod a okolí.*, str.17.

⁹ Srov. DVOŘÁK, M. *Český Brod. Stručné dějiny. Umělecké památky*, s.3-7.

¹⁰ Srov. tamtéž, s. 3.

¹¹ Srov. tamtéž, s.7-9.

statků.¹² Ožebračené, opuštěné a vypálené město (požár 1628) se velice pomalu vzpamatovávalo. Panovník odpustil městu na dlouhá léta daně a poskytl peníze na obnovu.¹³ Sotva se město vzchopilo z útrap, bylo znovu vypáleno Švédy (1639). V okolí Brodu zuřily selské bouře (1680, 1775), rolníci táhli krajem a obsadili kounický zámek.¹⁴

Zlom nastal v polovině 19. století, dostavěla se železnice (1845) a byla zrušena robota (1849), dochází zde k rozvoji řemesel a průmyslu. Byl vybudován parní mlýn a cukrovar, nový pivovar, továrna na hospodářské stroje, plynárna aj. Bylo založeno místní gymnázium (1919). V tomto období se na Českobrodsku čile rozvíjela bohatá činnost okrašlovacích, divadelních, kulturních, uměleckých a tělovýchovných spolků.¹⁵

1.1.1 Církevní správa

Církev, zvláště římskokatolická měla v historii Českobrodsku rozhodující vliv, jak bylo již výše řečeno. Celý okres patřil pod správu pražské diecéze. Zachoval se dokument „Desátkové rejstříky“ (Registrum decimorum papalium) z roku 1352, kde můžeme najít nejstarší soupis kostelů a far na Českobrodsku.¹⁶ Původní kostel sv. Godharda se připomíná již roku 1131. Zmínka o prvním duchovním správci je z roku 1360. Po husitských válkách se město připojilo k podobojí a od roku 1558 zde byli luteránští faráři. Katolická fara byla obnovena až roku 1627. Od roku 1754 sídlilo děkanství v Brodě v nově postavené gotické budově, později barokně přestavěné, zde sídlí farnost doposud. Matriky se dochovaly od roku 1632.¹⁷

V Kostelci nad Černými lesy jsou první písemné zprávy o faře z roku 1344. Za husitských válek fara zanikla. Na černokosteleckém zámku (unikátní renesanční stavba s barokní přestavbou čtyř věží) sloužil kněz podobojí. V letech 1600-1620 zde vznikla

¹² Srov. *Český Brod a okolí*, s. 18.

¹³ Srov. DVOŘÁK, M. *Český Brod. Stručné dějiny. Umělecké památky*, s.10.

¹⁴ Srov. *Český Brod a okolí*, s.18.

¹⁵ Srov. DVOŘÁK, M. *Český Brod. Stručné dějiny. Umělecké památky*, s.10-13.

¹⁶ Rukopis uvádí fary a kostely v těchto obcích: Aldašín, Bylany, Český Brod, Horka Hradešín, Chotouň, Konojedy, Kostelec n. Č. lesy, Kostelní Střímelice, Kounice. Tamtéž, s. 22.

¹⁷ Srov. BEDNAŘÍK, K., HAVELKOVÁ, V. *Průvodce po okresních a městských archivech pražského kraje. Svazek 3. Okres Český Brod*, s. 86.

nekatolická fara, ale již roku 1624 přešla do rukou Římskokatolické církve.¹⁸ Město rozkvétalo za vlády Marie Terezie Savojské,¹⁹ dala vystavět špitál (1726), kostel sv. Andělů strážných (1735), jehož stavbu řídil sám Ignác Dientzenhoffer, vnitřní úpravy provedl vídeňský umělec B. Fritsch.²⁰

Obec Tismice zdobí impozantní trojlodní románská bazilika Nanebevzetí Pany Marie, vzácné a unikátní dílo české románské architektury z konce 12. století. Na hlavním oltáři je vzácná dřevěná polychromovaná tzv. tismická Madona, gotická řezbářská práce z roku 1420.²¹

1.1.2 Školní správa

Úroveň školství vždy určovaly i kulturní poměry daného regionu. Školství bylo historicky spjato s římskokatolickou církví.

Od 10. století vznikaly u nás církevní školy, které sloužily především zájmům církve a feudálům. Na počátku 14. století začala města zakládat městské školy. Nejstarší zpráva o českobrodské partikulární škole je z konce 13. století, ta byla sice za husitských válek vypálena, ale znovu postavena v roce 1421 v blízkosti kostela. Ve městě byla založena v roce 1561 čtyřtřídní vyšší škola, kterých bylo v celých Čechách pouze osmnáct a měla velmi dobrou pověst. Na počátku 17. století vzniká dokonce samostatná škola pro dívky. Z tohoto období jsou dochovány zprávy o školách v okolních obcích: Bříství, Stříbrné Skalici, Přerově n. L., Poříčanech. Vznikaly tzv. školy triviální (farní nebo filiální). Po postupném obsazování far římskokatolickou církví na Českobrodsku byly zřizovány farní školy. V období od konce 17. století do konce 18. století zde vzrostl počet farních škol z 18-ti na 38. V období 1867-69 vznikaly

¹⁸ Srov. BEDNAŘÍK, K., HAVELKOVÁ, V. *Průvodce po okresních a městských archivech pražského kraje. Svazek 3. Okres Český Brod*, s. 22, 23, 86, 122, 137.

¹⁹ Již v roce 1736 zrušila pro kostelecké měšťany nevolnictví a robotu. Srov. tamtéž, s. 82.

²⁰ Srov. tamtéž, s. 82.

²¹ Srov. DVOŘÁK, M. *Český Brod. Stručné dějiny. Umělecké památky*, s. 63-64.

již školy pod dozorem státu. Liberální zákony zajistily národní a náboženskou rovnoprávnost.²²

1.2 Stručně k sociálně demografickým poměrům po roce 1946

Sociálně demografické poměry jsou také jedním z důležitých činitelů, které ilustrují životní podmínky obyvatel a které mají vliv i na religiozitu občanů na okrese Český Brod.

Počet obyvatel na Českobrodsku se pohyboval v roce 1940 kolem 50 000, během dvaceti let klesl na 40 000. Hustší osídlení bylo tradičně v severní části okresu, která byla hlavním těžištěm zemědělské a průmyslové výroby. Českobrodsko bylo vždy především zemědělskou oblastí. Na okrese převládal řepařský typ půdy a o zdejších obyvatelích se říkalo, že „adorují řepu“. Obyvatelé zde tedy měli poměrně dobré podmínky k životu a živilo je převážně zemědělství.²³

Změny v organizaci zemědělské půdy začaly již po roce 1946, kdy komunisti slibovali přiděl půdy bezzemkům, přestože viděli budoucnost venkova v kolektivizaci zemědělství. Část jich opravdu uspokojila, ale již po první pozemkové reformě (1948) začala KSČ rázně naplňovat své představy o socializaci zemědělství a vytvořila v roce 1949 na území několik státních statků ze zkonfiskovaných statků. Po roce 1945 byly zmodernizovány původní továrny, cukrovar pivovar, plynárna a další.²⁴ Obyvatelé zde měli dobré životní podmínky a zdroj obživy nacházeli převážně v zemědělství. Je zde i výborná dopravní dostupnost do hlavního města.

V době po únorovém převratu žila stále převážná část obyvatel v zemědělském kraji v husté síti 76 obcí. Na okrese jsou kromě Českého Brodu (kolem 6000 obyvatel) pouze dvě malá města, Kostelec n. Č. lesy a Kouřim. Tím je okres specifický. To vysvětluje velký tlak OCT na duchovní, aby přesvědčovali věřící i obyvatele obcí

²² Srov. tamtéž, s. 24.

²³ Srov. MIŠKOVSKÁ, Z., PEJŠA, J. *Archivní prameny Kolínska. Státní okresní archiv v Kolíně 1996. Kolín: SOKA Kolín, 1997. ISBN neuvedeno, s. 4.*

²⁴ Srov. tamtéž, s. 5.

k socializaci venkova a k zakládání JZD již v počátcích svého působení na okrese Český Brod.

2. Nástin církevně politické situace v letech 1949 – 1956

2. 1 Boj státu proti církvi v letech 1949 – 1952

Zde předkládám opravdu nejdůležitější mezníky církevně politické situace státu, abych se dále na začátku jednotlivých kapitol mohla již věnovat pouze konkrétní politické události, která na okrese zasáhla do církevního života v jednotlivých letech sledovaného období.

Problematické vztahy mezi ČSR a církví a mezi ČSR a Vatikánem se utvářely již bezprostředně po skončení druhé světové války. Ale byla tu politická snaha nevstupovat do přímého konfliktu s církví a spíše problémy řešit. Situace se změnila únorovým převratem roku 1948. Komunistická strana si dala za úkol podřídit si církev a změnit ji v nástroj komunistické moci a získat ji pro budování socialismu.²⁵ Římskokatolická církev byla nejpočetnější²⁶ a nejorganizovanější, byla disciplinovaná a měla své ústředí v Římě.²⁷ Církev učinila vstřícné gesto po volbě prezidenta Gottwalda: arcibiskup Beran po krátkém váhání slavil v katedrále sv. Víta v Praze *Te Deum* - tento čin ovlivnil část prostých vrstev a levicové proudy uvnitř církve.²⁸

Základem církevní politiky a zároveň *boje proti církvi* se stal tzv. Karlovarský program (březen 1949). Vypracovali jej znalci církevního práva a ti doporučovali: znemožnit biskupům styk s Vatikánem, podporovat vyhlášení národní církve, která bude odtržená od Říma a později zlikvidovat i církev národní, rozeštvát biskupy, kněze i věřící, připravit likvidaci řeholí apod.²⁹

Režim začal vyvíjet politický tlak a uplatňovat tvrdě mocensko-administrativní opatření. Zpočátku jednaly jménem státu s církvemi komise pro náboženské a církevní

²⁵ Srov. KAPLAN, K. *Státní církevní politika 1948 – 1950*, s. 10 – 11. In HANUŠ, J., SRŘÍBRNÝ, J. (eds.) *Stát a církev v roce 1950*. Brno: CDK, 2000. ISBN 80-85959-7.

²⁶ V březnu 1950 to bylo 76,5% obyvatel.

²⁷ Srov. VAŠKO, V. *Dům na skále 1. Církev zkoušená. 1945 – začátek 1950*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7192-892-8, s. 212.

²⁸ Srov. DUKA, D. *Církev, spolupráce, zápas, kolaborace, kooperace* [cit. 12. února 2015]. Dostupné na [www: http://www.dominikduka.cz/prednasky-proslovy/cirkev-spoluprace-zapas-kolaborace-kooperace/](http://www.dominikduka.cz/prednasky-proslovy/cirkev-spoluprace-zapas-kolaborace-kooperace/)

²⁹ Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce, 2. díl. Praha: Zvon, 1990*. ISBN 80-7113-035-4, s. 62.

otázky ÚAV NF a církevní komise ÚV KSČ, ale již v dubnu 1949 byla jmenována nová církevní komise ÚV KSČ se širší pravomocí při tvorbě církevní politiky. Původně měla šest členů (ministři a členové vedení strany), a proto se jí říkalo „církevní šestka“, které postupně předsedali Alexej Čepička a Zdeněk Fierlinger. Koncem roku 1951 byla zrušena³⁰. Její místo zaujal Státní ústav pro věci církevní – SÚC, zřízený v říjnu 1949,³¹ v jehož čele se postupně vystřídali Čepička, Fierlinger a Havelka (zrušen byl v červnu 1956).³² Počátkem roku 1949 „byla vytvořena instituce okresních a krajských církevních tajemníků“³³ a ti byli prakticky nadřizenými duchovenstva.

Pod vedením SÚC byla ve spolupráci s kolaborujícími kněžími kolem Plojhara založena v červnu 1949 schizmatická Katolická akce (dále KA)³⁴ - hnutí tzv. pokrokových katolíků. Ta měla vrazit klín mezi biskupy, Vatikán a nižší klérus. Ale do vedení KA byli nakonec jmenováni jen laici. Biskupové vyjádřili neochotu kolaborovat s režimem vydáním pastýřského listu „*Hlas československých biskupů a ordinářů věřícím v hodině velké zkoušky*“. Vatikán zareagoval prvním exkomunikačním dekretem,³⁵ a tak byla nakonec nucena většina „pokrokových“ kněží - včetně Plojhara, souhlas s hnutím odvolat.³⁶ Velký odpor biskupů, části kněžstva i laiků se stal podnětem k perzekucím, zatýkání duchovních a k radikalizaci proticírkevních opatření.³⁷

Komunisté se nechtěli smířit s platností dvojího práva: církevního a státního, a tak se stal 14. říjen 1949 pro všechny křesťany v ČSR radikálním zlomem. Byly vydány

³⁰ Svou činnost ukončily i „pětky“ a „trojky“ na úrovni kraje a okresu.

³¹ Byl zřízen, „aby se církevní a náboženský život rozvíjel v souladu s ústavou a zásadami lidově demokratického zřízení...“ In VAŠKO, V. Neumlčená. *Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce, 2. díl. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-035-4, s. 106.* a BALÍK, S., HANUŠ, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989. Brno: CDK, 2007. ISBN 978-80-7325-130-7, s. 29*

³² Srov. BALÍK, S., HANUŠ, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989, s. 20.*

³³ WEIS, M. *Okres na jihu. Sonda do práce okresních církevních tajemníků ve světle archivních dokumentů jihočeského regionu.* In *Studia theologica* 13, č. 3 (45), podzim 2011, s. 88.

³⁴ KA zneužila již existující církevní hnutí. Když vláda zjistila, že kromě vyvolání rozkolu v církvi už KA svou úlohu neplnila, nechala jí zaniknout již v roce 1951. In BALÍK, S., HANUŠ, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989, s. 23.*

³⁵ Druhý exkomunikační dekret (1. července 1949) byl „dekret o komunismu“. In BALÍK, S., HANUŠ, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989, s. 25.*

³⁶ Srov. tamtéž, s. 23.

³⁷ Srov. STŘÍBRNÝ, J. *Katolická církev v českých zemích v čase dvou totalit.* In JAN, L., (ed.) *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století.* Brno: CDK, 2000. ISBN 80-85959-74-7, s. 83.

„nové církevní zákony“, které definitivně zakotvily podřízenost církvím³⁸ a náboženských společností vůči státu a zlegalizovaly to, co bylo dosud činěno protizákonně.³⁹ Na základě těchto nových církevních zákonů museli všichni duchovní skládat slib věrnosti republice,⁴⁰ to byla podmínka pro získání státního souhlasu⁴¹ k výkonu duchovenské služby. Státní orgány nyní rozhodovaly i o postech všech duchovních.⁴² Církevní tajemníci, či tajemníci církevních odborů na okresních a krajských národních výborech byli spolu s vládními zmocněnci v jednotlivých konzistořích dosazeni do svých funkcí v červnu 1949. V důsledku nového zákona o hospodářském zabezpečení církví, žádali biskupové od kněží, aby nepřijali státní plat. *„Zde je jeden z klíčových momentů zápasu: jedna třetina kněží přijímá veřejně státní mzdu, druhá třetina ji přijímá potajmu a pouze jedna třetina odmítá a plní rozkaz i přání hierarchie.“*⁴³ V Instrukci episkopátu pro kněžstvo bylo nakonec řečeno, že přijetí státního platu nebude proti svědomí a kněžské cti, stalo se tak v zájmu jednoty duchovenstva.⁴⁴

Stát si tak připravil legislativní nástroje a v letech 1949-53 postupně uplatňoval represe a svou neomezenou moc.⁴⁵ Byli zatýkáni římskokatoličtí duchovní. Kolaborující část kněží založila pod vedením komunistické strany Mírové hnutí katolického duchovenstva (MHKD) v květnu 1950. Kdo hnutí odmítal, odmítal mír, a tak se stal

³⁸ Při této příležitosti udělil Klement Gottwald milost kněžím i laikům. „Podle soukromé nedatované zprávy o amnestii duchovních a laiků, uložené v osobním fondu A. Čepičky (VHA, f. 105/52, sv. 15, a.j. 98) je celkový přehled o počtu omilostnění: podáno žádostí o milost (soudní) : kněží 140, laici 153. Vyhověno: kněží 140, laici 153. Podáno žádostí o milost (správní): kněží 193, laici 222. Vyhověno: kněží 186, laici 222. Celkem bylo omilostněno delikventů: 701.“ In BULÍNOVÁ, M., JANIŠOVÁ, M., KAPLAN, K.: *Církevní komise ÚV KSČ, 1949 – 1951, Edice dokumentů, I. Církevní komise ÚV KSČ („církevní šestka“), duben 1949 – březen 1950.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. ISBN 80-85270-29-3. Brno: Doplněk, 1994. ISBN 80-85765-34-9, s. 292.

³⁹ Srov. BALÍK, S., HANUŠ, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*, s. 26.

⁴⁰ Asi 40 % kněží jej chtěli skládat s dodatkem, jak bylo doporučeno biskupy, ale to jim nebylo dovoleno a museli slib skládat opakovaně. V ČSR odmítlo slib složit 16 kněží. S odstupem let se ukázalo, že boj o slib věrnosti byl zbytečný, nakonec jej složili všichni, včetně odmítajícího arcibiskupa J. Berana (po 13-ti letech). Srov. BALÍK, S., HANUŠ, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*, s. 35.

⁴¹ Díky instituci státního souhlasu byli duchovní zcela v moci státních úředníků. Srov. DEMEL, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu*, Brno: CDK, 2008. ISBN 978-80-7325-170-3, s. 60.

⁴² Srov. tamtéž, s. 60.

⁴³ DUKA, D. *Církev, spolupráce, zápas, kolaborace, kooperace*. [cit. 12. února 2015]. Dostupné na www.dominikduka.cz/prednasky-proslovy/cirkev-spoluprace-zapas-kolaborace-kooperace/.

⁴⁴ Srov. KAPLAN, K. *Stát a církev v Československu 1948-1953*. Brno: Doplněk, 1993. ISBN neuvedeno, s. 103-104.

⁴⁵ Srov. TRETERA, J., R. *Nová právní situace církví a náboženských společností v roce 1950*. In HANUŠ, J., SRŘÍBRNÝ, J. (eds.) *Stát a církev v roce 1950*, s. 21-32.

nepřítelem státu, protože „chtěl válku,“⁴⁶ tito kněží dostali nálepku „reakční“. Faktickými nadřízenými duchovních byli *církevní tajemníci*.

Došlo ke zrušení občanské účinnosti církevní formy sňatku a odnětí matrik, postupně proběhly uměle vyvolané a protizákonné monstrprocesy, likvidace řeholí, zásahy proti náboženské svobodě v oblasti školství (likvidace církevních škol, výuky náboženství, studium teologie),⁴⁷ zásahy proti nekatolickým církvím a náboženským společnostem.⁴⁸

2. 2 Zdecimovaná církev v letech 1953-56

V období 1953-56 byla již církev tak zdecimovaná, že přestala být pro režim hlavním nepřítelem. Konzistoře a diecéze přešly do rukou „vlasteneckých“ duchovních. Došlo ke změně státní církevní politiky. SÚC již neměl statut ministerstva a po jeho zrušení (červen 1956) přešla agenda do rukou ministerstva školství a sítě krajských a okresních církevních tajemníků. Církevní problematiky na politických jednáních ubývalo. Do popředí se dostal zápas o věřící. Byla výrazně omezena (ojediněle i zničena) výuka náboženství, byla zrušena evidence náboženského vyznání. V období po Stalinově smrti (1953), hlavně po kritice Stalinova kultu na XX. sjezdu KSSS a pod vlivem kritiky ze Západu nastalo částečné uvolnění v oblasti mocensko-administrativních opatření proti duchovenstvu, ale k propouštění uvězněných kněží nedošlo.⁴⁹ Umlčet a podrobit si duchovní znamenalo totiž radikálně omezit činnost církve a o to šlo režimu především.⁵⁰ Zvýšila se aktivita věřících. Duchovní si občas dovolili nerespektovat tak důsledně církevní zákony, bránili se více protiakcím ze strany státu. Veškeré takové snahy však ukončilo potlačení maďarské revoluce (listopad 1956) a upevnění pozice režimu. Ve druhé polovině padesátých let

⁴⁶ DUKA, D. *Církev, spolupráce, zápas, kolaborace, kooperace*. (cit. 12. února 2015). Dostupné na [www: http://www.dominikduka.cz/prednasky-proslovy/cirkev-spoluprace-zapas-kolaborace-kooperace/](http://www.dominikduka.cz/prednasky-proslovy/cirkev-spoluprace-zapas-kolaborace-kooperace/).

⁴⁷ Bohoslovecké fakulty byly vyňaty ze svazku univerzit.

⁴⁸ Srov. TRETĚRA, J., R. *Nová právní situace církví a náboženských společností v roce 1950*. In HANUŠ, J., SRŘÍBRNÝ, J. (eds.) *Stát a církev v roce 1950*, s. 21-32.

⁴⁹ Srov. DEMEL, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu*, s. 82-83.

⁵⁰ Srov. BALÍK, S., HANUŠ, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*, s. 111.

stát pokládal otázku zdecimované církve za vyřešenou a nebyla již žádná ochota reagovat na jednání s Vatikánem.⁵¹

2. 3 Instituce církevního tajemníka

2. 3. 1 Ustanovení OCT

Již po únorovém převratu začal stát v rámci dozoru nad církvemi organizovat odborníky na církevní problematiku.⁵² Tento státní dozor byl prakticky „zlegalizován“ novými církevními zákony (14. 10. 1949). Představitelé moci usilovali o rychlou realizaci církevních zákonů, a tak s velkým spěchem ustanovili SÚC a církevní tajemníky s jejich aparátem.⁵³ A tak se od počátku roku 1949 tvořila síť důvěrníků MNV (MAV NF), církevních referentů OAV NF a církevních tajemníků KAV NF⁵⁴ pro sledování církve a zejména duchovních. Pro pracovníka církevního odboru ONV, který se zpočátku nazýval kultový tajemník či církevní referent, se nakonec ustálil název okresní církevní tajemník (dále OCT), na krajské úrovni pak krajský církevní tajemník (dále KCT).⁵⁵

Instituce OCT a KCT se opírala o ústavu 9. května, zákon č. 150/1948 Sb. (nové správní uspořádání země).⁵⁶ Na okrese Český Brod začala v květnu 1949 (po IX. sjezdu KSČ) nová etapa vývoje národních výborů. Na úrovni okresu byla obměněna vedení a složení MNV. Na ustavující schůzi pléna ONV 15. 5. 1949 byly přiděleny novým členům nové referáty a jako poradní orgány referátů působily komise. Do tohoto období spadá nově zřízená funkce církevního tajemníka.⁵⁷ Podpis

⁵¹ Srov. DEMEL, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu*, s. 81-90.

⁵² Srov. WEIS, M. *Okres na jihu. Sonda do práce okresních církevních tajemníků ve světle archivních dokumentů jihočeského regionu*. In *Studia theologica* 13, č. 3 (45), podzim 2011, s. 88.

⁵³ Srov. KAPLAN, K. *Stát a církve v Československu 1948-1953*, s.108.

⁵⁴ Srov. 1949, 14.4. Praha – Záznam schůze CT AV NF s referátem A. Čepičky o nové linii církevní politiky a přehled úkolů pro církevní tajemníky. WHA 100/52, sv., a.j. 53 – stroj. pravopis. In BULÍNOVÁ, M., JANIŠOVÁ, M., KAPLAN, K.: *Církevní komise ÚV KSČ, 1949 – 1951, Edice dokumentů, I. Církevní komise ÚV KSČ („církevní šestka“), duben 1949 – březen 1950*, s. 76.

⁵⁵ Srov. DEMEL, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu*, s.48.

⁵⁶ Srov. WEIS, M. *Okres na jihu. Sonda do práce okresních církevních tajemníků ve světle archivních dokumentů jihočeského regionu*. In *Studia theologica* 13, č. 3 (45), podzim 2011, s. 88.

⁵⁷ Srov. tamtéž, s. 88.

dosazených zmocněnců musel být na všech rozhodnutích těchto úřadů. Zmocněnci někdy vydávali své vlastní příkazy na úředních tiskopisech s úřední pečeti a odznakem církevní pravomoci bez vědomí biskupa či vikáře.⁵⁸

Prostřednictvím ONV se stal OCT správcem (patronem) církevního majetku a jeho hlavní úlohou bylo dohlížet, jaký vliv má církve na pracující lid.⁵⁹ Mezi jejich další pravomoce patřilo udělování a odebrání státních souhlasů kněžím pro výkon duchovenské činnosti, potvrzování umísťování do farností, povolování procesí a poutí, rozhodování o opravách církevního majetku aj.

Prvním okresním církevním tajemníkem na okrese Český Brod se stal Václav Přistoupimský v polovině roku 1949. V dubnu 1951 byly na okrese Český Brod schváleny nové komise, konkrétně v I. referátu to byly: Komise pro lidovou správu, Okresní výbor katolické akce, Okresní poradní sbor Církve římskokatolické a Církevní pětka.⁶⁰ Nadřízeným OCT byl na krajské úrovni KCT KNV Praha (kam okres Český Brod spadal) Václav Molkup.

Organizační strukturu církevní politiky nejlépe ilustruje *Schéma 1949-1956* (příloha).⁶¹ KCT i OCT byli podřízeni SÚC a ten se stal prakticky nejvyšší církevní vrchností a řídil a dozoroval činnosti ve věcech církevních. Duchovní podléhali církevním oddělením KNV (KCT) a ONV (OCT), státním zmocněncům v konzistořích a na špici tohoto jedovatého „pavouka“ figurovala ÚV KSČ.⁶²

2. 3. 2 Pracovní náplň a činnost OCT

Jak již bylo řečeno výše, církevní tajemníci při KNV a ONV se stali prakticky pány církve a jejich činnost neskončila ani dosazením vhodných kapitulních vikářů.

⁵⁸ Srov. DEMEL, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu*, s.50-57.

⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 88.

⁶⁰ Srov. Srov. MIŠKOVSKÁ, Z., PEJŠA, J. *Archivní prameny Kolínska. Státní okresní archiv v Kolíně* 1996. Kolín: SOKA Kolín, 1997. ISBN neuvedeno, s. 23.

⁶¹ Srov. BALÍK, S., HANUŠ, J. *Katolická církve v Československu 1945 – 1989*, s. 34.

⁶² Srov. tamtéž, s. 29, 34-35.

Na okrese, kde bylo více než 20 far, mělo mít církevní oddělení více zaměstnanců. OCT vykonával věci týkající se „*politických, církevně-kádrových a informačních záležitostí, dále zde měl být referent pro věci kultové, personální, platové, a hospodářské, (...) pomocná síla pro písařské práce, vedení spisů...*“⁶³ Ve sledovaném okrese Český Brod měl OCT na starosti 37 kostelů, 24 duchovních (z toho 19 římskokatolických), 12 řeholnic a Charitu, a tak byla OCT po vleklých urgencích přidělena jedna administrativní pracovnice.⁶⁴

OCT byl v pravidelném styku s církevním oddělením KNV, politickými a lidovými orgány MNV, ONV, KNV, s pracovníky osvětové besedy, školství. Měli sledovat veřejné mínění v církvi, vyhledávat pomocníky (důvěrníky), pravidelně zasílat situační zprávy KCT, účastnit se konferencí, vikariátních porad.⁶⁵ Na okrese Český Brod se OCT každý měsíc zúčastňoval také okresních mírových konferencí, okresního poradního sboru duchovních, později vikariátních schůzí, schůzí „církevní pětky“, okresního výboru Katolické akce a dalších krajských akcí na KNV nebo celostátních mírových konferencí aj.⁶⁶

Hlavní činností OCT v „terénu“ bylo bedlivé sledování kněží, pravidelné pohovory s nimi (jejich cílem bylo vědět úplně vše o každém knězi), řeholníků a řeholnic, sledování výuky náboženství, sledování bohoslužeb (zvláště kázání, čtení pastýřských listů aj.), procesí při slavnostech - jejich administrativní omezování, sledování pohřbů, křtů, církevních svateb. Sledovali účast duchovních, řeholníků a řeholnic na volbách, zda kněží složili slib věrnosti republice, nutili kněze, aby přemlouvali obyvatele k zakládání JZD. Vykazovali statistiku o sociálním složení věřících zúčastněných na bohoslužbách a poutích aj.. V rámci nových „církevních“ zákonů náboženský život ve farnosti neustále omezovali a znepříjemňovali.⁶⁷

⁶³ WEIS, M. *Okres na jihu. Sonda do práce okresních církevních tajemníků ve světle archivních dokumentů jihočeského regionu.* In *Studia theologica* 13, č. 3 (45), podzim 2011, s. 90.

⁶⁴ SOKA Kolín, fond ONV, karton 472, inv. č. 401, zpráva z 26.5.1954: Práce ve funkci OCT V. Přistoupimského.

⁶⁵ WEIS, M. *Okres na jihu. Sonda do práce okresních církevních tajemníků ve světle archivních dokumentů jihočeského regionu.* In *Studia theologica* 13, č. 3 (45), podzim 2011, s. 90, 92.

⁶⁶ Srov. SOKA Kolín, fond ONV, karton 472, inv. č. 401, *Církevní politika, Zprávy okresního církevního tajemníka 1949-1960.* Zpráva z 26.5.1954: Práce ve funkci OCT V. Přistoupimského.

⁶⁷ Srov. DEMEL, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu,* s. 177-201.

Na pravidelné monitorování všech farností samozřejmě sám OCT nestačil, a proto měl za úkol vytvořit si stálou síť pomocníků (důvěrníků), a to většinou z řad místních funkcionářů KSČ či činitelů MNV, měli to být „důvěryhodní“ občané, aby se snáze vetřeli do přízně duchovních. Na okrese Český Brod si občas ve svých situačních zprávách OCT posteskl, že místní funkcionáři na okrese nejevili o spolupráci jako důvěrníci sebemenší zájem.⁶⁸

O své činnosti a církevně politické situaci na okrese posílal OCT každý měsíc na církevní oddělení KNV krajskému církevnímu tajemníkovi tzv. situační zprávy, hlášení z porad a konferencí, oznámení od důvěrníků, statistiky, zprávy o hospodářsko-majetkové činnosti na okrese a další informace. Z těchto pravidelných situačních zpráv a hlášení podával KCT souhrnnou zprávu na SÚC. OCT byl tak pod neustálou kontrolou. Podrobně se zjišťovalo, zda OCT zvládá administrativní agendu, plní včas a podle pokynů přidělené úkoly, vede-li ideologické pohovory s duchovními, omezuje dostatečně jejich náboženskou aktivitu apod. Kontroly OCT se prováděly i v rámci prověrek SÚC. Každý měsíc informoval KCT okresní církevní tajemníky o pravidelných poradách na SÚC.⁶⁹

Do vedení Církevního oddělení na ONV v Českém Brodě byl jmenován 1. 7. 1949 **Václav Přistoupimský**. Původním zaměstnáním byl chemigraf (vedoucí oddělení reprodukce „Svoboda – Rudé Právo“). Byl bez vyznání. O své činnosti podal hlášení KCT, že ho církevně politická práce velmi baví a těší. Prošel církevně politickým čtrnáctidenním školením v Praze (1951) a měsíčním internátním církevně-politickým školením v České Kamenici (1953). Ve funkci OCT se zabýval většinou církevně politickou prací, informoval stranické orgány o církevně politické situaci na okrese (byro, vedoucího politického tajemníka) a podával měsíční zprávy KCT KNV. Pro ONV pracoval též jako referent. Měl na starosti „výkup a rozpisy, obvodovou radu MNV, ustavující schůze MNV a volby“. Spolupráce s ONV byla podle jeho názoru dobrá, s předsedou MNV se radil, když musel řešit složitější problémy. V práci obtíže neměl,

⁶⁸ Srov. v situačních zprávách. In SOKA, fond ONV ČB, karton 421, inv. č. 401.

⁶⁹ WEIS, M. *Okres na jihu. Sonda do práce okresních církevních tajemníků ve světle archivních dokumentů jihočeského regionu*. In *Studia theologica* 13, č. 3 (45), podzim 2011, s. 95-99.

dokázal si získat pomocníky (důvěrníky), nepodceňoval církevně politickou práci na okrese, instruktáž pochopil a na školení jezdil rád.⁷⁰

KCT V. Molkup okresní církevní tajemníky na ONV často měnil, a tak tomu bylo i na okrese Český Brod. V listopadu 1954 byl V. Přistoupimský vystřídán s. Kvasničkou a v červenci 1955 byl jmenován do funkce na další tři roky Karel Chvojka. Ten byl původním povoláním úředník sociální pojišťovny v Léčebném fondu veřejných zaměstnanců v Praze. V červenci 1958 byl ustanoven do funkce OCT Dr. Horský. Církevní otázka již nebyla prioritou, a tak nový OCT nastoupil na odbor školství a kultury rady ONV v Českém Brodě do funkce inspektor péče o mládež a zároveň zastával i post okresního církevního tajemníka. Agenda orgánů pověřeného péčí o mládež tvořila 40% a agenda OCT zbylých 60 % pracovní doby. Na okrese Český Brod byl zaměstnán do konce roku 1959. Od roku 1960 byl ustanoven okres Kolín.⁷¹

Jak již bylo výše řečeno okresní církevní tajemníky řídil KCT. Jeho osobnost byla velmi důležitá, protože KCT nejen organizoval a dohlížel na vykonávání církevní politiky na okresech, ale určoval i způsob, jak budou nástroje církevní politiky uplatňovány v praxi, jestli tvrdě nebo liberálně v rámci tehdejších zákonů. Proto zde v krátkosti zmíním činnost KCT **Václava Molkupa**. Církevní oddělení KNV v Praze vzniklo v polovině roku 1949 a prvním krajským církevním tajemníkem byl jmenován *Václav Molkup*. Vynikal dobrými organizačními schopnostmi, které byly předpokladem pro řádné fungování státní správy v církevní oblasti v Pražském kraji⁷², který byl rozdělen na 26 okresů.⁷³ V kraji působilo přibližně 410 duchovních všech církví, téměř

⁷⁰ SOkA Kolín, Fond ONV, inv. č. 401, *Církevní politika, Zprávy okresního církevního tajemníka 1949-1960*. Zpráva z 26.5.1954: Práce ve funkci OCT V. Přistoupimského.

⁷¹ Srov. v situačních zprávách OCT v okrese ČB. In fond ONV, karton 421, inv. č. 401, *Církevní politika, Zprávy okresního církevního tajemníka 1949-1960*.

⁷² „V roce 1950 na jeho území žilo cca 1,100.000 obyvatel. Bez vyznání bylo 87.000, tj. 7,9%, římskokatolického vyznání bylo 795.000, tj. 72,3%, příslušníků církve československé 150.000, tj. 13,6%, členů českobratrské církve evangelické 54.500, tj. 4,9%. 4.500 příslušníků měly židovské náboženské obce, k pravoslavné církvi se hlásilo 2.600 obyvatel. Malé církve (Jednota českobratrská, Jednota bratrská, evangelická církev metodistická, adventisté sedmého dne, unitáři) vykazovaly celkem cca 4.500 příslušníků.“ Údaje o skutečnostech v roce 1950 ze zprávy Václava Molkupa o církevně politické situaci v kraji Pražském, patrně ze dne 4. 11. 1957. *Státní oblastní archiv v Praze*, f. Středočeský krajský národní výbor 1949 - 1990, část fondu Krajský církevní tajemník 1949 - 1984, neusp. In srov. SVOBODOVÁ, L. *Krajský církevní tajemník Václav Molkup*, příspěvek do sborníku Teplá, 2014, připraveno k publikování.

⁷³ K utvoření Středočeského kraje se současnými 12 okresy došlo až dnem 1. 7. 1960, kdy vstoupil v platnost zákon č. 36/1960Sb., o územním členění státu a navazující právní normy o národních výborech

400 řeholnic v nemocnicích a ústavech, laičtí a externí učitelé náboženství, žilo zde téměř 100 osob t. č. mimo službu (duchovní - penzisté, řeholníci, bývalí bohoslovci). Evidování státní správou byli i chrámoví zaměstnanci a farní hospodyně.⁷⁴

Václav Molkup chápal tuto funkci jako politickou, nikoliv byrokratickou. Ve svém oddělení zaměstnával dva právníky. Jeden z nich JUDr. E. Dvořák vystudoval teologickou, filosofickou a posléze právnickou fakultu. Měl liberální názory a radil církevnímu tajemníkovi, co mají duchovní činit z hlediska Kodexu, aniž by porušili církevní zákony. Podle dochovaných dokumentů to vypadá, že tito dva právníci ovlivnili Václava Molkupa, aby v církevní oblasti bezpodmínečně dodržoval zákony. Václav Molkup byl ukázněný a disciplinovaný, rozlišoval nižší klérus od hierarchie, s věřícími nechtěl bojovat.⁷⁵ „*Důležité pro něj bylo získávat duchovní pro budovatelskou práci, pro jednotu lidu. Věděl, že to bude delší proces a že náboženskou otázku nelze vyřešit administrativními nařízeními či násilím...*“⁷⁶ Václav Molkup používal i nátlakové metody, nejrozšířenější byla přemísťování duchovenstva na jiné fary, někdy muselo své působiště změnit několik duchovních najednou, což vyvolávalo mezi nimi strach. KCT neměl oprávnění přemístit duchovního, to mohla pouze konzistoř, ale tajemníkovi nakonec většinou vyhověla. Impuls na výměnu faráře však přicházel i od místních funkcionářů strany či činitelů lidosprávy. Nejraději by faráře vystěhovali a majetek si zabrali. Václav Molkup tyto praktiky zásadně neschvaloval a trval na dodržování platných zákonů. Instruoval své okresní církevní tajemníky, aby sami nebo za pomoci předsedů okresních národních výborů informovali předsedy jednotných zemědělských družstev, že nemohou s církevním majetkem svévolně nakládat, ale že je nutno postupovat podle platných zákonů.⁷⁷ Paradoxně počáteční liberální postoje V. Molkupa k řešení církevních otázek se v důsledku stabilizace politických poměrů letech

a jejich územní a vnitřní organizaci (zákony č. 65/1960 Sb. a č. 91/1960 Sb.), In srov. SVOBODOVÁ, L. *Krajský církevní tajemník Václav Molkup*, příspěvek do sborníku Teplá, 2014, připraveno k publikování.

⁷⁴ Údaje ze zprávy Václava Molkupa o církevně politické situaci ze dne 5. 8. 1954. V roce 1954 měly církve v Pražském kraji na 2000 placených zaměstnanců (kostelníků, varhaníků, hospodyň apod.). *Státní oblastní archiv v Praze*, f. Středočeský krajský národní výbor 1949 - 1990, část fondu Krajský církevní tajemník 1949 - 1984, neusp., In SVOBODOVÁ, L. *Krajský církevní tajemník Václav Molkup*, příspěvek do sborníku Teplá, připraveno k publikování.

⁷⁵ Srov. Srov. SVOBODOVÁ, L. *Krajský církevní tajemník Václav Molkup*, příspěvek do sborníku Teplá, 2014, připraveno k publikování.

⁷⁶ Srov. SVOBODOVÁ, L. *Krajský církevní tajemník Václav Molkup*, příspěvek do sborníku Teplá, 2014, připraveno k publikování.

⁷⁷ Srov. tamtéž.

1955 – 1956 zásadně změnily. Trval na svém mírném nátlaku v mezích zákona.⁷⁸ Vadilo mu, že disciplína, kterou se mu podařilo mezi duchovními v kraji utužit, vinou postoje vedení SÚC opět polevuje a svádí na scestí „odboje“ již loajální duchovní. Z toho vyplývá, že jeho přesvědčovací metoda fungovala spíše jako metoda nátlaková, zastrašovací.⁷⁹ V. Molkup pracoval ve své funkci KCT na KNV Praha do srpna 1958. Mezi hlavní úkoly KCT patřilo zejména shromažďování zpráv o skutečnostech ve farnostech od okresních církevních tajemníků, sledování religiozity a zjišťování údajů pro Státní úřad pro věci církevní.⁸⁰

⁷⁸ Metoda zmíněná ve zprávě Václava Molkupa pro Státní úřad pro věci církevní o činnosti za červenec ze dne 5. 8. 1953. *Státní oblastní archiv v Praze*, f. Středočeský krajský národní výbor 1949 - 1990, část fondu Krajský církevní tajemník 1949 - 1984, neusp., In Srov. SVOBODOVÁ, L. *Krajský církevní tajemník Václav Molkup*, příspěvek do sborníku Teplá, připraveno k publikování.

⁷⁹ Srov. SVOBODOVÁ, L. *Krajský církevní tajemník Václav Molkup*, příspěvek do sborníku Teplá, 2014, připraveno k publikování.

⁸⁰ Srov. tamtéž.

3. Církevně politická situace v letech 1949 – 1952 optikou okresního církevního tajemníka ve světle archivních pramenů

3. 1 Rok 1949

3.1.1 Sledování duchovní služby a liturgie

V letech 1949–1950 šlo především o to, aby duchovní nebudili ve věřících reakční nálady.⁸¹ Od duchovních byla vyžadována pokrokovost a loajalita k lidově demokratickému zřízení v duchu teze, kterou KCT Václav Molkup používal: pro kněze platí – kdo není proti nám, je s námi.⁸² Bylo to hektické období, kdy započala dlouhodobá proticírkevní strategie a snažila se vytlačit církev z veřejného prostoru. Vládní špička se rozhodla nejprve izolovat klérus od Vatikánu a poté postupně zapojit „ochotnější“ kněze k pozvolné spolupráci se státní mocí. Donutit tak duchovní k propagaci a agitaci socializace venkova, zakládání JZD a k podpoře vládní politiky státu vůbec.⁸³ V prvopočátcích totiž režim pomýšlel na to, že by se mohla postupně národní církev a uplatňoval tzv. pozitivní politiku. K tomu měla sloužit schizmatická Katolická akce a další nástroje církevní politiky, jako byly ideologické pohovory s duchovními mírové konference. A to byly hlavní úkoly a metody okresních církevních tajemníků. Svoji činnost na okrese Český Brod (dále ČB) zahájil OCT *Václav Přistoupimský* v době, kdy byla schizmatická Katolická akce (dále KA)⁸⁴ založena. Bylo to hnutí „pokrokových“ katolíků. Jedním z úkolů OCT bylo tuto KA organizovat a udržovat její existenci na okrese. Bylo to období, kdy činnost a úkoly OCT vůbec, dostávaly teprve svoji konkrétní podobu a první zprávy a hlášení, které OCT na KNV

⁸¹ Z instrukce Václava Molkupa pro okresní církevní tajemníky č. 366/55 ze dne 6. 7. 1955, zn. cír/1-1036-1955. *Státní oblastní archiv v Praze*, f. Středočeský krajský národní výbor 1949 - 1990, část fondu Krajský církevní tajemník 1949 - 1984, neusp. In SVOBODOVÁ, L. *Krajský církevní tajemník Václav Molkup*, příspěvek do sborníku Teplá, 2014, připraveno k publikaci.

⁸² Uvedeno v dopise Václava Molkupa Ústřednímu akčnímu výboru Národní fronty v Praze ze dne 21. 5. 1949. *Státní oblastní archiv v Praze*, f. Středočeský krajský národní výbor 1949 - 1990, část fondu Krajský církevní tajemník 1949 - 1984, neusp. In tamtéž.

⁸³ Srov. STŘÍBRNÝ, J. *Katolická církev v Českých zemích v čase dvou totalit*, s. 83. In JAN, L. (ed.) *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. stol.* Brno: CDK, 2000. ISBN 80-859-59-74-7.

⁸⁴ Srov. např. v KAPLAN, K. *Církev a stát*, s. 73-92.

posílal, byly ještě nepravidelné a neměly pevnou strukturu, jak tomu bylo o rok později.

A jak to vypadalo na okrese Český Brod? V roce 1949 měl OCT na starosti 16 katolických kněží, z toho 12 s nižší funkcí a 4 s vyšší, dále dva katechety Karla Kydlíčka v Úvalech a Jaroslava Kopřivu v Olešce. Náboženství učila také laická učitelka Marii Pádivá, členka KSČ.⁸⁵ Důležitá je věková skladba duchovních. Po poradě s archivářkou SOA Praha zde neuvádím záměrně rok narození duchovních, kvůli ochraně osobních dat. Pouze zmiňuji pro dokreslení a pochopení událostí zhruba stáří dotyčných kněží. Jak je ve zprávách několikrát OCT zdůrazňováno, duchovní na okrese byli „přestárlí“ a často nemocní. Tři, čtyři duchovní byli mladí a na to většinou upozorňuji. Ti nebyli loajální s režimem a OCT si na ně často stěžoval, že nespolupracovali.

Již v prvním hlášení ze dne 16. 7. 1949 vyjádřil OCT nespokojenost, že se mu doposud nepodařilo sestavit výbor Katolické akce, domníval se, že jedním z hlavních důvodů neúspěchu byly zvěsti, že členové KA budou dáni do klatby! Ale zatím nebyl nikdo z duchovních trestán exkomunikací ani jiným církevním trestem. Na okrese⁸⁶ katolická⁸⁷ veřejnost nejevila o dohodu se státem zájem. OCT projevil obavy, že při rostoucí nespokojenosti a nedůvěře na venkově by se mohlo stát, že budou řady „politických intrikánů“ rozmnoženy i o členy KSČ, kteří by mohli snadno podlehnout štvání zemědělců a živnostníků z neznalosti hospodářské politiky a politického uvědomění.⁸⁸ „*Faráři dosvědčují, že na bohoslužby chodí nyní lidé, kteří nikdy do kostela nechodili - dokonce i nevěrci!*“⁸⁹ Duchovní až na ojedinělé výjimky si přáli klidné a rychlé vyřešení sporu státu a církve slíbili, že budou v kostele kázat pouze náboženská témata a na veřejnosti nebudou šířit politiku mezi věřící⁹⁰.

OCT zahájil svoji činnost sledováním činnosti duchovních správců a liturgie, tu vykonával pravidelně a výsledky tohoto sledování tvořilo jádro jeho hlášení

⁸⁵ Srov. SOkA Kolín, fond ONV Český Brod, karton 472, inv. č. 401, *Církevní politika, Zprávy okresního církevního tajemníka 1949-1960*. Hlášení bez názvu z 16.7. 1949.

⁸⁶ míněn okres Český Brod

⁸⁷ Katolická – zde římskokatolická

⁸⁸ Srov. SOkA Kolín, fond ONV Český Brod, karton 472, inv. č. 401, bez názvu, 16.7. 1949.

⁸⁹ SOkA Kolín, fond ONV Český Brod, karton 472, inv. č. 401, bez názvu, 16.7. 1949

⁹⁰ Srov. tamtéž.

(situačních zpráv), které posílal na KNV krajskému církevnímu tajemníku V. Molkupovi. Největší pozornost věnoval OCT sledování kázání. Byl si dobře vědom toho, jakou měli věřící důvěru ve své duchovní správce a jak je mohou svým kázáním ovlivňovat. O tom svědčila i zvýšená účast věřících na bohoslužbách, jak je ve zprávě uvedeno. Proto OCT kázání bedlivě sledoval a tlačil na kněze, aby své kázání vedli v duchu „pouze náboženském“.

V červenci podal OCT hlášení, že mu Vikář Gráf z Českého Brodu slíbil, že svolá všechny duchovní správce na okrese, aby se zúčastnili výboru *Katolické akce*. Doufal, že se tak všichni „poučí“ a docílí se na okrese vzájemné dohody. OCT si posteskl, že duchovní na okrese dnešní KA neuznávali a nepřáli si, aby byli v souvislosti s ní vůbec jmenováni. Odsoudili řeč ministra Plojhara na sázavské pouti, protože způsobila rozkol mezi církví a věřícími a označili ji za provokativní. OCT si posteskl, že některým farářům stouplu sebevědomí, protože si připadali jako mučedníci, a proto by uvítali hrubé jednání. Setkali se však ze strany členů okresního výboru KA se⁹¹ „*slušným a vzorným vystupováním, což je mate a bere jim vítr z plachet.*“⁹² OCT měl názor, že stará generace je „*prosáklá kapitalistickými idejemi, nepřeje nynějšímu režimu, vidí v komunismu zapřisáhlého nepřítele – stejně jako vysoká církevní hierarchie – a přizpůsobuje se jen naoko pod tlakem velkých a pádných důvodů.*“⁹³

OCT začal zakládat kartotéky všech duchovních na okrese, začal zjišťovat osobní nacionále a to ve spolupráci s tajemníkem OAV NF. Zajímaly je názory duchovních na současné státní zřízení na názory církevních hodnostářů, na exkomunikační dekret vydaný papežem a na plat duchovních.⁹⁴ OCT se se začínal pomalu orientovat, v okrese byli někteří duchovní velmi konzervativní, tudíž ve svém nitru nesouhlasili s dnešním režimem, přesto si nedovolili kázat proti státnímu zřízení. Byl přesvědčen, že na duchovní zapůsobil „výstražný“ rozsudek nad farářem z okresu Litomyšl, který dostal 8 let za to, že nezaopatřil členku KSČ před úmrtím. OCT sledoval činnost vikářů, ale zatím nenašel žádné závady.⁹⁵

⁹¹ Srov. tamtéž.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Srov. tamtéž.

⁹⁵ Srov. tamtéž, zpráva Okresnímu akčnímu výboru v Praze, 9.8. 1949.

Už od počátku režim vyvolával mezi duchovními atmosféru strachu a k tomu sloužily nejen ideově politické, ale i byrokraticko administrativní nástroje, zneužívání sítě soukromých informací, které si církevní tajemníci za vydatné pomoci StB a dalších složek lidosprávy postupně budovali a samozřejmě strach ze ztráty státního souhlasu vykonávat duchovenskou službu.

Ostře sledovaný *Pastýřský list*⁹⁶ četli na okrese (19.6. 1949) pouze tři duchovní: farář Josef Jech z Přerov n. L., děkan Leopold Risspler z Hradešína a mladý farář Jan Hoffman z Přistoupimi, všichni tři ho okomentovali. Farář Josef Jech řekl, že Katolická akce vedená státem je zaměřena proti církvi a podpisy kněží byly vylákány listy, protože byly podepsány v rámci jiné dohody církve se státem. Všichni tři jmenovaní duchovní nabádali věřící, aby Katolickou akci nepodepisovali, aby chodili do kostela, drželi se církve pod vedením Vatikánu. Farář Jech přesvědčoval věřící o tom, že už spousta režimů bylo pro odluku církve od státu a všechny tyto režimy nakonec zanikly, ale církev zůstala s Vatikánem a ten přečká nakonec i tento režim. Přesvědčoval věřící,⁹⁷ „že když se postaví na pravou stranu, půjdou do nebe, a když na levou, tak půjdou do pekla.“⁹⁸ Ale v následujícím hlášení na OAV NF již OCT sděloval, že *Pastýřský list* (19. 6.) četl pouze jeden farář Jaroslav Kopřiva z Olešky. „Pro tento přestupek byl zavolán na ONV, upustili jsme od potrestání pod slibem, že již nikdy se nepropůjčí k ničemu podobnému.“⁹⁹ Příkaz shora zněl, aby se trestalo diferencovaně,¹⁰⁰ a tak se OCT pravděpodobně zaměřil právě na „reakčníka“ faráře Kopřivu. Přestože byl v dopise s. Slánského, který dostaly všechny krajské sekretariáty KSČ, pokyn „K zatýkání zatím nepřistupujte“,¹⁰¹ přesto byli kněží zatýkáni. Např. v jižních Čechách se za přečtení *Pastýřského listu* 19. 6. s vlastním „pobuřujícím“ komentářem zatýkalo, ale nakonec nebyl nikdo odsouzen, pouze k peněžité pokutě.¹⁰² Ne tak na okrese Český

⁹⁶ Z 15. 6. 1949, čten byl 19.6. 1949.

⁹⁷ Srov. tamtéž, Četba pastýřského listu na česobrodském okrese z 17.7. 1949.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Srov. tamtéž, Hlášení, 17.7.1949.

¹⁰⁰ Duchovní, kteří přidali svůj komentář k pastýřskému listu byli zatýkáni a uvězněni. Srov. DEMEL, Z. Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu, s. 38.

¹⁰¹ BULÍNOVÁ, M., JANIŠOVÁ, M., KAPLAN, K.: *Církevní komise ÚV KSČ, 1949 – 1951, Edice dokumentů, I. Církevní komise ÚV KSČ („církevní šestka“), duben 1949 – březen 1950, s. 191.*

¹⁰² Duchovní, kteří přidali svůj komentář k pastýřskému listu byli zatýkáni, ale nakonec byli odsouzeni k peněžité pokutě. Srov. DEMEL, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu, s. 38.*

Brod. Odrazilo se i v tomto případě striktní dodržování zákonů a pokynů KCT V. Molkupa? Zřejmě ano, protože na okrese „neposlušní“ kněží vyvázli bez trestu. „Reakční“ farář Kopřiva sice s napomenutím, ale bez pokuty.

V červenci se uskutečnila za přítomnosti OCT církevní akce KA „Vysvěcení zvonku“ v obci Vrátkov. Zvonek vysvětil českobrodský vikář Václav Gráf a tismický farář Alois Jiřičný. Hlavní řeč pronesl J. Ulrich z ONV a slavnosti se zúčastnilo 350 občanů z celého okolí. OCT si akci pochválil: Byla to velmi pěkná slavnost a bez závad.¹⁰³ Náboženský život na okrese byl také v souladu se státní politikou, když už se občas konaly „církevní“ akce, tak byly organizovány KA pod dohledem OCT. Na takovéto slavnosti nesměl chybět projev místního funkcionáře.

Diferenciace duchovních¹⁰⁴ byl jeden z klíčových úkolů OCT. Podle pokynů KCT vytvářeli OCT kartotéky na každého duchovního a průběžně je zařazovali do čtyř skupin, podle politické „vyspělosti“. Kněží v I. skupině byli „vlastenečtí“, loajální s režimem a vedli věřící k socializaci vesnice či zakládání JZD. Na okrese nebyl do této I. skupiny - „*naprosto spolehlivý*“ zařazen žádný duchovní. Do II. skupiny „*pokrokoví - kolísaví*“ byli zařazeni Risspler Leopold, děkan z Hradešína, Vyskočil Josef, farář z Tuklat, Jiřičný Alois, farář z Tismic, Schaller Rudolf, děkan z Kounic, Zimčík Cyril, farář z Bříství, Hoffman Jan, farář z Přistoupimi, do III. skupiny „*konzervativní - mírně reakční*“ byli zařazeni Gráf Václav, vikář z Českého Brodu, Rajml František, farář z Vitic, Stejskal Josef, kaplan z Českého Brodu. Wágner František, děkan z Kostelec n. Černými lesy, Sršeň Bohumil, farář ze Lstiboři, Maxera Josef, farář ze Skramníků, Mudra Josef, farář z Konojed, Jech Josef, farář z Přerova n. Labem. Do IV. skupiny „*vysloveně zásadní*“

¹⁰³ Srov. SOkA Kolín, fond ONV Český Brod, karton 472, inv. č. 401, Zpráva Vysvěcení zvonků z 25.7. 1949

¹⁰⁴ Srov. Kněží pokrokoví a loajální k lidově demokratickému zřízení bývali zařazeni do I. skupiny. Kněží zařazení do II. skupiny byli označováni za pokrokové, ale kolísavé, jejich poměr ke státnímu zřízení byl lhostejný, či lhostejnost předstírali. Ve III. skupině byli duchovní konzervativní, někdy až trochu nevraživí; IV. skupinu tvořili duchovní reakční až nepřátelští, kteří byli pod vlivem Vatikánu a církevní hierarchie. In SVOBODOVÁ, L. Krajský církevní tajemník Václav Molkup, Sborník konference v Teplé, 2014, připraveno k publikování. Nebo trochu odlišné zařazení v jižních Čechách, srov. IV. reakční duchovní bez naděje na převýchovu, III. Převychovatelní, horlivě vykonávali svou funkci, oddaní biskupům, II. konali své povinnosti, ale vůči režimu „vyčkávali“ a I. zanedbávali své povinnosti a podporovali místo toho režim, loajální. In WEIS, M. *Okres na jihu. Sonda do práce okresních církevních tajemníků ve světle archivních dokumentů jihočeského regionu*. In *Studia theologica* 13, č. 3 (45), podzim 2011, s. 90-91.

odpůrci, zařadil OCT pouze dva faráře Kydlíčka Karla, faráře z Úval, a Kopřivu Josefa, faráře z Olešky.¹⁰⁵

Zařazení do skupin, tzv. *diferenciace duchovních* se v průběhu času měnila, zejména podle změny postojů jednotlivých duchovních, do jaké míry byli „loajální“, a tak se stalo, že časem se farář Kydlíček dostal ze IV. skupiny do II. skupiny a později mu byla svěřena funkce vikáře v Českém Brodě. Naopak zařazení do II. a III. skupiny nebylo zárukou jakékoliv jistoty, takže např. farář Zimčík z Bříství z II. skupiny byl přeložen jako první duchovní na okrese do jiného kraje - k překvapení všech. O to větší strach ovládl zbylé duchovní, když vlastně žádný pádný důvod k potrestání faráře Zimčíka neviděli. A o to státnímu doзору nad církvemi šlo, zasít strach a nejistotu mezi duchovní a donutit je k poddajnosti režimu. Zde uvádím diferenciaci k lepší orientaci mezi kněžími na jednotlivých farnostech. Převážná většina duchovních správců byla ve věku kolem sedmdesáti let, pouze dva faráři, Sršeň ze Lstiboře a Hoffman z Přistoupimi byli mladší ročníky.

Pro srovnání uvádím diferenciaci duchovních na celé pražské diecézi. V roce 1949 bylo do I. skupiny zařazeno 8 římskokatolických duchovních, do II. skupiny 68, do III. skupiny 113, reakcionářů bylo 72.¹⁰⁶ Jedná se o první diferenciaci, do níž ještě nebyli zahrnuti všichni kněží. Například začátkem roku 1951 byly souhrnné počty duchovních všech církví v jednotlivých skupinách tyto: I. 31, II. 132, III. 162, IV. 105.¹⁰⁷ O pět let později čítala skupina I. 20, II. 103, III. 208 a IV. 73 duchovních.¹⁰⁸

Dalším stěžejním úkolem OCT v terénu byly časté církevně politické rozhovory s duchovními správci. Tuto činnost V. Přistoupimský opravdu nezanedbával a bral

¹⁰⁵ Srov. tamtéž, Zpráva, 26.8. 1949

¹⁰⁶ Údaje ze zprávy Václava Molkupa pro Státní úřad pro věci církevní o církevně politické situaci a plán práce ze dne 8. 9. 1949. *Státní oblastní archiv v Praze*, f. Středočeský krajský národní výbor 1949 - 1990, část fondu Krajský církevní tajemník 1949 - 1984, neusp. In SVOBODOVÁ, L. *Krajský církevní tajemník Václav Molkup*, Sborník konference v Teplé, připraveno k publikování.

¹⁰⁷ Údaje ze zprávy Václava Molkupa pro Krajský sekretariát Komunistické strany Československa v Praze o provádění církevní politiky na Pražském kraji v roce 1950 ze dne 31. 1. 1951, č. j. I/4-290.2-31.I.51-87 M. *Státní oblastní archiv v Praze*, f. Středočeský krajský národní výbor 1949 - 1990, část fondu Krajský církevní tajemník 1949 - 1984, neusp. In tamtéž.

¹⁰⁸ Údaje ze zprávy Václava Molkupa pro Státní úřad pro věci církevní o plnění hlavních úkolů v lednu a počátkem února 1956 ze dne 15. 2. 1956. *Státní oblastní archiv v Praze*, f. Středočeský krajský národní výbor 1949 - 1990, část fondu Krajský církevní tajemník 1949 - 1984, neusp. In tamtéž.

ji vážně. V tomto období to byl nejúčinnější nástroj církevní politiky, jak se často vyjadřovali OCT ve svých hlášeních. Byla to především ideově politická linie, kterou v tomto obdobírazil KCT Václav Molkup v době, kdy ještě neměli být kněží „neviditelní“. OCT si zval duchovní na církevní oddělení ONV nebo za nimi pravidelně jezdil na fary, ovšem pokud mu na to zbývaly finanční prostředky na benzín, kterých neměl nazbyt. Své poznatky pečlivě a podrobně sepisoval do hlášení a posílal KCT na církevní oddělení na KNV v Praze.

Tak např. v srpnu měl OCT tříhodinový rozhovor s tajemníkem OAV NF a s vikářem Gráfem (70 let), který se mu jevil „politicky velmi vyspělý, chytrý a zdrženlivý. Duchovní na okrese mu nedůvěřují a nemají ho v lásce a u občanů je oblíben z padesáti procent.“¹⁰⁹ Vikář Gráf se domníval, že dojde k dohodě mezi státem a církví a ke státnímu zřízení se „stavěl kladně“. Při kázání nabádal věřící, aby se zapojovali do budování státu. Na platy duchovních měl odlišný názor, domníval se, že jsou příliš vysoké. P. Gráf mu slíbil, že přikáže všem duchovním, aby kázání nebylo politické, ale pouze náboženské. Vikář Gráf Pastýřský list (oběžník) nepřečetl. OCT k tomu poznamenal, že je vikář „chytrý a spíše nastrčí druhého, aby byl sám hezký“. Ke KA se nepřipojil a byl věrný Vatikánu a arcibiskupu Beranovi.¹¹⁰

Na okrese se nekonaly vikariátní porady duchovních. Bylo to do značné míry způsobeno silnou vůdčí osobností vikáře Gráfa. Ostatní duchovní za ním jezdili na farnost do Českého Brodu na „poradu“, respektovali ho a naslouchali jeho názorům, jak z dalších situačních zpráv vyplývá. Zbavili se tak načas všudypřítomného OCT.

Již po měsíci si OCT pochvaluje, že „celková církevně politická situace je příznivá“ jak ze strany duchovních, tak věřících. V kostelech byli pouze věřící a žádný kněz nečetl reakční oběžník. Při kázání nabádali duchovní věřící lid k budování státu. Farář Rissler z Hradešína a Farář Rajml z Vitic se zúčastnili žní.¹¹¹ Je otázkou, zda byl OCT V. Přistoupimský natolik naivní, když od počátku zasílal KCT tak „optimistické“ zprávy a uvěřil v tak rychlý obrat duchovních správců, či jen chtěl mít na okrese klid.

¹⁰⁹ SOKA Kolín, fond ONV Český Brod, karton 472, inv. č. 401, Hlášení z 17. 8. 1949.

¹¹⁰ Srov. tamtéž.

¹¹¹ Srov. tamtéž.

V srpnu se poprvé konala schůze „církvní pětky“¹¹², scházela se ve složení: předseda ONV, předseda OV KSČ, předseda OAV NF, OCT a bezpečnostní referent ONV, proto se jí říkalo „pětka“. Členové se zodpovídali předsednictvu okresního výboru KSČ spolu s tajemníkem OAV NF, kam museli hlásit všechny aktivity, podávat zprávy a vyžádat si souhlas ke svým politickým rozhodnutím. „Pětka“ projednávala církevně politické otázky ohledně rozkolu církve a státu. Názory věřících byly různé, bigotní věřící nevěřili, že celou situaci zavinili sami biskupové a především Vatikán, velká část občanů si myslela, že by se dala situace vyřídit odlukou státu od církve. Projednával se sbor instruktorů (důvěrníků), který nebyl ještě kompletní.¹¹³ Právě založení „církvní pětky“ na okrese patřilo k dalším církevně politickým nástrojům režimu. Na okrese ČB se scházela pravidelně jednou za měsíc a od 1951 byla zařazena do struktury ONV. Mít spolehlivé instruktory (důvěrníky) bylo pro OCT velmi důležité, protože sledovali na jednotlivých farnostech bohoslužby, a tak měl OCT neustále duchovní službu kompletně pod kontrolou. Žádné písemné hlášení od důvěrníků jsem v tomto roce nenašla. Pravděpodobně se scházeli osobně anebo podávali své hlášení OCT telefonicky nebo se kopie hlášení nechovaly ve fondu ONV ČB.

V září se opět uskutečnila schůze „církvní pětky“, konala se na ONV za účasti předsedy ONV, politického tajemníka KSČ, tajemníka OAV NF, bezpečnostního referenta a OCT. Ten informoval přítomné, že od 1. 10. 49 bude platit nový církevní zákon „o potřebách všech duchovních“.¹¹⁴ Platy dostanou duchovní přímo, a kdo by plat odmítl, tomu již nebude vydán. Všichni duchovní museli podepsat, že s platem souhlasí. To dostal za úkol OCT a tajemník OAV NF. Na schůzi se zhodnotila církevně politická situace duchovních. OCT se domníval, že věřící ještě nepochopili vládní politiku vůči katolické církvi a do kostela jich chodilo málo. Kázání vedli duchovní pouze v „*duchu náboženském*“. Někteří duchovní reagovali na návrh zákona (platová úprava) nedůvěřivě. Vůbec nevěřili, že by se mohl tento návrh zákona uskutečnit. Ostatní duchovní nový zákon uvítali a prohlásili, že je to první vláda, která se stará o jejich potřeby. Vikář Gráf opět připomněl, že duchovní umí žít skromně a že je platová

¹¹² „Církvní pětky“ ve složení pěti okresních funkcionářů řešila ideologické, církevně politické, otázky na okrese ČB. Byla to obdoba „církvní šestky“ na celostátní úrovni.

¹¹³ Srov. tamtéž.

¹¹⁴ Srov. v publikacích KAPLAN, K. *Stát a církev* s. 108 – 110. nebo DEMEL, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků*

stupnice zbytečně vysoká. Členové „církvní pětky“ zhodnotili diferenciaci duchovních a konstatovali, že na okrese jsou ve IV. skupině - „reakcionáři“ pouze dva kněží, ale ti se mimo farnost negativně zatím neprojeví, ale byli velmi nepřístupní a často dávali průchod nesouhlasu s veškerým děním ve státě. V závěrečném usnesení se „pětka“ dohodla, že i nadále bude hledat příležitost navštěvovat častěji duchovní a kontrolovat jejich činnost.¹¹⁵

Na svátek sv. Václava položili občané věnec k soše sv. Václava v Přistoupimí, protože mu byl zdejší kostel zasvěcen. Duchovním bylo doporučeno, aby se zúčastnili mše svaté ve Svatovítském chrámě v Praze a aby vyslali děkovnou deputaci do parlamentu, tak jak to již učinili zemědělci. Na svátek Dušiček měli duchovní vzpomenout na padlé rudoarmějce. Nakonec OCT oznámil duchovním, že mohou strávit tři týdny dovolené v Karlových Varech za 1 000,- korun.¹¹⁶ Bylo běžným zvykem, že duchovní byli zpočátku „motivováni“ k poddajnosti režimu. OCT na duchovní neustále „tlačil“, aby prokazovali vstřícnost k vládní politice, i když to bylo v rozporu s jejich náboženským přesvědčením.

OCT pátral, zda proběhla podpisová akce, kde by se duchovní svým podpisem zřekli svých potřeb ve prospěch dělnické třídy.¹¹⁷ Den na to dostal zprávu od člena StB z Říčan, že vikáři obdrželi oběžníky, ve kterých se svým podpisem zřikají platů podle návrhu zákona (úprava platů duchovních) ve prospěch pracujících.¹¹⁸

K likvidaci hospodářské základny života v církvi byl vydán zákon č. 142/1947 Sb., a tak všichni kněží postupně přišli o veškeré příjmy, které plynuly z hospodaření s církevním majetkem a stali se tak zcela závislí na státních platech. Ty upravoval další zákon č. 218/1949 Sb. Duchovním bylo sice z arcidiecéze doporučeno, aby nepřijímali platy od státu, ale poslechla jen třetina a podle historiků způsobila tato událost citelný rozkol mezi klérem. V zájmu jednoty byl později vydán další pokyn, aby se duchovní řídili vlastním svědomím. Na okrese ČB přijali platy všichni duchovní, jak podrobně popisuje OCT ve zprávách.

¹¹⁵ Srov. SOkA Kolín, f. ONV ČB, inv. č. 401, Schůze církevní pětky z 27.9. 1949

¹¹⁶ Srov. tamtéž, Schůze církevní šestky z 27.9. 1949

¹¹⁷ Srov. tamtéž, Schůze církevní šestky z 27.9. 1949

¹¹⁸ Srov. tamtéž, Hlášení církevní situace na Českobrodsku z 27.9. 1949

V září 1949 probíhala na okrese podpisová akce „*Úprava osobních a věcných potřeb církví a náboženských společností státem uznaných.*“ Tuto podpisovou akci podepsalo 15 duchovních katolické církve, nepodepsal ji pouze farář Jiříčný z Tismic. Opět vikář Gráf OCT ujistil, že k podpisu žádného duchovního nenutil a že „*mají vlastní rozum a úsudek.*“ Vikář Gráf odmítl jít poděkovat za plat do parlamentu a plat odmítnul jako příliš vysoký.¹¹⁹ Spolu s tajemníkem OAV NF navštívil OCT všechny duchovní na okrese. Všichni nakonec s přijetím platu souhlasili a pochvalovali si, že je to první vláda, která se zabývá potřebami kněžstva. OCT byl i nadále se všemi duchovními v pravidelném osobním kontaktu a byl spokojen, jak je má všechny „*zpracovány.*“ Časem však zjistil, že duchovní silně ovlivňuje vikář Gráf a že je organizátorem všech akcí. Dozvěděl se také, že farář Křivanec z Kouřimi jezdí za vikářem Gráfem i za dalšími knězi „*pro rozum.*“ V autě s ním jezdil kapucín a řeholnice. Když si OCT promluvil se všemi duchovními jednotlivě, tak zjistil, že si všichni na vikáře stěžují, že nejsou spokojeni s jeho jednáním, a byl přesvědčen, že kdyby je vikář Gráf neovlivňoval, všichni by zákon o platech vítali.¹²⁰

Vikář Gráf byl silná vůdčí osobnost na okrese a podle dostupných hlášení OCT ovlivňoval pravidelně názory duchovních. Zda duchovní se vším, co jim vikář Gráf radil, ve svém nitru souhlasili či nikoliv, je dnes těžké zodpovědět, ale v každém případě táhli za jeden provaz a naslouchali mu. Vikář Gráf stále odmítal svolat vikariátní schůzi, a tak se OCT rozhodl k ráznému kroku - svolat ji sám na děkanský úřad v Českém Brodě. Nahlásil záležitost tajemníkovi OAV NF a ten vyrozuměl KAV NF. Na vikariátní schůzi byl vyslán zástupce KAV NF a výsledek schůze oznámil OCT krajskému církevnímu tajemníkovi na KNV.¹²¹ A tak se v září po dohodě s vikářem uskutečnila první „*schůze duchovních*“ na vikariátě v Českém Brodě. (OCT nadále svolával tyto schůze každý měsíc). Zúčastnilo se jí 13 duchovních ze 16, zástupci KAV NF, tajemník OAV NF a předseda ONV. Opět projednávali nový církevní zákon (o úpravě platu duchovních). OCT zdůraznil, jak je schůze nutná, aby byli všichni duchovní správci dobře informováni o novém zákoně.¹²² OCT uvedl: „*Jsem si plně vědom, že není na místě, schůzi všech*

¹¹⁹ Srov. tamtéž Hlášení z církevní situace na Českobrodsku z 27.9. 1949.

¹²⁰ Srov. tamtéž.

¹²¹ Srov. SOKA Kolín , fond ONV Český Brod, karton 472, inv. č. 401, Hlášení církevní situace na Českobrodsku z 27. 9. 1949.

¹²² Srov. tamtéž, Hlášení církevně politické situace na Českobrodsku z 30. 9. 1949.

duchovních svolávat, v tomto případě bylo nutné vysvětlit si některé připomínky, všichni duchovní se v každé akci odvolávají na vikáře Gráfa. Tato schůze byla nutná, aby si všichni duchovní mezi sebou a před vikářem osvětlili, (...)že mohou jednat vždy za sebe a podle svého názoru...“¹²³ Na tyto připomínky vikář Gráf reagoval: „Každý duchovní musí jednat sám za sebe a nesmí se na mě odvolávat“¹²⁴ a že není například proti tomu, aby jeli duchovní třeba do parlamentu.¹²⁵ Duchovní se platu zřící nechtěli, ale zdál se jim příliš vysoký. Padl návrh, že plat by se měl nazývat „odměna“. Duchovní měli obavu, že plat bude dělat mezi lidmi „ zlou krev, říká se, že duchovní nemají děti, jenom kuchařku.“¹²⁶ Dále se duchovním nelíbilo, že se nedostali k biskupům na konzistoř, protože tam nebyl „jejich člověk“. Duchovní velice postrádali katolické školy a katolický tisk. Tyto připomínky jim OCT „zcela osvětlil“. Nakonec schůzi shrnul vikář Gráf:¹²⁷ „Duchovní mohou uplatňovat svůj názor, všichni jsou dobrými Čechy a vlastenci a po této stránce je možno s nimi ve všem počítat.“¹²⁸ OCT podal hlášení, že duchovní přijímali peníze jako služné s „velkou radostí“, v Kostelci n. Č. lesy, se děkan o svůj plat dokonce natolik strachoval, že když se doručení o dva dny opozdilo, šel se raději sám informovat na poštu. Farář z Konojed měl zase strach, když peníze přijímal, že to uvidí jeho kuchařka. Občané se dívají na „finanční zabezpečení církve pozitivně.“¹²⁹ Žádný duchovní se při kázání na mších nezmínil o platové úpravě. Při osobních rozhovorech projeví duchovní překvapení, že prezident Klement Gottwald udělil všem duchovním amnestii a že všichni dostanou plat. Zhodnotili to „jako dobrý skutek“.¹³⁰

Začátkem listopadu se duchovní zúčastnili slavnostního zasedání ONV a MNV, aby zde podepsali zdravici s. generalisimu Stalinovi. Vikář Gráf „dal pokyn ostatním duchovním, aby při konání mše vzpomenuli všech padlých a umučených v koncentračních táborech za druhé světové války.“¹³¹ Mše o Dušičkách proběhly

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Srov. tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Srov. tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Srov. tamtéž.

¹³⁰ Srov. tamtéž.

¹³¹ Tamtéž, Hlášení z 7. 11. 1949

se vzpomínkou na umučené v koncentračních táborech a na padlé rudoarmějce, kteří položili životy za osvobození naší vlasti.¹³²

Na poslední schůzi v roce „církvní pětky“ projednávali funkcionáři aktualizaci diferenciacie některých duchovních a neoprávněné obydlí fary ve Štolmíři místními občany. OCT zdůraznil, že vikář Gráf z Českého Brodu, který ve Štolmíři zastupoval, nemohl ručit za inventář, který byl vystěhovaný na chodbě (skříň s matrikami a věci duchovních). „Pětka“ rozhodla, že jedna místnost bude uvolněna pro duchovní. Občané, kteří si zabrali bytové jednotky na faře, musí podat žádost o povolení k bydlení na faře na ONV v Českém Brodě.¹³³ OCT se v takovýchto případech rozhodoval v rámci platných zákonů a netrpěl neoprávněné zabírání farností a dodržoval pokyny KCT. Zde měl Václav Molkup rozhodující vliv.

Problematika zabírání bytových jednotek občany na jednotlivých farách byla v tomto období zcela běžná, bytová situace byla kritická a nebyl ojedinělý případ, kdy musel OCT zasahovat s místními funkcionáři, aby se jednalo podle zákona. To, že se na okrese vždy v těchto případech dodržovaly zákony, byla určitě zásluha právě KCT V. Molkupa. V některých případech si dokonce kněží posteskli, že nebyť zastání OCT, tak by je lidé z fary nejraději vystěhovali a faru si celou zabrali.

Když shrneme uplynulé období od července 1949, za které jsem předložila kompletně všechny situační zprávy a hlášení OCT¹³⁴, plasticky se zde rýsuje církvní život na okrese ČB optikou OCT. Ten si nejprve zmapoval všechny farnosti, jezdil často do terénu a seznamoval se s církvně politickými postoji duchovních, aby je posléze mohl co nejlépe využít jako politické nástroje socializace venkova. Snažil se proniknout na vikariátní schůze, ale duchovní žádné schůze nesvolávali a družili se neoficiálně kolem vikáře Gráfa. Nakonec svolal OCT schůzi duchovních na ONV a v tom již pokračoval každý měsíc. Důležitým úkolem OCT bylo zajistit fungování KA a „církvní pětky“. Církvní tajemník neustále tlačil na kněze, aby mezi věřícími agitovali za členství v JZD. Často jezdil do terénu a svoji práci zakládal na osobním přesvědčování

¹³² Srov. tamtéž, Hlášení, 7.11. 1949

¹³³ Srov. tamtéž, Schůze církvní pětky z 28. 12. 1949.

¹³⁴ Uložené s archivem SOKA Kolín.

jednotlivých kněží. Vysoká věková skladba duchovních a slabá religiozita¹³⁵ na okrese, měla určující vliv na církevně politickou situaci na okrese. OCT prakticky neřešil jediný případ „neposlušného“ reakcionáře. Farář Kopřiva jako jediný na okrese sice dostal punc reakcionáře, ale nikdy se nedostal do konfliktu se zákonem, naopak OCT vždy lakonicky poznamenal, že je zatvrzelý a nespolupracuje, ale na veřejnosti neškodí. A to bylo pro církevně politickou situaci určující, aby kněz nemařil socializaci vesnice. Kněží se báli odejmutí státního souhlasu,¹³⁶ a tak naoko se vším souhlasili, ale jakmile se měli zúčastnit mírových konferencí či jiných masových akcí v Praze, okamžitě se vymlouvali na liturgické povinnosti či vysoký věk. Žádný duchovní nebyl zatím perzekuován nebo potrestán, ale jaký vliv měla tato ideologická masáž a „nátlaková“ atmosféra na psychiku duchovních a na konkrétní duchovní službu, se můžeme jen domýšlet. I vlastenečtí a poddajní kněží měli jistě své ovečky a sdíleli s nimi všední problémy denního života a snažili se jim pomoci nést kříž. Vykonávali své povolání stejně jako ostatní občané v nesvobodné zemi a byli tlačeni ke kompromisům. Liturgické úkony jako svátost křtu či svátost manželství se do hledáčku OCT v roce 1949 zatím nedostaly.

3.1.2 Sledování výuky náboženství

V roce 1949 nemělo sledování výuky náboženství zatím prioritu. Na okrese ČB navštěvovaly výuku náboženství téměř všechny děti. Odhlášeno bylo na okrese pouze 30 dětí, a tak si režim zpočátku nemohl dovolit popudit proti sobě rodiče, členy KSČ. V letech 1949 a 1950 bylo ve státním zájmu nejprve se církve politicky „zmocnit“ a ochromit její vliv, aby byla loajální. Zpočátku režim věřil tomu, že církev bude národní, odtržená od Vatikánu a bude sloužit socializaci státu.¹³⁷ Vládní špičky si dobře uvědomovaly, jaký má církev vliv na děti a mládež při utváření hodnotového systému a světonázoru a do budoucna měla být mládež ateistická a náboženství mělo být pouze předsudek. V roce 1949 nebyla uložena žádná zpráva, co se týče výuky

¹³⁵ V situačních zprávách je často uvedeno, že i v neděli byl kostel skoro prázdný až na tři „bigotní“ báby srov. f. ONV ČB, inv. č. 401, situační zpráva.

¹³⁶ Srov. blíže v publikaci DEMEL, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků*, s. 40-43

¹³⁷ Srov. KAPLAN, K., *Stát a církev v Československu*, s.127.

náboženství, pouze počet a charakteristika katechetů. Na Českobrodsku vyučovala náboženskou výuku Marie Pádivá, členka KSČ a bylo s ní počítáno do okresního výboru Katolické akce. V Úvalech učil náboženství místní farář a katecheta Kydlíček, OCT ho zařadil do IV. skupiny a poslal KCT tuto jeho charakteristiku: „*Je mu 70 let, zcestovalý a politicky vyspělý, staví se proti dnešnímu politickému zřízení, proti Katolické akci.*“¹³⁸

3.1.3 Sledování činnosti řeholnic

Na okrese nebyly mužské ani ženské kláštery. Takže tzv. akce vyklízení ženských klášterů se okresu ČB netýkala. V okresní nemocnici Český Brod figurovala kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského.¹³⁹ Řádové sestry (12) byly v nemocnici ubytované a pracovaly zde jako ošetřovatelky. V Českém Brodě byl i chorobinec, ale zde nebyli podle zpráv OCT žádné řeholnice. Okresní ústav pro přestárlé měl 78 chovanců a spravoval ho ONV.¹⁴⁰ Církevní tajemník již v září navštívil Okresní nemocnici v Českém Brodě, aby si promluvil s některými řeholnicemi. Po jeho odchodu se o návštěvě dozvěděla jejich sestra představená. Ihned se obrátila na předsedu závodního výboru KSČ se stížností, že bez jejího vědomí mluvil OCT s řádovými sestrami. Předseda byl ovšem dobře informován, že tato představená patří mezi velmi reakční a „dal jí to najevo“. Sestra představená dva dny nato opustila nemocnici, aniž by se s někým rozloučila. Ale dala vědět, že důvodem jejího odchodu je komunistická strana. Za krátkou dobu byla vyměněna za jinou sestřičku a s tou byli všichni spokojeni. OCT poslal na KNV její iniciále a její charakteristiku.¹⁴¹ V dalších letech byly již řeholnice v nemocnici pod stálým dohledem OCT.

Řeholnice byly soustředěny k „pracovnímu využití“ až po úspěšné „Akci K“ (kdy byli vyhnáni z klášterů řeholníci a internováni do vybraných klášterů). Řeholnice, jichž bylo celkem kolem 10 000, byly ve třech etapách umístěny v centralizačních

¹³⁸ Tamtéž, Zpráva o církevně politické situaci na okrese Český Brod, 25.7. 1949

¹³⁹ Sídlo generálního ústředí bylo v Praze III., Vlašská 336. Kongregace vznikla již v 16. století, jako služba pomoci nemocným v domech i nemocnicích, v menší míře se sestry věnovaly i výuce mládeže. Základem je péče o nemocné, chudé a lidi na okraji společnosti, srovnej VLČEK, V (ED.) *Ženské řehole za komunismu 1948-1989*, s. 215-217.

¹⁴⁰ Srov. tamtéž, Hlášení z 2.9. 1949

¹⁴¹ Srov. tamtéž, Hlášení z 16. 9. 1949.

klášterech a domech a byly připraveny na práci v průmyslu a zemědělství. Stát měl zájem zvláště o budovy „opuštěných“ klášterů.¹⁴² Tento plán ale režimu nevyšel, protože v nemocnicích a ústavech je neměl kdo nahradit. Civilních ošetřovatelek byl velký nedostatek. Svůj řádový hábit si směly zachovat. Tato státní politická událost se odrazila i na okrese ČB. OCT se marně snažil řeholnice z nemocnice vyhostit. Nebyla za ně náhrada, navíc byly jako pracovnice velmi ceněné a u personálu oblíbené.

3.1.4 Nástroje církevní politiky

Jedním z důležitých nástrojů církevní politiky v roce 1949 bylo založení schizmatické Katolické akce,¹⁴³ tzv. „hnutí pokrokových katolíků“, jak bylo řečeno výše. Byla to základna „proticírkevní“ politiky.¹⁴⁴ Režim doufal, že se KA stane mluvčím církve a partnerem státu pro vyjednávání a pomůže vytvořit národní církev. To nevyšlo, a tak byla KA určena k tomu, aby působila rozkol mezi církví a státem. Původně zde měli mít důležitou úlohu „pokrokoví“ kněží, ale nakonec pod hrozbou exkomunikace byli do vedení jmenováni jen laici.¹⁴⁵ Na okrese Český Brod se začaly pravidelně konat schůze okresního výboru KA na podzim 1949. A schůze byly pravidelné i dvakrát do měsíce. Členy byli katoličtí věřící a katolíci komunisté, místní činitelé, ale ani jeden duchovní. Při podpisové akci, která byla spojena s podporou Katolická akce, došlo 3 392 podpisů z 37 obcí z celkového počtu 76 obcí. OCT ohlásil, že okresní výbor KA byl připraven a čeká se pouze na zástupce lidové strany.¹⁴⁶

V říjnu se sešel okresní výbor KA poprvé, zhodnotil konferenci krajského výboru KA velice pozitivně. Na schůzi bylo uloženo a rozděleno několik úkolů mezi členy výboru KA. OCT oznámil, že bude zorganizován varhanní koncert společně s osvětovou besedou¹⁴⁷ v děkanském chrámu. Na varhany bude hrát virtuos Otto Čermák a výtěžek z koncertu bude dán na opravu českobrodských varhan. Koncertu se měl zúčastnit celý okresní výbor KA. Okresní tajemník ONV připomínal, že stávající činnost okresního

¹⁴² Srov. KAPLAN, K., Stát a církve v Československu, s. 128-129.

¹⁴³ KA zanikla v roce 1951.

¹⁴⁴ KA organizovala protiakce – poutě, Velehrad, Sázava aj.

¹⁴⁵ Srov. BALÍK, S., HANUŠ, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*, s. 23.

¹⁴⁶ Srov. SOKA Kolín, fond ONV, karton 472, inv. č. 401, zpráva bez názvu, 2.8. 1949.

¹⁴⁷ Osvětová beseda měla být společenskými kluby pro celou obci, měla sdružovat kroužky, soubory.

výboru Katolické akce je hodně slabá a navrhoval strategii ke zlepšení: „*Je třeba zajistit lepší práci výboru tím, že musí být správně rozdělovány úkoly a řádně plněny.*“ Dále okresní tajemník navrhl, aby byla zhotovena vývěsní tabule, kde budou vyvěšeny Katolické noviny, protože je potřeba stále získávat nové předplatitele, a to z řad „*živnostníků, obchodníků i soukromníků.*“ Padl návrh, aby byly Katolické noviny propagovány na vesnici a to prostřednictvím MAV NF. Byl přidělen úkol s. Součkovi, že bude pravidelně zasílat do Katolických novin zprávy.¹⁴⁸ Na následující schůzi *okresního výboru KA*, OCT oznámil, že se plánovaný varhanní koncert neuskutečnil pro nemoc varhaníka Otto Čermáka. Probírala se tu i církevně politická situace: „*Do kostela chodí málo věřících a na to si stěžují sami duchovní a mše probíhají rázu pouze rázu náboženského.*“¹⁴⁹

Katolická akce měla za úkol zabránit masovým církevním akcím, jako byly poutě, protože právě náboženské slavnosti probouzely k životu religiozitu venkovského obyvatelstva a to nemohl režim v žádném případě potřebovat. Proto bylo úkolem OCT organizovat do budoucna poutě v režii KA. Ale zatím byl nespokojený, protože okresní výbor KA (12 členů), nevyvíjel téměř žádnou činnost. A tak se schůzi naplánovala reorganizace celého výboru KA. Podařilo se mu nakonec získat několik nových členů z řad lidové strany. Problematika Katolické akce vyplývá z hlášení OCT, ve kterých si stěžuje na malou aktivitu zúčastněných členů. Celá činnost KA se zatím odvíjela na schůzích a konkrétních realizovaných církevních „protiakcí“ bylo jako šafránu.

3.2 Rok 1950

3.2.1 Sledování duchovní služby a liturgie

V roce 1950 se odehrával tuhý zápas moci o kněze.¹⁵⁰ Ochromená církev měla sloužit jako nástroj komunistické strany a propagandy socializace státu.¹⁵¹ Stěžejní

¹⁴⁸ Srov. tamtéž, Hlášení, 19.10. 1949.

¹⁴⁹ Srov. tamtéž, Schůze OV KA z 6. 11. 1949.

¹⁵⁰ Srovnej např. v publikaci KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 126-130.

¹⁵¹ SÚC počítal s tím, že 80 duchovních z 5000 bude pevnou oporou vládní politiky, asi 800 zařadil mezi do kategorie spolupracovníků. Srov. KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 128.

událostí tohoto roku byla Velehradská konference, které se zúčastnilo kolem 450 duchovních. V předvečer se konaly na několika místech poutě, které organizovaly státní instituce.¹⁵² Byla to pracovní konference „vlasteneckých“ kněží¹⁵³ a měla být také „význačnou etapou v boji s Vatikánem“.¹⁵⁴ Bolestnou událostí byl slib věrnosti republice všech duchovních.¹⁵⁵ V tomto roce byl také izolován zbytek biskupů. Jako reakce na založení NATO se zrodila v hlavách vládní špičky nová propaganda „boje za mír“, protože komunisté bojovali za mír proti „imperialistickému“ západu. Vlastenečtí kněží si začali říkat „míroví“. Téměř v každé situační zprávě se ve všech pádech skloňovalo slovo „mír“, až se stalo z „míru“ pouhé klišé. Pokračovaly monstrprocesy s kněžími a řeholníky, kteří se postavili režimu na odpor. U „neposlušných“ biskupů dala vláda přednost internaci před politickými procesy.¹⁵⁶ Byly zahájeny internace tisíců řeholníků a později řeholnic z klášterů všech kongregací. Rok 1950 byl rozhodujícím zlomem v boji státu s církví. Církev již zůstala ochrnutá, umlčená troska, byl to triumf státu nad církví.¹⁵⁷

OCT začal posílat situační zprávy dvakrát do měsíce. Měly již pravidelnou strukturu, KCT vypsál konkrétních 11 otázek, na které měl církevní tajemník přesně a pravidelně odpovídat. To OCT Přistoupimský příliš nedodržel a jeho hlášení byly spíš chaotické, zaměřené na jednotlivé problémy. Postupně začaly situační zprávy na okrese obsahovat stále dokola jako přes kopírák stejné fráze: „*Církevně politická situace na Českobrodském okrese je příznivá na základě zpráv a osobního zjištění.*“ (...) „*chování duchovních je v pořádku.*“¹⁵⁸

Na okrese se odehrávaly události regionálního významu. OCT musel řešit stížnost občana J. H. z Konojed, ke kterému se přidali další občané Konojed, Výžerek, Nučic, Oplan, Voděrad a Prusic. Stěžovali si na chování katolického faráře J. Mudry z Konojed a žádali jeho odvolání. KCT doporučil projednat stížnost v „církevní pětce“

¹⁵² Srov. například v publikaci KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 130-132.

¹⁵³ Zde byly vytvořeny základy hnutí „vlasteneckých kněží“. Srov. tamtéž. s. 129.

¹⁵⁴ Tamtéž. s. 129.

¹⁵⁵ Srov. popisuje ve své publikaci KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 126-127.

¹⁵⁶ Na místo zemřelých biskupů nastoupili „vstřiční“ kapitulní vikáři, na svobodě zůstal (1950-51) pouze jediný biskup A. Eitschkner. Srov. BALÍK, S., HANUŠ, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*, s. 39, 82.

¹⁵⁷ Srov. BALÍK, S., HANUŠ, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*, s. 39-40.

¹⁵⁸ Srov. tamtéž, Hlášení z 11. 1, 1949

a vyžádal si informace o stěžovateli J. H. (jeho sociální původ, postoj k režimu, dodávkovou a pracovní morálku, stranickou příslušnost, poměr k budovatelskému úsilí). KCT rozhodl, že pokud jmenovaný farář ¹⁵⁹ „nepoškozují zájmy státu a výstavbu socialismu (...) je to zcela interní záležitost církve (...) pokud si občané nestěžují u lidových orgánů.“ ¹⁶⁰ Koncem ledna přikročil OCT k šetření stížnosti J. H. na faráře Mudru z Konojed. Nejdříve s případem seznámil „církvní pětku“, která se usnesla, aby OCT spolu s tajemníkem OAV NF navštívil jmenované obce a celý případ vyšetřili. Společně tedy navštívili všechny dotčené obce a jednali s předsedy MNV a místními organizacemi KSČ o případu chování faráře Mudry z Konojed. OCT shrnul výsledek šetření takto: Podle mínění občanů je farář Mudra ¹⁶¹ „přestárlý, ubreptaný a střelený, avšak státu a straně neškodný“ ¹⁶² a popsal výčet jeho nedostatků: „ Neumí si zjednat autoritu, děti na náboženství ho neposlouchají, a tak je trestá tím, že je posílá na hanbu.“ ¹⁶³ Shodli se na tom, že stěžovatel J. H., který zorganizoval podpisovou akci, měl ke své stížnosti čistě osobní důvod: „Stát se kostelníkem a zajistit si tak další příjem“ ¹⁶⁴ a farář Mudra mu stál v cestě. Při šetření se dále zjistilo, že občané tvrdili, že na podpisovém archu potvrdili svým podpisem pouze správnost bydliště. J.H. měl za sebou jenom pár věřících, kterým „ležel farář Mudra v žaludku“, ¹⁶⁵ nevyhovovalo jim kázání a vůbec vedení bohoslužeb a uvítali by přeložení faráře Mudry. Je pravda, že farář Mudra není u členů lidové strany a ani u duchovních oblíben. Bylo zjištěno, „že je to mamonář (...) a má prý po světě devět dětí, o které se vzorně stará.“ ¹⁶⁶ Stěžovatel J.H. vylepoval v obci na telegrafních sloupech i jinde letáčky, kde nabádá občany, aby nedávali peníze na modlení, aby neplatili hrobné a aby děti nechodily na náboženství. Za tuto neoprávněnou činnost byl předvolán na ONV v Českém Brodě, vše bylo vyšetřeno a panu J.H. byla udělena přísná výstraha. Pan J.H. i nadále trval na odvolání faráře Mudry „i kdyby měl za tím jít až nahoru.“ ¹⁶⁷ Podle slov faráře Mudry, se J.H. nesnese s žádným duchovním a všechno jsou to jenom pomluvy, ale J.H. má za sebou

¹⁵⁹ Srov. tamtéž, K rukám OCT od KCT-Důvěrné z 2.1. 1949.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Srov. tamtéž, Šetření faráře Mudry z Konojed z 30.1. 1950.

¹⁶² Tamtéž,

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ Tamtéž.

stranu lidovou a několik věřících a ti se faráře Mudru snaží z Konojed vypudit.¹⁶⁸ Jedna část věřících stála za farářem Mudrou a podporovala ho a druhá část věřících naopak stála za stěžovatelem J.H., a tak to bylo pro OCT těžké rozhodnutí. *Po „bedlivém šetření církevní pětky by nebylo na místě přeložit faráře Mudru na jinou farnost (...), abychom nedostali na farnost do Konojed duchovního reakčního myšlení, kterého bychom museli nakonec hlídat“.*¹⁶⁹ Ke zprávě byl připojen kádrový posudek na občana J.H.: *„Jeho poměr k lidově demokratickému zřízení je lhostejný, je velmi chytrý a zkušený (...) dodávkovou povinnost plní, jinak se vůbec nezapojil do budovatelského úsilí (...) měl nepříjemnosti s každým duchovním na farnosti v Konojedech.“*¹⁷⁰ Tato podrobná (zkrácená) zpráva ilustruje postup a způsob, jak se pečlivě vyšetřovaly stížnosti na duchovní, nakonec rozhodlo politické řešení, OCT měl obavy, že by za faráře Mudru mohl přijít na okres „reakcionář“ a s ním i nové problémy.

OCT sledoval reakce duchovních na „nové církevní zákony.“ Ti nevyjádřili žádné námitky proti novému způsobu provádění sňatků a vedení matrik.¹⁷¹ Pouze vikář Gráf poznamenal:¹⁷² *„..., že matrikáře nemůže dělat každý, nýbrž ten, kdo má vzdělání a přehled.“*¹⁷³ OCT se vyptával i občanů na „nové rodinné právo“, ale ani ti neměli žádné námitky.¹⁷⁴ Další přelomovou událostí pro duchovní všech církví bylo složení *slibu věrnosti republice* do rukou předsedy ONV v Českém Brodě. První složil slib farář Jiříčný z Tismic, který pochopil jako jeden z prvních, že je třeba podporovat *„budovatelské úsilí čs. lidu pro lepší zítřek“*, a přislíbil, že bude i nadále vyzývat věřící, aby budovali stát. Ve zprávě se uvádí přesný čas, kdy jednotliví duchovní přistupovali ke slibu a přislíbili pokračovat v budování státu. Děkan Schaller z Kounic, který procestoval USA a západní státy, řekl, že se žádný režim nemůže vyrovnat našemu lidově demokratickému zřízení v tom, jak se vláda stará o lid a jak je o každého ve stáří postaráno, u nás nejsou žádní žebráci. A tak neustále přesvědčuje věřící, že je to nejlepší režim na světě, kterého by si měl každý vážit a že je třeba pomáhat v budování

¹⁶⁸ Srov. tamtéž.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Matriky o narození a úmrtí nevedly již farnosti, ale pouze státní orgány, srov. Kaplan, K. Stát a církev, s. 111.

¹⁷² Srov. tamtéž.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Srov. tamtéž.

socialismu. Další děkan Risspel z Hradešína se také zapojil do budování státu, zúčastnil se žní a byl členem plánovací komise MNV. OCT dodává: „*Farář pochází z devíti dětí a měl tuhý život.*“¹⁷⁵ Další složil slib farář Hofman z Přistoupimi a OCT poznamenal: „*Ten od června 1949 změnil názor a pochopil již, že je třeba pokračovat v budovatelské výstavbě státu.*“¹⁷⁶ Další duchovní také složili slib bez připomínek (ve vyzdobené místnosti) a všichni přislíbili při kázání zdůraznit „*budovatelské úsilí čs. lidu.*“¹⁷⁷ Na okrese Český Brod, jak vypovídá hlášení OCT, proběhla akce téměř bez odporu, až na tři duchovní, kteří poslechli doporučení z konzistoře a přiložili ke svému slibu připomínku. Byl to mladý kaplan Stejskal z Českého Brodu, který při skládání slibu požádal, aby byla přiložena k jeho *slibu* připomínka (OCT ji přiložil k přípisu). Při hodnocení *slibu* církevní pětkou nebyl tento *slib* uznán a kaplan Stejskal byl pozván na další termín a musel slib skládat znovu. To samé se odehrálo při skládání *slibu* faráře Sršně ze Lstiboře, též si přál přiložit své připomínky. Ani tento *slib* nebyl „církevní pětkou“ uznán a duchovní byl pozván k novému slibu.¹⁷⁸ Třetí den skládal slib farář Jech z Přerova n. L., *slib* složil bez připomínek a při rozhovoru řekl: „...*, že sice s politickým zřízením souhlasí, ale jinak se o politiku nestará a věnuje se čistě náboženskému životu a zahrádce.*“¹⁷⁹ Jako poslední složil *slib* vikář Gráf a to bez připomínek, řekl: „...*, že je spokojen.*“¹⁸⁰ Poté složili slib duchovní z Církve československé.¹⁸¹ Při dalším předvolání složili slib znovu tři duchovní římskokatolické církve. Ti složili poprvé *slib* neplatně, protože přiložili tuto připomínku: „*Předložený slib věrnosti podepisuji s tímto: Pokud to nebude v rozporu se zákony Božími a církevními a přirozenými.*“¹⁸² Podruhé složili slib platně a to bez připomínek.¹⁸³ OCT promluvil s každým duchovním zvlášť a hledal způsob, jak by jednotliví duchovní mohli pomoci při budování státu jak v lidové správě, tak se založením JZD, zároveň kontaktoval i církevní důvěrníky. Když spolupracovníka v obci neměl, tak navštěvoval předsedu místní KSČ a ten mu informace zjistil: o práci duchovních a dokonce i o všech občanech

¹⁷⁵ Tamtéž, Hlášení z 11. 1. 1949.

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ Srov. tamtéž.

¹⁷⁸ Srov. tamtéž.

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Srov. tamtéž.

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ Srov. tamtéž.

v obci.¹⁸⁴ OCT shrnul svoji činnost na okrese a začal svojí oblíbenou frází: „*Na našem okrese se všichni duchovní snažili při svých kázáních nabádat věřící, aby odváděli všechno, co mohou pro výživu celého národa.*“¹⁸⁵ Žádní duchovní se nepropůjčili k žádnému štvavému kázání, nečetli žádný ze „štvavých“ oběžníků, duchovní nenavštěvují žádné schůze. Ve styku s věřícími i ostatními občany se chovají slušně jako řádní občané. Činnost laiků je příznivá, všichni pochopili, „že se církevní otázka v celostátním měřítku vyřešila plně ke spokojenosti všech duchovních i věřících.“¹⁸⁶ OCT podal hlášení, že se na okrese nevyskytují žádné církevní ani náboženské spolky. Vikariátní porady se na vikariátě v Českém Brodě nekonají. Zato „církevní pětka“ se pravidelně schází dvakrát do měsíce, a když je něco akutního, tak i častěji. Okresní výbor KA má každých čtrnáct dní výborovou schůzi, v lednu došlo k reorganizaci výboru, a tak se činnost zlepšila. Výbor Charity v Kostelci n. Černými lesy nevyvíjí žádnou činnost. OCT slibuje, že kdyby se něco změnilo, podá hned hlášení na KNV.¹⁸⁷ „Zprávy do tisku na našem okrese nemáme takové, aby se hodily pro tisk.“¹⁸⁸ OCT si posteskl, že okres je velmi rozsáhlý, a tak úkoly, které dostává od SÚC a KNV, nemůže plnit tak snadno a rychle, jak by bylo potřeba.¹⁸⁹

Politické poměry či loajalita s režimem duchovních lze vyčíst ze statistiky jejich angažovanosti: na okrese nebyl žádný katolický duchovní ani členem KSČ ani v jiných politických stranách či StB.¹⁹⁰ Všem byly zaslány přihlášky do SČSP, ale přihlásil se pouze farář Naxera. Duchovní se snažili distancovat od oficiální politiky státu. V jednotlivých farnostech (Český Brod, Tismice, Tuklaty, Přistoupim, Konojedy, Úvaly) získal OCT celkem šest důvěrníků, v ostatních obcích dostával informace od předsedů místních organizací KSČ.¹⁹¹

¹⁸⁴ Srov. tamtéž, Hlášení z 2.2. 1949.

¹⁸⁵ Tamtéž, Hlášení-dodržování termínů z 14. 2. 1950.

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ Srov. Tamtéž.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ Srov. tamtéž.

¹⁹⁰ Poznámka: Tento průklep souhlasí doslovně s originálem a odesláno 3 X SÚC, 1 X KNV, 1 X OV KSČ v Českém Brod, Zpráva s označením Důvěrná, se odesílala kromě KNV i na další oddělení.

¹⁹¹ Srov. tamtéž, Důvěrné-týká se všech duchovních všech církví z 15.2.1950.

V březnu sledoval OCT reakce duchovních na kauzu Číhošťský zázrak.¹⁹² Na okrese ji všichni duchovní odsoudili. Tři duchovní si koupili knížku „*Spiknutí proti republice*“, tu si pročetli a prý nevěděli, že vysoká katolická hierarchie prováděla „takovouto“ politiku.“¹⁹³ V březnu vyhodnotil OCT svoji práci s duchovními. Oproti roku 1949 se „*celková situace na okrese natolik změnila, že všichni duchovní, i ti s kterými se dosud nemohlo počítat, pochopili veškeré dění v našem státě a pomalu se zapojují do budování socialismu v naší vlast*“.¹⁹⁴ Výše zmiňovaní tři „vlastenečtí“ duchovní byli pravidelně vysíláni na krajské konference do Prahy.¹⁹⁵

To byl jeden důležitých úkolů OCT sledovat reakce jednotlivých duchovních na soudní kauzy při osobních pohovorech. Duchovní se do opozice nestavěli, ale s největší pravděpodobností jenom naoko, což postupem času OCT ve svých hlášeních často zmiňoval. Přesto často podával pořád dokola „pozitivní fráze“ o sledování duchovních.

V dubnu dostal OCT nový úkol, nahlásit každý měsíc církevnímu oddělení KNV přehled o církevních a civilních sňatcích všech církví. Na okrese byli tři duchovní správci, kteří pomáhali „*místním činitelům v obci při různých akcích*“,¹⁹⁶ byli členy poradenského sboru vlasteneckých duchovních a¹⁹⁷ „*máme někoho, kdo se zúčastní porady vlasteneckých kněží v Praze*“.¹⁹⁸ Administrátor Kydlíček poslední dobou „*pochopil dění v našem státě a zapojil se do budovatelského úsilí našeho lidu*“.¹⁹⁹ Pomáhal na MNV v Českém Brodě při vyplňování občanských průkazů, pomáhal i v Úvalech a byl jednatelem Červeného kříže. Názory administrátora Kydlíčka se natolik změnily, že OCT navrhnul „církevní pětce“, aby byl přesunut ze IV. skupiny do III. skupiny.²⁰⁰ Farář Zimčík z Bříství byl členem okresního poradního sboru vlasteneckých kněží, školním dětem pomáhal při sběru surovin, děkan Wágner zastával

¹⁹² Jde o první rozsáhlou zaměřenou akci proti církvi, při které byl umučen kněz j. Toufar, srovnej např. v BALÍK, S., HANUŠ, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*, s. 35-36.

¹⁹³ Srov. tamtéž, Církevně politická situace na okrese z 2.4. 1950.

¹⁹⁴ Srov. tamtéž.

¹⁹⁵ Srov. tamtéž, Církevně politická situace na okrese z 2.5. 1950.

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ Srov. tamtéž.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Srov. tamtéž.

funkci předsedy Katolické charity v Kostelci nad Černými lesy a také přislíbil pomoc při aktivitách místních činitelů v obci.²⁰¹

OCT pravidelně sledoval bohoslužby a po dobu čtyř týdnů nasadil do všech kostelů v okrese církevní důvěrníky a spolehlivé soudruhy a soudružky přes místní organizaci KSČ a ti všichni podávali během pondělí zprávy církevnímu tajemníkovi a ten je dále posílal KCT Molkupovi.²⁰² OCT měl již k dispozici síť důvěrníků a z podaných hlášení bylo patrné, jak komunikace mezi důvěrníky, OCT a KCT fungovala. Sledovali účast na jednotlivých velikonočních mších, na Bílou sobotu se zúčastnilo bohoslužby kolem 450 věřících, což byla vysoká účast a OCT velmi překvapila, loni byla totiž o polovinu nižší. Hodnotil i sociální složení účastníků.²⁰³ „*Byla to pestrá společnost, všichni, kteří byli nějakým způsobem postiženi Únorem, dále živnostníci a velký počet členů naší strany (...) slavnosti „vzkříšení“²⁰⁴ se zúčastnila školní mládež v doprovodu rodičů a při této slavnosti vyhrávala hudba.*“²⁰⁵ Českobrodský kostel nestačil všechny pojmout, a tak byl velký zástup lidí před kostelem. OCT se domníval, že tento zájem měl jediný důvod: Všichni očekávali, že duchovní bude při kázání vyprávět o Číhošťském zázraku²⁰⁶ a o soudních jednáních proti deseti církevním hodnostářům z klášterů,²⁰⁷ které právě u soudu v Praze skončilo. Duchovní se ale o těchto kauzách vůbec nezmínil. O Číhošťském zázraku promluvil s věřícími OCT, většinou si mysleli, že jde o podvod. Jen několik věřících považovalo kauzu za šikovnou akci komunistů. Potrestání církevních představitelů jednotlivých klášterů považovali za správné. Proto je třeba, aby celá veřejnost byla správně seznámena s církevní politikou a událostmi v poslední době. Je třeba, aby se ukázalo na ty, kteří „*svou rozvratnickou politikou*“ poškozují státní řízení. I v neděli na Hod boží²⁰⁸ byla účast věřících nečekaně vysoká, 170 účastníků oproti 70 účastníkům

²⁰¹ Srov. tamtéž.

²⁰² Srov. tamtéž, Zpráva o činnosti na okrese Český Brod – březen 1950 – Důvěrné z 1.4. 1950.

²⁰³ Srov. tamtéž, Církevně politická situace o Velikonocích na okrese ČB z 12. 4. 1950.

²⁰⁴ Liturgická slavnost o Velikonocích.

²⁰⁵ Tamtéž, Církevně politická situace o Velikonocích na okrese Č.B. z 12.4. 1950

²⁰⁶ Číhošťský zázrak (11.12. 1949) – v kostele v Číhošti se pohnul kříž a StB obvinila faráře Toufara z podvodu a vedení KSČ plánovalo využít kauzu k velkému procesu, ale aktér farář Toufar ve vězení zemřel na následky brutálního násilí. Srov. DEMEL, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků*.s.73.

²⁰⁷ Monstrprocesy v souvislosti s likvidací řeholníků, srov. DEMEL, Z., *Pod dohledem církevních tajemníků*.s. 72.

²⁰⁸ Liturgická slavnost o Velikonocích.

v minulých letech. Zúčastnily se i řádové sestry a v několika obcích hrála hudba. Ale ani na této mši se duchovní o kauzách ani slůvkem nezmínili.²⁰⁹ Na Velikonoční pondělí²¹⁰ byl průběh kázání pouze v duchu náboženském. V úterý se konala schůze okresního předsednictva KSČ v Českém Brodě, která se zabývala církevní otázkou – byla zhodnocena situace o velikonočních svátcích a průběhu kázání na jednotlivých farnostech v okolí.²¹¹

Tyto závažné kauzy celostátního významu se na okrese ČB projeví jen okrajově, přesto měli věřící o soudní kauzy velký zájem, jak vyplývá ze situační zprávy, dokonce zvedly o polovinu běžnou účast věřících v kostele o Velikonocích. Duchovní se však nesměli o kauzách při kázání vůbec zmínit, natož veřejně podpořit modlitbou oběti procesů. Strach z odejmutí souhlasu vykonávat duchovní službu značně omezoval svobodné konání při duchovní službě. Kněží se dokonce mohli cítit zdiskreditováni před věřícími, když o soudních kauzách mlčeli.

OCT se opět setkal s duchovními v květnu a hovořil o jejich potřebách, o současné církevně politické situaci o „západních imperialistických státech – podněcovatelích války a na druhé straně o státech s lidově demokratickým zřízením, v čele se Sovětským Svazem, táborem míru.“²¹² Opakovaně diskutovali o Čihoštském případu, o soudu s deseti řádovými knězi před soudem v Praze. Všichni duchovní mají „dobré názory na řešení všech otázek posledních událostí.“²¹³ Všichni duchovní se na veřejnosti mimo kostel chovali k věřícím vyhýbavě a velice opatrně. Veřejnost se stavěla k proběhlým událostem kladně až na nepatrné výjimky, ti si mysleli, že vše co se událo v poslední době, zosnovali komunisté. Duchovní uvažovali o účasti na prvomájovém průvodu pracujících jako samostatná buňka, což jim navrhl farář Schaller. Ale vikář Gráf se proti tomuto návrhu postavil a řekl, že sám se průvodu nezúčastní, ale že nenamítá nic, když ostatní tak učiní. A tak se děkan Schaller přes své vysoké stáří vydal pěšky z Kounic do Českého Brodu (4 km), aby se zúčastnil společně s pracujícím lidem májového průvodu. Všichni duchovní se modlili za zdraví prezidenta

²⁰⁹ Srov. tamtéž.

²¹⁰ Liturgická slavnost o Velikonocích.

²¹¹ Srov. tamtéž.

²¹² Tamtéž, Návštěva duchovních z 12. 5. 1950.

²¹³ Tamtéž.

K. Gottwalda, kázali o míru a také o tom,²¹⁴ „že se za mír musí bojovat, ne jenom o něm mluvit“.²¹⁵ Členové „církvní pětky“ byli zároveň členy předsednictva OV KSČ, a tak se některé otázky řešily přímo v předsednictvu strany.²¹⁶

V květnu byla zahájena nová propaganda církevní politiky. Byl to důsledek Velehradské konference.²¹⁷ OCT začínal šířit mezi duchovními podpisovou „mírovou akci“ a duchovní obdrželi nové instrukce propagandy - *kázat o míru*. V situační zprávě píše OCT, že podle zjištění všech důvěrníků a místních činitelů KSČ mluvili duchovní při svých kázání o „míru“ a nabádali své věřící, aby se připojili k podpisové „mírové akci“. OCT se snažil prověřit konkrétně vikáře Gráfa. Poslal svoji sekretářku s čistým archem papíru za vikářem Gráfem a doufal, že když „mírovou akci“ podepíše vikář jako první, přidají se k podpisové akci i ostatní duchovní. Ale vikář ho nepřekvapil, protože nastrčený arch nepodepsal s tím, že už „mírovou akci“ jednou podepsal. Akci nakonec podepsali všichni duchovní na okrese.²¹⁸

Na schůzi „církvní pětky“ se přítomní usnesli, že se vytipují mladí kněží, kteří by se zúčastnili národní poutě na Velehrad. Byly vzaty v úvahu omluvné přípisy starých duchovních, kterých byla většina. OCT s předsedou ONV navštívili vikáře Gráfa a dali mu za úkol, aby přesvědčil mladé kněze, aby se zúčastnili národní poutě na Velehrad. Ale ani po dvouhodinové diskusi se nepodařilo přesvědčit vikáře o tom, jak je nutné z morálního a politického hlediska přesvědčovat duchovní, aby se porady vlasteneckých kněží na Velehradě zúčastnili. Vikář Gráf prohlásil, že nebude nikoho nutit ani ovlivňovat. Diskusi byl přítomen i nejmladší duchovní Stejskal, který se vyjádřil k účasti na Velehradské poradě negativně, jelikož byla celá pouť „*politického rázu*“, a proto ji z náboženského hlediska odmítal. OCT mu vysvětlil, že je to porada vlasteneckých kněží, tudíž čistě záležitost katolického duchovenstva a dále upozornil, že ostatní vikariáty na pouť kněze vyšlou. Na to kaplan Stejskal řekl, že to jsou duchovní, kteří se prohřešili sami proti sobě. Vikář nakonec řekl, aby všechnu vinu dali jemu, ale OCT namítl, že si každý duchovní ponese za tento odpor odpovědnost sám.

²¹⁴ Srov. tamtéž.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ Srov. tamtéž, Návštěva duchovních z 12.5. 1950.

²¹⁷ Velehradská konference byla odrazovým můstkem hnutí „vlasteneckých kněží“, účastnilo se jí 450 duchovních. Srov. KAPLAN, K. Stát a církev, s. 128-130.

²¹⁸ Srov. tamtéž, Zpráva za dobu 15.5.-31.5. 1950-Důvěrné.

OCT navštívil s náměstkem ONV další duchovní, aby je přesvědčil k účasti na národní pouť na Velehrad. Další mladý kněz farář Sršeň ze Lstiboře se vymluvil na nemoc. Jako posledního, mladého faráře Hoffmana z Přistoupimi, přesvědčoval dvě hodiny a „podařilo se ho zpracovat na 99 procent.“²¹⁹ Slíbil, že ráno půjde na českobrodský vikariát podepsat přihlášku na pouť. Ale navštívil vikáře Gráfa, s kterým situaci probral a nakonec odevzdal přihlášku nevyplněnou. Ostatní duchovní se vymlouvali na nemoc a stáří. Ovšem podle OCT není nikdo tak starý, aby nemohl na pouť jet, zvláště když jsou schopni vykonávat bohoslužby. OCT by si přál, aby vikáře Gráfa a kaplana Stejskala přeložili jinam a potom by to na okrese určitě klapalo.²²⁰

Nakonec se velehradské pouti nezúčastnil žádný duchovní, ani čtyři „vlastenečtí“, úlohu v tom zřejmě hrála silná osobnost vikáře Gráfa, který svým rozhodným, odmítavým postojem ostatní duchovní podpořil. I když OCT posuzoval duchovní na okrese jako spíše loajální (až na výjimky), přesto si kněží drželi svoji linii a OCT se v rozhodujících akcích nakonec vymkli.

V červnu „církvní pětka“ navrhla, aby se duchovním nevyplatila ani koruna navíc, protože se nezúčastnili národní poutě na Velehrad. „Pětka“ se usnesla, že se vyplatí za uplynulé čtvrtletí jen část „odměn“ a to podle zásluhy jednotlivých duchovních. Církvní tajemník a předseda ONV při této výplatě „politicky“ informovali každého duchovního, proč mu nebyla vyplacena částka v původní výši. OCT byl přesvědčen, že jsou duchovní ovlivňováni vikářem Gráfem a že by bylo vhodné ho i s kaplanem Stejskalem přeložit na jiný okres. Vikář Gráf ale znovu a znovu tvrdil: „..., že každý duchovní je natolik vzdělaný, že ví, co má dělat“.²²¹ OCT podal hlášení, že duchovní správci nabádali věřící, aby každý podepsal *stockholmskou rezoluci míru*, aby se každý drobný zemědělec stal členem JZD „... zvedne se výroba a celý národ se bude mít dobře“.²²² A při svých kázáních mluvili kněží o údernictví, modlili se za mír a oceňovali velké zásluhy prezidenta s. Gottwalda.²²³

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ Srov. tamtéž, DŮVĚRNÉ – Zpráva o činnosti od 15. 6.– 30. 6. 1950 z 29.6. 1950.

²²¹ Srov. tamtéž, Církvně politická situace od 1.7. – 15.7. 1950 na okrese z 14.7. 1950.

²²² Tamtéž.

²²³ Srov. tamtéž, Církvně politická situace od 1. 7. – 15. 7. 1950 na okrese z 14.7. 1950.

V červenci řešil OCT jak postupovat při placení nájemného z farních a kostelních pozemků. Farář Zimčík tvrdil, že zde ještě nebylo dosud provedeno výkupní řízení těchto pozemků, a tak se postupuje nestandardní cestou. Farář Zimčík vybíral nájemné od pachtýřů prostřednictvím českobrodské záložny, a tak tam byla uložena značně vysoká částka. Nájemci, kteří vstoupili s pozemky (farními a kostelními) do JZD, odmítali tentokrát nájemné zaplatit. OCT musel vyřešit, jak postupovat, když sami duchovní nemohou tuto půdu obdělávat, zda ji mohou pronajmout. Zjistil, že podle zákona je duchovní správce povinen tuto půdu obdělávat, a když na to nemá prostředky ani pracovní síly, musí o to požádat stát, traktorovou stanici, anebo uzavřít smlouvu s místním JZD. Na dotaz duchovních, zda mohou farní a kostelní půdu pronajímat soukromníkům, jim OCT sdělil, že to možné není, *„jelikož by to podporovalo vykořisťování člověka člověkem.“* Na další dotaz, zda mohou půdu přenechat jako služné varhaníkům, kostelníkům a dalším, se OCT musel písemně informovat na církevním oddělení KNV v Praze.²²⁴ OCT si posteskl, že nenachází pochopení pro církevně politickou práci u činitelů MNV v obcích, někteří se snažili umístit dětský útulek na faře, která byla obsazena duchovním správcem. Jinde se zase občané bez povolení nastěhovali na neobsazenou faru a vystěhovali věci bývalého duchovního na chodbu. Místní činitelé a funkcionáři se nemohli dohodnout na řešení, a tak to vše zůstalo na OCT. Často s nimi musel řešit neoprávněné zabírání bytové jednotky na faře. Duchovní správci požadovali zvýšení přidělených financí na údržbu a opravy budov, které jsou nedostačující. Církev českobratrská - evangelická požadovala nevyužitý katolický kostelík. Dále OCT nabádal duchovní, aby se snažili získat studenty bohoslovectví. Společně s duchovními jednal s ředitelem Gottwaldova gymnázia v Českém Brodě s. Klenkou, aby získal studenty, kteří by se chtěli stát knězi. Zájem o studium nebyl žádný. V hledání bohoslovců byl OCT naprosto neúnavný, ve svých hlášeních často vybízel či nabádal duchovní, aby si hledali své nástupce a dodával, že je to v jejich zájmu.

OCT podal hlášení, že dovolenou trávili duchovní u svých rodičů nebo využili volný čas na lékařské ošetření. „Při bohoslužbách a kázáních se všichni podle vlastního přesvědčení chovají v duchu budovatelském.“ Nabádali věřící, aby se zúčastnili žní

²²⁴ Srov. tamtéž, Placení pachtovného z církevních pozemků-Důvěrné. Z 31.7. 1950.

a aby vstupovali do JZD. Některé farní hospodyně se zúčastnily žňových prací. Farář Rajml z Vitic byl členem žňové komise a farář Risspler z Hradešína vypomáhal při žních. Vikář Gráf z Českého brodu oslavil 40 let v duchovní správě. Na jeho počest se sloužila ranní slavnostní mše, které se osobně OCT zúčastnil. Mši celebrouvalo šest kněží, které OCT jednotlivě vyjmenoval, a nahlásil, že se mše zúčastnilo 170 „*bigotních věřících*.“ Vikáři předalo „*děvčátko v bílých šatičkách velkou bílou kytici*.“ Při svém kázání vikář Gráf zavzpomínal na svá mladá léta, poděkoval věřícím, že mu nahradili rodiče, které už nemá. OCT šel popřát panu vikáři na děkanský úřad a byl zvědavý, co si mezi sebou přítomní duchovní správci sdělují. Zjistil, že se hovořilo o běžných věcech a oslava proběhla v přátelském duchu. Nicméně poznamenal, že neví, o čem oslavenci hovořili později, jelikož musel odjet za dalšími povinnostmi.²²⁵

V srpnu vedl OCT opět ideově politické pohovory s duchovními. Jako první přišel na řadu děkan Rudolf Schaller z Kounic (70 let). OCT ho vyhodnotil jako jednoho z nejlepších duchovních na okrese. Chtěl slyšet názor děkana Schallera, jak se dívá na to, že se žádný duchovní správce nezúčastnil národní pouti a porady vlasteneckých kněží na Velehradě. Ten ho ujistil, „*že kdyby byl mladší, určitě by se této národní pouti zúčastnil a nenechal by se odradit (...), když hovořil s ostatními duchovními, snažil se je přesvědčit, aby se starali o vyřešení všech bolestí, aby byla v nejkratší době vyřešena dohoda mezi státem a církví (...), že staří duchovní se obávají před svou smrtí exkomunikace (...), že všichni duchovní na našem okrese až na malou výjimku, jdou s pracující třídou a svoje kázání zaměřují výhradně v duchu budovatelském.*“²²⁶ Děkan Schaller vyjádřil své přesvědčení, že to dopadne dobře jako v Polsku a že by se měli nechat duchovní alespoň rok odpočinout, „*protože se nacházejí ve dvojím ohni a následkem toho jsou nerozhodní.*“ Na závěr ujistil OCT, že ho už nezklame při žádné plánované akci.²²⁷ Z takto popsaného hlášení můžeme pochopit, co konkrétně od duchovních režim vyžadoval a jaké ideově politické „masáže“ byli kněží vystaveni.

Opět OCT nahlásil, že se „*Církevně-politická situace se vyvíjela kladně.*“ Většina duchovních využívá svoji dovolenou na lékařská ošetření a na zotavenou, protože

²²⁵ Srov. tamtéž, Zprávy o církevně-politické situaci - 15.7.-31.7. 1950 z 31.7. 1950.

²²⁶ Tamtéž, Hlášení z 11.8. 1950.

²²⁷ Srov. tamtéž, Hlášení z 11.8. 1950.

„skoro každý kněz na českobrodském okrese je nemocný a přestárlý.“²²⁸ Všichni duchovní se při svých kázáních vyjadřují tak, „jak si žádá pracující třída.“ Nabádají věřící, aby se zúčastnili brigád a vstupovali do JZD, „neboť družstevní hospodářství bude rozkvétat pro blaho všech našich občanů.“²²⁹ OCT si pochvaluje, že tímto způsobem získávají duchovní i největší nepřátele družstevního hospodářství, zvláště na vesnicích a promluva k věřícím není zbytečná. Farář Rajml z Vitic navštívil OCT na církevním oddělení ONV, přinesl mu vyplněny všechny tiskopisy a sdělil mu, „že je rád členem žňové komise v obci, a že může být svou prací prospěšný.“ „Farář je velice sociálně založený a pomáhá, kde je potřeba.“²³⁰ OCT s uspokojením sdělil, že také administrátor a katecheta Kydlíček z Úval změnil velmi své postoje a nechá si „vyvětlit věci, které dosud viděl černě. (...) Je to velký idealista, i když na tom sám prodělává.“²³¹ Duchovní se vyjádřili k událostem v Koreji, dali najevo svojí účast s korejským lidem, který „si musí vybojovat na cizích kořistních předpoklady k životu v pravdě lidském. (...) Sympatie a modlitby všech duchovních na českobrodském okrese jsou na straně korejského lidu.“²³² Na závěr dopisu všichni duchovní ujišťují, že se za svobodu a vítězství korejského lidu modlí a protestují tímto proti porušování křesťanské morálky a lásky k bližnímu. Byl ustanoven *poradní sbor vlasteneckých duchovních*.²³³ Členové: děkan Risspler z Hradešína, děkan Schaller z Kounic, farář Cyril Zimčík z Bříství a farář František Rajml z Vitic. Byli svoláni na schůzi na církevní oddělení ONV na základě porady vlasteneckých duchovních v Luhačovicích.²³⁴ Ustanovily se krajské desetičlenné poradní sbory vlasteneckých duchovních a okresní čtyřčlenné sbory. Sbory dostaly za úkol řešit otázky a potřeby duchovních. Všichni přislíbili, že případné zájemce ohlásí na církevním oddělení ONV. OCT vyzval duchovní, aby se zúčastnili krajských aktivů. Vyzval je k účasti na aktivu obránců míru ve vinohradské sokolovně v Praze. OCT si povzdychl, že tento úkol splněn nebyl, protože termín byl oznámen příliš pozdě. Na závěr čtyřčlenný poradní sbor přislíbil, že bude přesvědčovat a informovat

²²⁸ Tamtéž, Církevně-politická situace za první polovinu srpna 1950 na českobrodském okrese, z 11.8. 1950.

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ Tamtéž.

²³¹ Tamtéž.

²³² Tamtéž.

²³³ Tento poradní sbor vlasteneckých duchovních se začal pravidelně scházet na okrese.

²³⁴ Mezinárodní konference křesťanských církví v Luhačovicích (1.-2. července 1950), srov. KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 128.

o správnosti politiky a dohodlo se, že bude svolána schůze všeho duchovenstva.²³⁵ Zde je příklad, jak se státní církevní politika (závěry z konference v Luhačovicích) odrazila na okrese. OCT začal pravidelně svolávat *poradní sbor vlasteneckých duchovních*, měl už dopředu čtyři „vlastenecké“ duchovní vytipované, a tak mohl nahlásit, že byl úkol splněn.

OCT navštívil ještě ten den vikáře Gráfa a oznámil mu, že svolává podle usnesení *okresního poradního sboru* všechny duchovní správce na vikariátní úřad v Českém Brodě. Vikář tuto poradu uvítal, ale okamžitě se omluvil, že bude na návštěvě bratra, který je po operaci. Požádal OCT, aby byla svolána ještě jedna schůze okresního poradního sboru, které by se zúčastnili všichni činitelé veřejné správy, politického života a Národní fronty, aby tam mohli duchovní znovu dokázat, že zaměřují své kázání „v duchu budovatelském.“ Všichni nabádají věřící, aby se zapojili do žňových prací, aby se hlásili do JZD, že se při kázání zmiňují o míru a zákeřném přepadení Koreje. Vikář projevil přání dokázat všem činitelům, že duchovní na okrese „*jdou po boku pracující třídy a žádný duchovní není zaměřen reakčně nebo protistátně.*“²³⁶ OCT informoval o vypracování záloh pro jednotlivé farnosti církevní pětkou, byly předloženy poradnímu sboru duchovních a okresní poradě duchovních. OCT uzavřel hlášení, že na okrese neprošel ještě žádný duchovní školením.²³⁷

Ve II. čtvrtletí navštívil OCT duchovní jednotlivých farností pouze jednou, protože se konaly celkem tři porady duchovních. OCT vyhověl přání vikáře Gráfa z Č. Brodu a pozval všechny duchovní správce na poradu, na které byli přítomni předseda MNV s. Novák, vedoucí polit. tajemník KSČ s. Cikán a církevní tajemník MNV s. Přistoupimský. Vikář Gráf chtěl na poradě dokázat, že všichni duchovní „*jde po boku dělnické třídy, všichni vedou kázání v budovatelském duchu a při individuálním styku s občany se je snaží přesvědčovat, že je nutno zvýšit zemědělskou výrobu (...) z toho důvodu je nutné, aby se stal každý zemědělec členem JZD.*“²³⁸ Nakonec si vikář Gráf

²³⁵ Srov. tamtéž, Církevně-politická situace za první polovinu srpna 1950 na československém okrese, z 11.8. 1950.

²³⁶ Tamtéž, Církevně-politická situace za první polovinu srpna 1950 na československém okrese, z 11.8. 1950.

²³⁷ Srov. tamtéž, Církevně-politická situace za první polovinu srpna 1950 na československém okrese, z 11.8. 1950.

²³⁸ Tamtéž, Účast duchovních na žních z 10.9.1950.

před celým fórem stěžoval, že se někteří „činitelé“ dívají na jeho osobu skrz prsty, a proto požádal OCT, aby byla svolána porada, na které by se všechny otázky vysvětlily a bylo na obou stranách jasno. Vikář Gráf přinesl doklady, které dokazovaly, jak za první republiky i okupace zachránil osm příslušníků komunistické strany od perzekuce a „*vždy šel s drobným lidem a také proti němu stáli členové agrární strany*“.²³⁹ Během této porady přišel i krajský církevní tajemník s. Molkup se soudružkou Klinghorovou z KNV. Všichni živě diskutovali a řešili se sporné otázky a nesrovnalosti. Na závěr všechny vikář Gráf ujistil, že se nikdo z duchovních nestaví proti státnímu zřízení a žádný duchovní nevede štvavé kázání. Nejlépe se vyjádřil farář Schaller z Kounic, který prohlásil, že není vhodné kázat o JZD, ale lépe je osobně s věřícími promlouvat a přesvědčovat je o zemědělské politice a „*budovatelském úsilí*.“ Před kostelem čekali na faráře Schallera sedláci a oznámili mu, že pokud bude kázat o vstupu do JZD, nebudou již chodit do kostela.²⁴⁰ Děkan Risspler z Hradešína se zúčastnil žní, farář Rajml z Vitic byl členem žňové komise a pracovní skupiny, děkan Schaller pomáhal při administrativní práci. Jarních prací a žní se zúčastnily tři hospodyně z jednotlivých farností Přistoupimi, Konojed a Tuklat.²⁴¹

Loajální a příliš vstřícní duchovní ztráceli u věřících na autentičnosti, a tak se stávalo, že sedláci odmítali respektovat agitaci duchovních za socializaci vesnice. To kněze velice omezovalo ve vykonávání duchovní služby a dá se říci, že i u části věřících zdiskreditovalo.

OCT navštívil nejprve tajemníka školského výboru a později i ředitele gymnázia v Č. Brodě ohledně vyhledávání studentů bohoslovecké fakulty. Na gymnáziu se uskutečnila beseda se studenty vyšších ročníků o tomto studiu, ale opět nikdo o studium neprojevil zájem, přesto všichni přislíbili, že budou informovat rodiče i ostatní kamarády.²⁴² OCT poprosil administrátora Kopřivu z Olešky, aby pomohl s výukou náboženství na černokosteleckém vikariátě, souhlasil. Všichni duchovní se chovali slušně, ale „*velmi pospíchali a vyhýbali se jakékoliv debatě*.“²⁴³ To bylo typické,

²³⁹ Tamtéž.

²⁴⁰ Srov. tamtéž.

²⁴¹ Srov. tamtéž, Účast duchovních na žních z 10.9.1950.

²⁴² Srov. tamtéž, Nábor na bohoslovecká studia z 10.9. 1950.

²⁴³ Tamtéž, Zpráva církevně politická situace na okrese ČB z 1.10.

že si OCT stěžuje, že se duchovní vyhýbají debatě, přesto si pochvaluje: „*Duchovní římskokatolické církve pochopili, že není možné a účelné provádět politiku Vatikánu a přizpůsobili se dnešnímu dění v našem státě,*“²⁴⁴ duchovní plně pochopili, „*že složili slib věrnosti republice a nekonají nic proti režimu.*“²⁴⁵ Na svých kázáních mluvili o míru všichni duchovní. O zemědělské politice na vesnici přesvědčují duchovní správci z Kounic, z Hradešína, z Vitic, z Bříství, z Tuklat a z Tismic.

Je zřejmé, že pokud duchovní veřejně prováděli vnucenou agitaci zemědělské politiky, nedělal si OCT starosti s jejich skutečným smýšlením. Několikrát poznamenal, že duchovní „jdou s lidem“ jen na oko a že nemůže žádnému věřit (zřejmě ani „vlasteneckým“). Ovšem, když duchovní neprojevovali „reakční“ názory na veřejnosti, podával i nadále OCT samé pozitivní hlášení o církevně politické situaci.

OCT dodržel slib a začátkem října byl děkanovi Wágnerovi do Kostelce nad Černými lesy přidělen nový kaplan Šauer. Ten se však na farnost nedostavil. Děkan Wágner se sám pustil po jeho stopách a zjistil, že byl spatřen v Poděbradech, ve Všenorech a poté v Praze, ale všechno úsilí nakonec vyšlo naprázdno, po kaplanovi se slehla zem. Tak vyslal na do okolních farností oznámení, aby mu dali zprávu, kdyby se kaplan Šauer objevil.²⁴⁶

OCT se všemi duchovnímu probíral mezinárodní situaci v Koreji, ve Vietnamu a v západním Německu. Všichni duchovní odsuzovali postup angloamerických imperialistů. Všichni přislíbili, že na oslavu 33. výročí VŘSR²⁴⁷ budou rozžehnuty ohně, budou na všech kostelích zvonit zvony a budou se sloužit mše za udržení světového míru. OCT podal hlášení, že tento slib byl dodržen. Opět pochválil tři duchovní správce, kteří pomáhali místním činitelům v obci při různých akcích, byli členy poradenského sboru vlasteneckých duchovních. „*Máme někoho, kdo se zúčastní porady vlasteneckých kněží v Praze.*“²⁴⁸ Administrátor Kydlíček poslední dobou „*pochopil dění v našem státě a zapojil se do budovatelského úsilí našeho lidu*“²⁴⁹ a pomáhal na MNV v Českém Brodě

²⁴⁴ Tamtéž, Zpráva církevně politická situace na okrese ČB z 1.10. 1950

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ Srov. tamtéž.

²⁴⁷ Velká říjnová socialistická revoluce propukla 7.10. 1917 v Sovětském svazu.

²⁴⁸ Tamtéž, Zpráva církevně politická situace na okrese ČB z 17.10 1950

²⁴⁹ Tamtéž.

při vyplňování občanských průkazů, pomáhal i v Úvalech a byl jednatelem Červeného kříže. Jeho názory se natolik změnil, že proběhne jednání v „církvní pěťce“, aby byl přesunut ze IV. skupiny do III. skupiny. OCT informoval o „budovatelských snahách“ dalších kněží. Farář Zimčík z Bříství je členem okresního poradního sboru vlasteneckých kněží našeho okresu. Školním dětem pomáhal při sběru surovin, děkan Wágner zastával funkci předsedy Katolické charity v Kostelci nad Černými lesy a také přislíbil pomoc při aktivitách místních činitelů v obci. OCT s duchovními probíral výkonnostní odměny, kterému duchovnímu a za co mohla být vyplacena. Za církvní odd. vyzval duchovní ke spolupráci k „budování socialismu podle svých možností a schopností.“²⁵⁰ Všichni duchovní učinili závaznou objednávku smutečních praporů a to přes ONV, rovnou v továrně.²⁵¹ OCT nadšeně bilancoval výsledky své církvně politické práce s duchovními. Oproti roku 1949 se „celková situace na okrese natolik změnila, že všichni duchovní, i ti, s kterými se dosud nemohlo počítat, pochopili veškeré dění v našem státě a pomalu se zapojují do budování socialismu v naší vlasti.“²⁵²

OCT svolal v listopadu *okresní poradní sbor vlasteneckých kněží* na církvním oddělení ONV. Duchovní se učili vyplnit pokladní deníky a projednávali přípravu *okresní konference kněží* na okrese Český Brod. OCT navrhnul, aby byl českobrodský okres vždy zastoupen některým duchovním na akcích, které se konají v Praze a aby se duchovní prostřídali. Zaslal přípis všem MNV, kde se nachází farnost a duchovní správce, „aby MNV vyzval duchovní všech církví (...) v jejich obci a politicky před ně postavil, že je nutno při vypětí budovatelského úsilí našeho lidu pomoc jakýmkoliv způsobem v budování socialismu a naší vlasti.“²⁵³ Kněží přislíbili jakoukoliv pomoc v obci pro MNV či JZD.²⁵⁴

OCT podal hlášení, že se veřejnost zajímá o přelíčení před státním soudem v Praze s vysokými církvními hodnostáři.²⁵⁵ Nejvíce se příslušníci NF podivují, „jak mohl být katolický kněz – církvní hodnostář za okupace věrným přísluhovačem gestapa a v osvobozené vlasti i nadále vyvíjet protistátní činnost proti vlastnímu

²⁵⁰ Srov. tamtéž, Zpráva církvně politická situace na okrese ČB z 17.10 1950

²⁵¹ Tamtéž, Zpráva církvně politická situace na okrese ČB z 17.10 1950

²⁵² Tamtéž.

²⁵³ Tamtéž, Hlášení z 17.11. 1950.

²⁵⁴ Srov. tamtéž .

²⁵⁵ Monstrprocesy.

národu...²⁵⁶ Všichni příslušníci NF souhlasí s postupem bezpečnostních orgánů. OCT se při osobních rozhovorech s duchovními nesetkal s nesouhlasem nebo námitkami. Ve zprávě cituje reakci vikáře Gráfa na soudní proces: „*Prosím, všichni se přiznávají ke všemu a zasluhují potrestání, protože jsou si plně vědomi, že prováděli něco, co neměli.*“²⁵⁷ OCT zhodnotil reakci duchovních na výše popsany proces s církevními hodnostáři jako „zdrucující“, všichni byli překvapeni, jakou ilegální činnost souzení hodnostáři vyvíjeli a schvalovali jejich potrestání. V důsledku procesu byla snaha v několika případech vystoupit z katolické církve. Věřící i obyvatelé věnovali procesu obrovskou pozornost. Mezi dělnickou třídou v továrnách tento proces nikoho nepřekvapil, byli si vědomi, že církevní hierarchie nemá kladný postoj ke státnímu zřízení a je hodně kněží, kteří jsou stejného názoru, proto žádali nejvyšší potrestání.²⁵⁸

Ke konci roku vypracoval OCT opět diferenciaci duchovních: v *I. skupině* není žádný duchovní, ve *II. skupině* byli farář Risspler z Hradešína, děkan Schaller z Kounic, farář Jiříčný z Tismic, farář Vyskočil z Tuklat, to byli „vlastenečtí“ kněží (všichni kolem 70 let), základna, kterou OCT vysílal na mírové akce a konference v Praze, ve *III. skupině*, vikář Gráf, kaplan Stejskal, Český Brod, farář Hoffman, Poříčany, farář Jech, Přerov n. Labem, farář Mudra, Konojedy, farář Naxera, Skramníky, farář Rajml, Vitice, farář Sršeň, Lstiboř, děkan Wágner, kaplan Šauer, Kostelec n. Č. lesy, farář Zimčík, Bříství, katecheta a administrátor Kydlíček, Úvaly a ve *IV. skupině* byl administrátor Kopřiva z Olešky.²⁵⁹ Farář Kydlíček byl opravdu přesunut ze IV. do III. skupiny. Na okrese byl pouze jeden „reakcionář“. O faráři Kopřivovi se OCT nezmiňuje v souvislosti s žádnou kauzou, je pravděpodobné, že své „reakční“ názory neventiloval na veřejnosti, a proto měl od OCT relativní klid.

Na konci roku svolal OCT okresní poradní sbor duchovních, aby zvolili zástupce okresního výboru obránců míru. Místopředseda ONV s. Drábek měl referát, kde vysvětlil politickou situaci „...*Před námi stojí nejzávažnější úkoly – udržení míru na*

²⁵⁶ Tamtéž, Zpráva na přípis 30.11. 1950

²⁵⁷ Tamtéž.

²⁵⁸ Srov. tamtéž, Zpráva na přípis 30.11. 1950.

²⁵⁹ Srov. tamtéž, Diferenciace duchovních – zpráva z 9.12. 1950.

celém světě. (...) *Mír na nás nečeká, musí být vybojován...*“²⁶⁰ OCT požádal vikáře Gráfa, který byl na mírové konferenci v Praze, aby seznámil ostatní s průběhem konference. Vikář vyzdvihl projev ministra Plojgara, oznámil všem, že byli přítomni vikáři ze všech krajů kromě litoměřického a pražského a přivítali delegaci z Varšavy. Z této pražské konference vznikla rezoluce.²⁶¹ Vysvětlil duchovním, že „nábor posluchačů na bohosloveckou fakultu je v jejich vlastním zájmu v důsledku velkého nedostatku duchovních v rámci státu.“²⁶² To samé platí o výuce náboženství, je nedostatek učitelů. Na to zareagoval děkan Schaller: „...pracuji v obci, konám odpolední modlitby s občany a dětmi za mír, v kázáních je varuji před válkou, ale dnes již není rok 1935, kdy ještě někdo dal na faráře, dnes jsme odcizeni dětem i dospělým a kostely i v neděli zejí prázdnotou.“²⁶³ A pokračoval, jak pracuje pro mír, že děti nabádá ve škole, aby se měly rády, aby nezasévaly nenávisť. Když se nemají rádi blízcí, tak o to více se nenávidí cizinci a diskuse na toto téma pokračovala. Po té si vzal slovo politický tajemník a zaměřil se na proces s vysokými církevními hodnostáři před soudem v Praze. K tomu se vyjádřili duchovní, vikář Gráf souhlasil s potrestáním viníků, děkan Risspler řekl, že jsou důležité důkazy. Nakonec debatu uzavřel s. Drábek: „Každý máme svůj názor, ale kompromis se najde.“ Kaplan Stejskal a děkan Risspler uvedli dva konkrétní příklady, jak lpí venkovan na své půdě a brání se vstupu do JZD. Soudruh Drábek jim vysvětlil, že venkované lpěli na půdě proto, že ji po generaci dědili, ale správné přesvědčování zemědělců hraje na vsi velikou roli. A pokračoval, že stát nechce „víru rušit, naopak stát ji všemožně podporuje,“²⁶⁴ na to děkan Schaller zareagoval: „Kdyby nebylo podpory státu, dávno by byli kněží vyhnáni z far.“²⁶⁵ Tato poznámka faráře Schallera je důkazem nízké religiozity na okrese, zvláště v Kounicích, kde farář sloužil.

OCT podal hlášení, že opět se „*církevně politická situace na českobrodském okrese zlepšila nejméně o šedesát procent a většina duchovních pochopila dnešní dobu*

²⁶⁰ Zázpis z mírové konference římsko katolických duchovních na českobrodském okrese, která se konala 12. 12. 1950 v místnostech ONV z 15.12.1950.

²⁶¹ Srov. tamtéž, Zázpis z mírové konference římsko katolických duchovních na českobrodském okrese, která se konala 12. 12. 1950 v místnostech ONV z 15.12. 1950.

²⁶² Tamtéž.

²⁶³ Tamtéž.

²⁶⁴ Tamtéž.

²⁶⁵ Srov. tamtéž.

a pomáhá různými způsoby při budování lepšího zítřku v naší vlasti. Dosud se mi nepodařilo zjistit, zda to každý duchovní dělá opravdu z přesvědčení, (...) nebo aby se zdál jako pokrokový kněz. Ani nejpokrokovějšímu knězi nelze důvěřovat, že plní vše, co na něm žádá církevní oddělení. Ve všem sice vychází vstříc, jsou ochotní, snaživí, ale svoje vatikánské přesvědčení zůstává v jejich nitru.“²⁶⁶ OCT nahlásil průběh bohoslužeb o vánočních svátcích. V obcích kde jsou kostely, spolupracoval s místními organizacemi KSČ a s církevními důvěrníky a ti OCT podali hlášení. Účast věřících na bohoslužbách byla slušná, i když nižší než v loňském roce. Mírové konference okresního výboru KA se zúčastnilo 18 členů OV KA a všechny složky NF. Přednesen byl referát o světovém míru a byly naplánovány další úkoly KA, činnost by měla být aktivnější než dosud. Všechny sliby věrnosti duchovních správců a zprávy z mírových konferencí byly odeslány na církevní odd. KNV do Prahy.²⁶⁷ Na okrese se začaly konat mírové konference pod záštitou KA. Vždy byl pozván host s referátem z oblasti socializace vesnice a po té probíhala diskuse.

OCT byl s církevně politickou situací v roce 1950 spokojen, i když si posteskl, že to ještě nevypadalo, tak jak by mělo. Zřejmě již pochopil, že se na duchovní musí koukat s rezervou, velmi dobře se dovedou stavět ke každé věci, „ale jen mizivé procento se ukáže v pravém světle“.²⁶⁸ OCT byl přesvědčen, že musí vést i nadále s duchovními rozhovory, neusnout na vavřínech a přesvědčovat kněze o správnosti zřízení. Měnili totiž své názory hodně radikálně a často a i ti, které považoval za nejlepší „mají v sobě něco vatikánského“²⁶⁹ a to jim překáží, aby se zcela zapojili do budování státu. OCT vyjádřil svoje vlastní přesvědčení, že podle toho, jak duchovní dobře zná, „nebude to pravděpodobně od srdce, jak se vyjadřují.“²⁷⁰ Také jejich kázání, i když je v pořádku, tak „se s nimi nedá počítat jako se stoprocentními občany našeho státu. (...) Jako by očekávali zvrát.“²⁷¹

Když se pokusím shrnout na závěr tuto podkapitolu, tak na Českobrodsku se církevní tajemník opravdu snažil pravidelně a neúnavně zapojovat duchovní do

²⁶⁶ Tamtéž, Zpráva o církevně politické situaci z prosince 1950, z 12.1.1951

²⁶⁷ Srov. tamtéž, Zpráva o církevně politické situaci z prosince 1950, z 12.1.1951

²⁶⁸ Tamtéž, Hodnocení roku 1950, z 20.12.1951

²⁶⁹ Tamtéž.

²⁷⁰ Tamtéž.

²⁷¹ Tamtéž, Hodnocení roku 1950, z 20.12.1951

socializace venkova a neustále na ně tlačil, aby mezi věřícími propagovali zemědělskou politiku státu a agitovali za členství v JZD. Pořád považoval rozhovory s duchovními za nejdůležitější nástroj církevní politiky. Často jezdil do terénu a svoji práci zakládal na osobním přesvědčování jednotlivých kněží. Vysoká věková skladba duchovních a slabá religiozita na okrese, měla určující vliv na církevně politickou situaci na okrese. OCT prakticky neřešil jediný případ „neposlušného“ reakcionáře. Farář Kopřiva jako jediný na okrese sice dostal punc reakcionáře, ale nikdy se nedostal do konfliktu se zákonem, naopak OCT vždy lakonicky poznamenal, že je zatvrzelý a nespolupracuje, ale veřejně neškodí. A to bylo pravděpodobně pro církevně politickou situaci určující. Kněží se báli odejmutí státního souhlasu,²⁷² a tak naoko se vším souhlasili a vymlouvali se na vysoký věk, když se měli zúčastnit mírových konferencí v Praze. Na okrese nebyl zatím žádný duchovní perzekuován nebo potrestán.

3.2.2 Sledování výuky náboženství

Na okrese nebyly žádné osoby, které vyučovaly náboženství, kromě duchovních.²⁷³ Pouze jeden duchovní Kydlíček Karel z Úval byl též katechetou v Úvalech a vyučoval náboženství v Úvalech. OCT připomíná, že administrátor K. Kydlíček byl zařazen dle „*diferenciace církevní pětky*“ do skupiny IV. Poslední dobou sice změnil své názory k lepšímu, ale ve skupině IV. zůstává.²⁷⁴ OCT se snažil získat vhodné učitele náboženství. Doposud se v tomto bodě nedařilo. Poradní výbor církve přislíbil pomoc. Na okrese byla jedna učitelka náboženství Marie Fliegerová, která již učila v loňském roce, a podařilo se získat externí učitelku Marii Richterovou.²⁷⁵

V září OCT obdržel přípis z církevního oddělení KNV v Praze, který se týkal náboženské výuky na okrese Český Brod. OCT se spojil se školním inspektorem a celou tuto otázku s ním projednal. Čekalo se, až školy nahlásí počty žáků a náboženské vyznání. Celá agenda byla nejprve soustředěna na školním výboru ONV a poté byla přesunuta na církevní oddělení ONV. Oba odbory si ponechaly jeden seznam.

²⁷² Bez státního souhlasu by nemohli sloužit mše.

²⁷³ Katechetka Pádivá, členka KSČ již není zmiňována.

²⁷⁴ Srov. tamtéž, Hlášení – Důvěrné z 15.2. 1950.

²⁷⁵ Srov. tamtéž, Politicko-církevní zpráva - druhá polovina měsíce srpna 1950 z 1.9. 1950.

Na základě jednání byly upřesněny počty vyučovacích hodin na jednotlivé obvody v okrese. Vypracovaný seznam byl poslán na církevní odd. KNV, školský odbor ONV v Českém Brodě a jeden zůstal na církevním odd. MNV. Na okrese byl pouze jeden katecheta římskokatolické církve, již několikrát zmiňovaný katecheta a administrátor Kydlíček z Úval.²⁷⁶

V roce 1950 nebylo ještě omezování výuky náboženství v hledáčku OCT, ale již se začaly shromažďovat podklady pro další kroky. Režim měl v plánu ateizaci školství a po ochromení církve mu již nestálo nic v cestě.

3.2.3 Sledování činnosti řeholnic

Řeholnice byly soustředěny k „pracovnímu využití“ až po úspěšné „Akci K“ (z klášterů byli vyhnáni řeholníci a byli internováni do vybraných klášterů). Řeholnice, jichž bylo kolem 10 000, byly ve třech etapách umístěny v centralizačních kláštorech a domech a byly připraveny na práci v průmyslu a zemědělství.²⁷⁷ Tento plán ale režimu nevyšel, protože je v nemocnicích a ústavech jako ošetřovatelky neměl kdo nahradit. Svůj řádový hábit si směly zachovat. Také na okrese ČB se OCT po dlouhou dobu snažil řeholnice z nemocnice vyhostit. Nebyla za ně náhrada, navíc byly jako pracovnice velmi ceněné a u personálu oblíbené. V červnu navštívil OCT v českobrodské nemocnici řádové sestry a ptal se místních činitelů na jejich chování, u všech řeholnic bylo „uspokojivé“. V nemocnici byla vyměněna sestra Malachie, o které soudruzi prohlásili, že zde byla nejlepší ošetřovatelka, za sestru Auditoru.²⁷⁸ Usnesením výborové schůze ZO KSČ byl ve státní nemocnici v Českém Brodě ustanoven politický vychovatel s. Bělohávek pro 12 řádových sester řádu sv. Karla Boromejského v českobrodské nemocnici. OCT společně s novým politickým vychovatelem naplánoval jednou do měsíce pro řádové sestry politické školení, které bude sám řídit.²⁷⁹

²⁷⁶ Srov. tamtéž, Politicko-církevní zpráva - druhá polovina měsíce září 1950 z 2.10. 1950.

²⁷⁷ Srov. KAPLAN, K., Stát a církev v Československu, s. 128-129.

²⁷⁸ Ve zprávě není vysvětleno, proč byla řeholnice vyměněna.

²⁷⁹ Srov. tamtéž, Zpráva za dobu 15.5. – 31.5. 1950 – DŮVĚRNÉ z 30.5. 1950

3.2.4 Nástroje církevní politiky

KCT si vyžádal přehled o poutních místech v Pražském kraji. Režim se snažil využít náboženské slavnosti, jako byly poutě, ke svým snahám postupně přeměnit katolickou církev v církev „národní“. Nejvíce zneužité byly poutě na Velehrad. Organizování těchto protiakcí organizovala Katolická akce. Národní poutě na sv. Horu se zúčastnilo 20 lidí. OCT chtěl zařadit dopravu autokarem přes Čedok, ale vzhledem k nízkému počtu poutníků se to nevyplatilo. O poutě organizované KA byl mezi věřícími velmi malý zájem. Poutní místo na Českobrodsku celorepublikového významu byla Lipská v Lipanech. Pouť se pořádala ročně s účastí kolem 10. 000 poutníků. Tyto poutě se pořádaly již od roku 1770. Letos by se měl poutě účastnit jako hlavní řečník P. Plojhar. Termín se plánoval na konec května 1950. Poutní místo okresního významu byla pouť sv. Prokopa v Chotouni, kde se svatý Prokop narodil. Dříve se pouť konala pravidelně, až v poslední době účast ochabovala. Účast na této pouti bývala kolem tisíce poutníků. Také pouť sv. Jiří na Hradešíně, byla velmi oblíbená (asi tři tisíce účastníků). Poslední pouť na okrese byla pouť na Aldašíně (Jevany), které se účastnilo až tři tisíce poutníků. Vznikla i nová lokální pouť na Vrátkově, kde se konalo vysvěcení zvonků místní zvoničky a OCT se jí zúčastnil. Vysvěcení se ujal vikář Gráf z Českého Brodu a farář Jiříčný z Tismic. Poutníků bylo kolem 500. Obyvatelé Českobrodsko se účastnili poutí i na Sázavě a ve Staré Boleslavi.²⁸⁰

OCT připomenul, že všechny připomínky, dotazníky, oběžníky a výzvy (případ konzistoře) duchovních k výplatě peněz přicházely pozdě, a tak navrhuje, „*aby v rámci politického okresu byl pouze jeden vikariát (...) Mám okres, kde mi zasahují tři vikariáty a je špatný přehled.*“ OCT byl velmi aktivní, požadoval na schůzi církevních tajemníků na KNV i přítomnost zástupce SÚC, aby se vyřešily všechny případy, požadoval politické odborné vzdělávání a politickou literaturu. OCT opět není spokojen, že OV KA²⁸¹ vyvíjí nepatrnou aktivitu, aby se spojila se sekretariátem lidové strany, jak doporučil, proto se OCT rozhodl k reorganizaci výboru OV KA a přizval na příští schůzi osm členů lidové strany a pozval i „*zástupce všech masových složek.*“ *Po mnoha urgencích byla OCT přidělena na církevním oddělení ONV administrativní síla a slibuje*

²⁸⁰ Srov. tamtéž, Poutní místa v Pražském kraji z 14.2. 1950.

²⁸¹ seznam z Hlášení z 14.2. 1950 - obsahuje čtrnáct členů OV KA, z toho je jich deset členem KSČ, dva členové bez vyznání a dva jsou členy lidové strany.

poslat dotazník a posudek soudružky.²⁸² OCT popsal vybavení církevního oddělení při ONV v Českém Brodě, místnost je podle OCT slušná a dobře vybavená (2 stoly, 2 skříně, telefon, psací stroj, razítka a další). Ale stěžuje si na nedostatek finančních prostředků, protože KNV neuvolňuje pro českobrodské církevní oddělení ani korunu. Auto sice OCT má, ale nemá už peníze na benzín. Proto se dovolával na církevní oddělení KNV, aby byla učiněna náprava a mohl plnit dobře přidělené úkoly. Jelikož je v okrese Český Brod 25 far, 37 kostelů a 12 kaplí (všechny církve), potřebuje k plnění úkolů také auto, které sice má k dispozici, ale od 1. ledna, kdy je volný benzín, nemá žádné finanční prostředky na úhradu pohonných hmot. Nastala změna a každé církevní oddělení ONV mělo svůj rozpočet, a tak požadoval tento problém urychleně vyřešit, prosil alespoň o paušál. Dále řešil i proplacení služebních cest duchovních a čekal, až dostane příslušné směrnice. Nakonec předložil návrhy a připomínky ke své práci: po celý rok se úkoly navyšovaly a navyšovaly a nemohl se více věnovat stranickým akcím. „Podle usnesení ústředního výboru strany, každý placený funkcionář je povinen se starat se o jednu obec po stránce politické a postarat se o zkvalitnění práce v JZD.“²⁸³ OCT nesplnil některé úkoly včas, protože se nemohl plně věnovat církevní otázce, jak by si zasluhovala, a tak byla socializace vesnice na prvním místě a církevní otázka až na druhém.²⁸⁴

Když shrnu činnost OCT za rok 1950, začínají převládat stesky, že je zavalen jinou činností než pouze církevní otázkou a nestíhá včas plnit své úkoly. OCT na okrese ČB byl velmi aktivní a často jezdil do terénu, a tak neustále urgoval finanční zabezpečení těchto cest a aktivit. Zřejmě ho také zaměstnávalo shánění stabilních důvěrníků. Přesvědčovat duchovní, aby ve svých kázáních propagovali zemědělskou politiku a agitovali za vstup obyvatel do JZD, zde bylo prioritou. Bylo to dáno jednak zemědělskou podstatou Českobrodsko s velkým počtem malých obcí, ale také charakteristikou duchovních, ti byli převážně loajální. Ve zprávách lze najít informace, že v obci, kde byla farnost, bylo již založeno JZD nebo byla vesnice zcela socializována. Duchovní byl často jediný vzdělaný člověk v malé obci a tím pádem autorita, pořád měl velký vliv na venkovany a toho režim náležitě využíval k posílení své zemědělské

²⁸² Srov. tamtéž, Hlášení z 14.12. 1950.

²⁸³ Tamtéž.

²⁸⁴ Srov. tamtéž.

politiky. Ovšem nebylo to pravidlem. Na okrese ČB byly i obce s hodně slabou religiozitou a duchovní správce zde nebyl respektován. Např. farář Schaller z Kounic prohlásil, že kdyby nebylo státu, byl by již z fary dávno vyhnán nebo když kázal o zakládání JZD, tak mu sedláci vyhrožovali, že už do kostela chodit nebudou.

3.3 Rok 1951

3.3.1 Sledování duchovní služby a liturgie

Stěžejní událostí v tomto roce bylo založení Mírového hnutí katolického duchovenstva (MHKD). Nejprve se konala schůze kněží členů Československého výboru obránců míru. Později účastníci vytvořili pod taktovkou SÚC Mírové hnutí katolického duchovenstva v čele s Plojharem a naplánovali celostátní *mírový sjezd duchovenstva*. Sjezdu se zúčastnilo celkem 1200 duchovních, byla to jedna z prvních masových akcí samotných duchovních a na rozdíl od velehradské konference sem přijeli duchovní dobrovolně.²⁸⁵ Pozitivně zde působila účast tří biskupů. MHKD byla organizace kolaborujících duchovních.²⁸⁶ Koncem roku naopak tiše zanikla Katolická akce, která svoji úlohu základny proticírkevní politiky nespĺnila, jak se očekávalo. Byla naprosto nedůvěryhodná.²⁸⁷ Další přelomovou akcí v tomto roce byl slib biskupů a ovládnutí státní správy státem.²⁸⁸

Na počátku roku žádal OCT přeložit kaplana Stejskala a vikáře Gráfa, oba z Českého Brodu a na místo vikáře požadoval ustanovit děkana Rissplera z Hradešína. Dále chtěl přeložit mladého kaplana Šauera (30) z Kostelce n. Černými lesy a administrátora Kopřivu z Olešky. Na uvolněná místa požadoval náhradu.²⁸⁹

²⁸⁵ KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 158-159.

²⁸⁶ Srov. WEIS, M. Svědectví dokumentů (katolická církev v archivních materiálech jihočeských archivů let 1949-1976) s. 67. nebo ... režim chtěl získat duchovní pro spolupráci s režimem. Srov. KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 128-130, 158.

²⁸⁷ Srov. BALÍK, S., HANUŠ, J. *Katolická církev v Československu 1945-1989*, s. 23.

²⁸⁸ Srov. KAPLAN, K. *Církev a stát*, s. 150.

²⁸⁹ Srov. tamtéž, Přemístění duchovních v roce 1951. Církevní oddělení při ONV v Českém Brodě dodatečně zasílá konkrétní návrh řešení přemístění duchovních římskokatolické Církve českobrodského okresu z 9.1. 1951.

V lednu se konala *porada duchovních správců* a zúčastnili se jí duchovní všech církví. Na poradě bylo usneseno, že během konání *mírové konference v Praze* budou vyzvánět zvony na všech kostelích na okrese a všichni duchovní se zúčastní mírových projevů v těch obcích, kde jim to bude naplánováno. OCT informoval, že žádný duchovní neodmítl a „*naopak se zúčastnili instruktáže o jednotném referátu pro tyto mírové projevy,*“²⁹⁰ OCT vyjádřil námitku ohledně pozvánek na konferenci: Měly by být odeslány na církevní oddělení ONV, aby je mohl předat duchovním osobně. Kněží, kteří se zúčastnili, byli na konferenci „*překvapeni krásnými referáty*“.²⁹¹

Vzhledem k námitce OCT ohledně pozvánky na konferenci, můžeme posoudit, že bral svoji práci velice odpovědně, že byl pečlivý a měl rád věci pod kontrolou.

V Kostelci n. Č. lesy byla předána Katolická charita do rukou ČSČK a to i veškerý majetek a pracovní síly za přítomnosti zástupců ústředního spolku ČSČK, děkanského úřadu v Kostelci n. Černými lesy, zástupci MNV v Kostelci n. Č. lesy a církevního tajemníka ONV.²⁹²

Na začátku roku se konala *Konference všech duchovních římskokatolické církve* za účasti 14 duchovních (z 16), předsedy ONV a tajemníka ONV a tajemníka OV SČSP. Na konferenci byly předneseny referáty o remilitarizaci Německa, o šetření s potravinami a zdůvodnění zdražování, poté vyzval OCT přítomné k diskusi. „*Všichni duchovní se shodli na tom, že se o míru nelze pouze mluvit, ale je třeba mír vybojovat a že se zúčastní mírových projevů (...) budou nabádat k šetření potravin.*“²⁹³ Připomínky duchovních byly všem funkcionáři ONV a OCT osvětleny. Farář Schaller informoval o mírové konferenci v Praze. Zmínil se o všech přednesených referátech a o otevření kněžského domu v Ječné ulici. Zmínil se, že „*naše vláda a dělnická třída jeví velký zájem o potřeby duchovenstva.*“²⁹⁴ Výbor obránců míru připravil mírový projev, na který byli pozváni čtyři duchovní, z toho dva z římskokatolické církve: vikář Gráf a děkan Wágner. Vikář Gráf měl na konferenci promluvit k lidu. Pro nemoc se omluvil, a tak byl vyzván

²⁹⁰ Tamtéž, Účast duchovních na mírové konferenci 19. 1. 51 v Obecním domě v Praze z 31.1. 1951.

²⁹¹ Srov. tamtéž, Účast duchovních na mírové konferenci 19. 1. 51 v Obecním domě v Praze z 31.1. 1951.

²⁹² Srov. tamtéž, Převzetí okresního výboru katolické charity v Kostelci n. Černými lesy z 25.1. 1951.

²⁹³ Tamtéž. Zpráva o průběhu konference všech duchovních římskokatolické Církve v okrese Č. Brod-1.2. 1951 z 25. 1. 1951.

²⁹⁴ Tamtéž, Zpráva o průběhu konference všech duchovních římskokatolické Církve v okrese Č. Brod-1.2. 1951 z 25. 1. 1951.

předsedou *okresního výboru obránců míru* mladý kaplan Stejskal z Českého Brodu, aby nemocného vikáře Gráfa zastoupil. Kaplan se všemožně vykrucoval a měl spoustu výmluv. Nakonec se kaplan Stejskal na mírový projev nedostavil, protože sloužil mši a žehnal svíce. OCT se s předsedou okresního výboru obránců míru dohodli, že budou proti kaplanovi Stejskalovi vyvozeny důsledky. Duchovní se zúčastní jako referenti mírového projevu v některých obcích okresu a tyto jejich projevy budou kontrolovány.²⁹⁵ V tomto roce přibyla duchovním ještě propagace „míru“.

OCT si pozval duchovní na církevní oddělení ONV a podle usnesení „církevní pětky“ se zaměřil na duchovní, kteří „*žádným způsobem nepotvrdili svůj kladný postoj k lidově demokratickému zřízení v našem státě.*“²⁹⁶ Tito duchovní byli zařazení do III. skupiny: kaplan Stejskal z Českého Brodu, farář Sršeň ze Lstiboře, kaplan Šauer z Kostelce n. Č. I. a farář Hoffman z Poříččan. Administrátor Kopřiva z Olešky zůstal ve IV. skupině. Tito duchovní se obhajovali tím, že mají kladný vztah k budování státu, ale ve skutečnosti se neprojevují a úkoly neplní, a tak OCT navrhnul, že budou přeřazeny do IV. skupiny a „*bude jim věnována zvýšená pozornost.*“ Neustále byl přesvědčen, že na mladé duchovní má velký vliv vikář Gráf, který se sice staví ke „*všemu velice kladně, říká, že vyšel z lidu a že jde s lidem,*“²⁹⁷ ale nakonec je to on, kdo mladé duchovní negativně ovlivňuje. Dočasně se mu to i podařilo. Staří kněží se snaží, aby dokázali svůj „*kladný postoj*“ tím, že se zapojují do různých akcí, ale někteří z nich jsou již přestárlí a nelze s nimi počítat na žádné akce, „*všichni duchovní katolické církve našeho okresu jsou při rozhovorech velmi opatrní a ani slůvkem neodporují (...) naopak vše schvalují (...) tvrdí, že se za mír musí bojovat.*“²⁹⁸ Na konferenci nekatolických církví na MNV v Českém Brodě padl návrh a přání, že by se chtěli nekatoličtí duchovní scházet s katolickými duchovními a snažili by se je přesvědčovat „*o nutnosti pomoci při výstavbě socialismu v našem státě.*“²⁹⁹ OCT si posteskl, že místní činitelé MNV v obcích církevní otázka prakticky nezajímá a o sledování duchovních a věřících zájem nejeví. V některých případech postupují proti duchovním „*po své vlastní linii*“, neberou v úvahu pokyny církevního oddělení ONV a OCT podal hlášení, že se setkal se „*špatnými názory*“,

²⁹⁵ Srov. tamtéž, Mírový projev z 2.2. 1950.

²⁹⁶ Tamtéž, Zpráva o činnosti od 1.2. – 15.2. 1951 z 14.2. 1951.

²⁹⁷ Tamtéž.

²⁹⁸ Srov. tamtéž, Zpráva o činnosti od 1.2. – 15.2. 1951 z 14.2. 1951.

²⁹⁹ Srov. tamtéž, Zpráva o činnosti od 1.2. – 15.2. 1951 z 14.2. 1951.

např. „*aby se římskokatolická církev zlikvidovala.*“³⁰⁰ OCT si stěžuje, kolik úsilí musí vynaložit, aby místní funkcionáře přesvědčil, v jakém směru je nutné postupovat a jak církevní otázku řešit. Nakonec se mu podařilo místní činitele zpracovat natolik, že mu při jeho návštěvě podávali zprávy o církevně politické situaci. OCT znovu navrhnul přeložení tří duchovních z politických důvodů: administrátora Kopřivu z Olešky, který je jediný ve IV. skupině, mladého faráře Sršně a mladého faráře Hoffmana. Farář Mudra z Konojed měl neustálé rozbroje s farníky i v přiřazených obcích, a tak by bylo dobré přeložit ho kvůli klidu v obci.³⁰¹

Mladí duchovní Stejskal a Šauer ani vikář Gráf (70) už na seznamu OCT kupodivu nefigurovali, přitom ještě v minulém roce razantně požadoval jejich přeložení.

Besedy katolických duchovních se zemědělskými rekreanty v Radiopaláci v Praze se zúčastnili farář Rajml z Vitic (70) a farář Naxera (70), OCT si povzdechl, že opět marně žádal nejmladší kněze na okrese kaplana Stejskala a faráře Hoffmana, aby se schůze zúčastnili a dali tak konečně najevo kladný postoj k lidově demokratickému zřízení, když se vždy oháněli, že jdou s lidem. Namísto toho se omluvili, že jsou nemocní. OCT to hodlal řešit na schůzi církevní pětky a naznačil, že to bude mít vliv na jejich kádrový posudek. Co se týče socializace vesnice a zakládání JZD a pomoc venkovu, tak většina duchovních se zapojila, zúčastňují se veřejných projevů, hovoří s občany. Členy SČSP byli farář Naxera, děkan Wágner a děkan Schaller. OCT si je vědom, že jsou na okrese duchovní, zvláště mladí, kteří se nezúčastňují žádných akcí mimo okresních porad duchovních. Nečtou katolický tisk, neodebírají žádný časopis, nejsou zapojeni v žádné složce NF. OCT nepřestával doufat, že tyto duchovní přesvědčí, aby se zapojili do budovatelské práce jako ostatní.³⁰² Brzy nato byli svoláni kněží na *konferenci duchovních, za účasti 15 duchovních (z 17)*. Přítomen byl předseda ONV s. Novák a zástupce OAV NF s. Vávru. Byl pozván předseda JZD z Vykáně a účastník zájezdu zemědělců v Sovětském svazu. Přednesené referáty informovaly o produktivitě práce v zemědělství v JZD na našem okrese i v SSSR. Referát o činnosti církve v SSSR informoval duchovní, že tam má velkou podporu, opravují se kostely a je tam hodně

³⁰⁰ Tamtéž, Zpráva o činnosti od 1.2. – 15.2. 1951 z 14.2. 1951.

³⁰¹ Srov. tamtéž, Hlášení církevní „pětky“ z 12.2. 1951.

³⁰² Srov. tamtéž, Beseda katol. duchovních se zemědělskými rekreanty dne 23.2. 1951 v Radiopaláci v Praze z 27.2. 1951.

věřících. Byla to jedna z nejlepších besed. OCT byl přesvědčený, že právě mladí duchovní ještě nepochopili „dění naší doby“ a jakoukoliv akci dosud odmítali a vymlouvali se. A pokračoval, že to závisí hlavně na ostatních duchovních, jak je budou přesvědčovat o důležitosti jakékoliv práce při budování“ lepších zítřků v naší vlasti“.³⁰³

V březnu OCT probíral s duchovními *slib věrnosti republice části biskupů*.³⁰⁴ Duchovní se ke slibu biskupů vyjádřili celkem kladně a přivítali „*pochopení vyšších církevních hodnostářů*“,“³⁰⁵ doufali, že nové uspořádání arcibiskupské konzistoře v Praze přinese vyřešení otázky mezi církví a státem. Hladinu rozvířilo přemístění faráře Zimčíka do Červeného Újezdu, protože vždy patřil k těm, který se k veškerému budovatelskému úsilí stavěl kladně. A divili se, že nepřeložili faráře, který „nepochopil dnešní dobu.“ Na poradě duchovních se znovu rozebíralo přemístění faráře Zimčíka. OCT se snažil duchovní přesvědčit, že o jejich přemístění rozhoduje arcibiskupská konzistoř. Od KCT se dozvěděl, že takovéto přemísťování se bude konat v rámci celého kraje. Nešlo o žádný zásah místních činitelů obce, kde farář Zimčík působil. Hlavním důvodem přemístění bylo jeho „zdrženlivé stanovisko“. Bylo nutné ho přesunout, protože měl hodně „velkých“ známostí v obci. Farář Schaller se podivil, proč jeho spolubratři z konzistoře, bezdůvodně přemísťují staré kněze. Dříve se to stávalo jen z trestu. OCT musel přesvědčit duchovní, že ze svého titulu a funkce nemůže zabránit tomu, aby byl farář Zimčík přeložen. OCT byl nespokojen, že nebyl o tomto přeložení doposud oficiálně informován a vikariát v Českém Brodě také ne. Chtěl být přítomen u přebírání far a byl nespokojen, že toto přeložení „*velmi narušilo dosud dobrou spolupráci mezi duchovními a církevním oddělením*.“³⁰⁶ „Církevní pětká“ se vyjádřila kladně.³⁰⁷

Přeložením faráře Zimčíka začíná období přemísťování kněží dle strategie KCT V. Molkupa, který v tomto úkonu viděl nástroj upevnění loajality duchovních. To, že byl přeložen právě loajální farář Zimčík, vyvedlo z míry ostatní kněze a zasel mezi ně neklid, jak si spokojeně poznamenal OCT.

³⁰³ Srov. tamtéž, Beseda římskokatolických duchovních, 28. 2. 1951 na ONV v Č. Brodě z 30.2. 1951.

³⁰⁴ Slib biskupů znamenal ovládnutí církevní správy státem. Srov. KAPLAN, K. *Církev a stát*.s. 150.

³⁰⁵ Tamtéž, Zpráva o činnosti od 1. – 15. 3. 1951 na okrese Český Brod z 18.3. 1951.

³⁰⁶ Tamtéž, Zpráva o činnosti od 1. – 15. 3. 1951na okrese Český Brod z 18.3. 1951.

³⁰⁷ Srov. tamtéž, Zpráva o činnosti od 1. – 15. 3. 1951na okrese Český Brod z 18.3. 1951.

Na konferenci lidové strany v Č. Brodě se hovořilo se o slibu věrnosti republice, o kardinálu Beranovi a o postoji Vatikánu. Většina členů kladla spoustu otázek ohledně slibu a arcibiskupa Berana. Někteří bratři neměli správné názory. Krajský tajemník lidové strany seznámil spolubratry s usneseními vyplývajícími z referátu ze zasedání ÚV KSČ. Jednotlivá usnesení rozebral a řekl, že je „svatou povinností lidové strany, jako složky NF, aby byly plněny všechny úkoly, které před nás staví naše vláda.“³⁰⁸ Další schůze okresního poradního sboru duchovních následovala po této konferenci. Probírali se také opatření vůči arcibiskupovi Beranovi. Žádný duchovní k tomuto opatření neměl námitek, naopak schvalovali novou reorganizaci arcibiskupské konzistoře a byli spokojeni, že byl zvolen vikář Stehlík, protože ho dobře znali. Všichni věřili, že to přinese pochopení i u duchovních, kteří ještě stáli stranou. Ale mezi věřícími toto opatření vyvolalo překvapení, ale po „náležitém vysvětlení vše pochopili“³⁰⁹ a vyjádřili naději, že dojde mezi církví a státem k dohodě. Všichni na veřejnosti, na venkově a ve městech reagovali na složení slibu biskupů jako na další „krok vpřed“. Podle informací důvěrníků a místních činitelů obcí přečetli duchovní v neděli 25. 3. 1951 pastýřský list při svém kázání ve všech kostelech.³¹⁰

Duchovní zvýšili zájem o události na okrese, protože byl přeložen farář Zimčík. Ten navštívil konzistoř v Praze i církevní oddělení v Kolíně a dozvěděl se tam, že se nechoval jako „vlastenecký kněz“, a proto byl přeložen. Přesuny duchovních budou pokračovat a na konzistoři mu ukázali seznamy kněží, kteří měli být přeloženi. OCT musel uklidňovat duchovní, kteří měli připomínky, že podle církevních zákonů, které nebyly zrušeny, může být přeložen jen ten duchovní, který něco provedl. Staří duchovní se svěřili, že než by se nechali přeložit, radši by odešli do penze. OCT byl přesvědčen, že je třeba bedlivě sledovat postoj každého duchovního.³¹¹

O velikonočních svátcích byl OCT překvapen vysokou účastí na všech slavnostních mších. Veliká účast věřících v průvodu na slavnosti „vzkříšení“ (někde i s hudbou), byla hlášena ze všech obcí. V Českém Brodě bylo v kostele kolem 200 věřících a v průvodu

³⁰⁸ Srov. tamtéž, Okresní akční výbor NF v Českém Brodě z 17. 3. 1951.

³⁰⁹ Tamtéž, Zpráva o činnosti od 1. – 15. 3. 1951 na okrese Český Brod z 18.3. 1951.

³¹⁰ Srov. tamtéž, Zpráva o činnosti od 1. – 15. 3. 1951 na okrese Český Brod z 18.3. 1951.

³¹¹ Srov. tamtéž, Zpráva o činnosti a církevně-politická situace, 15-31. 3. 1951 na okrese Český Brod z 31.3. 1951.

550. Průvod prošel celým městem, účastníci byli ze všech vrstev obyvatelstva. OCT zhodnotil, že účast byla vyšší než v roce 1950, zúčastnily se i boromejky. Ty se jinak vymlouvají na spoustu povinností, když mají absolvovat krátké politické školení. OCT informoval duchovní, že pokud půjde průvod mimo kostel, musí se to nahlásit církevnímu odd. ONV. To nedodržel vikář Gráf. Na Boží hod bylo špatné počasí a přesto se v Českém Brodě zúčastnilo 400 lidí. Při kázání seznámil vikář Gráf věřící se změnami na arcibiskupství, ale vynechal informaci, že byl zvolen kapitulní vikář farář Stehlík a řekl jim jen o odchodu biskupa Berana. Na Boží hod velikonoční 25. 3. 1951 přečetl celé znění Pastýřského listu „*O míru*“ a nic nevynechal. OCT vznesl připomínku, že napříště by církevní oddělení mělo dopředu znát celý obsah listu, aby byla jistota, že nebude nic překrouceno. Ve všech kostelech byl podle hlášení důvěrníků Pastýřský list přečten. Účast věřících byla oproti roku 1950 vysoká. OCT celou situaci zhodnotil tak, že věřící byli zvědaví na nové církevní události, a proto byla účast na slavnosti tak vysoká. Osobně hovořil se všemi duchovními, jestli opravdu všichni četli na Boží hod velikonoční 25. 3. 1951 Pastýřský list, kromě několika, kteří ho neobdrželi, ho četli všichni. OCT tuto nepříjemnost zhodnotil tak, že se na vikariát pravděpodobně nedostal dostatek výtisků Pastýřského listu. Na celé dění ve společnosti musel duchovním zodpovídat hodně dotazů.³¹² Je zajímavé, že OCT neprojevil sebemenší podezření, že by se některý z duchovních na nedostatek Pastýřských listů jenom vymlouval, aby ho nemusel číst.

Během stěhování nového faráře Sandholce na faru v Bříství (za faráře Zimčíka) se při namátkové kontrole silničního provozu příslušníky SNB zjistilo, že je auto plně naložené bednami. Příslušníci SNB jeli na faru do Bříství, aby obsah beden zkontrolovali. Našli v nich 31 konzerv masa a sádla, 9 pytlů zrní, štočky plátna a sametu. Nechali část pro osobní potřebu faráře, zbytek zabavili a celý případ nahlásili k prošetření ONV. Farář Sanholec navštívil oddělení SNB a předložil na všechno doklady a vysvětlil, že konzervy měl z vlastních zabíjaček prasat. Orgán mu sdělil, že s tím nebude nic dělat, že to má na starosti nadřízené odd. SNB. Dále se zjistilo, že má farář dvě osobní auta. Ta potřeboval na dojíždění za bohoslužbami a za výukou náboženství.

³¹²Srov. tamtéž, Zpráva o průběhu a účasti na bohoslužbách o velikonočních svátcích na okrese 31.3.1951 z 2.4. 1951.

OCT rozhodl, že si farář auta ponechá, protože byla stará a na jejich opravu se již nesehnaly součástky. OCT se snažil učinit nápravu, ale nevěděl, jak se rozhodnou místní činitelé. Z MNV doručili faráři Sandholcovi přípis, podle něhož mu zabrali hospodářské budovy na faře a přidělili je JZD. Poté farář jednal se SÚC a KNV v Praze a žádal o zakročení na MNV v Bříství, aby mu nevyházeli všechny jeho věci na dvůr. Jel to řešit i předseda a tajemník ONV. Po dvouhodinovém rozhovoru se došlo k závěru, že farář by měl hospod. budovy, které plně nevyužíval, předat do užívání JZD. Farář však tvrdil, že kromě stodoly vše používá, protože má hospodářství a nesouhlasil s rozhodnutím MNV. Rozhodnutí se ale nezměnilo, a tak k dohodě mezi farářem, zástupcem ONV a MNV nedošlo a vyčkávalo se na rozhodnutí SÚC. OCT navrhnul, aby se dostavil zástupce církevního odd. KNV a vyřešil celý spor na místě.³¹³

Že byl okres ČB považován KCT za slabě religiózní mluví již to, že byl farář Zimčík nahrazen farářem Sandholcem z Votic (religiózní okres). Při bohoslužbách se modlil za biskupa i papeže, což si zdejší duchovní vůbec nedovolili.

V dubnu se Konference římskokatolických duchovních zúčastnilo patnáct duchovních (z 17), předseda ONV s. Novák, tajemník OAV NF s. Boháček a jako referent ředitel dívčí školy v Č. Brodě s. Jiráček. Ten přednesl referát na téma „Se Sovětským Svazem na věčné časy.“ OCT si postesknul, že následná diskuse byla velmi slabá, a až na dva duchovní Schallera a Kydlíčka, rozmlouvali pouze místní činitelé. Po diskusi OCT připomněl všem, že letošní oslavy 1. máje budou též „vyjádřením boje za mír.“ Připomněl duchovním, že když namítali, že se na ně dělnická třída „dívá skrze prsty“, je nyní nutné, aby šli mezi lid a dokázali tak dělnické třídě, že chtějí pomoci k „lepším zítřkům.“ Doporučil všem účast na 1. máje, alespoň by měli vyslechnout hlavní projev na náměstí v Českém Brodě. OCT si povzdechl, jak byli duchovní zdrženliví a měli najednou spoustu zdravotních výmluv. Upozornil je, že to není jejich povinnost, ale mohou využít veliké příležitosti. Koncem dubna bylo přivezeno na děkanský úřad do Českého Brodu dvě stě různých obrazů z bývalého kláštera kapucínů.³¹⁴ Byly v neutěšeném stavu a uložily se v kostele sv. Godharda v Českém Brodě a převzal je

³¹³ Srov. tamtéž, Církevně-politická situace na českobrodském okrese, druhá polovina dubna z 30.4. 1951.

³¹⁴ Konkrétní místo kláštera uveden nebyl.

vikář Gráf. Vyzval ostatní duchovní, aby si vybrali obraz pro svou farnost. Za měsíc duben podával OCT hlášení o počtu mírových projevů a kázání všech kněží na okrese. Děkan Wágner měl tři mírové projevy a účast jako delegát na konferenci v Praze. Vikář Gráf, člen *okresního výboru obránců míru* měl tři mírová kázání. OCT opět zaregistroval, že po odchodu faráře Zimčíka jsou „*místní duchovní velice zdrženliví v zaujímání stanovisek,*“³¹⁵ a proto doporučuje přesuny duchovních, které byly plánovány urychleně uskutečnit, protože by to politické stránce velice posloužilo.³¹⁶

OCT oznámil duchovním, že se v neděli 27. května na svátek Božího těla nebude v žádném případě konat průvod a svátek se přesouvá na čtvrtek 24. května. OCT poznamenal, že po tomto oznámení „*jako by mezi ně padla bomba, nařikali, bědovali, chtěli vědět, co je toho příčinou.*“³¹⁷ OCT se vyhnul vysvětlování tím, že zahájil lidové hlasování. Duchovním se tak svátek Božího těla zhroutil (měli ho už zorganizovaný), protože ve všední den byly děti ve škole. Duchovní vyjádřili obavu, že to bude mezi věřícími velké pobouření. Myslel si to i OCT, protože si posteskl, že to “neposlouží politické práci a že si myslí, že duchovní zaujmou ještě větší zdrženlivý postoj“.³¹⁸ Někteří duchovní se hned začali vymlouvat, že se nemohou zúčastnit další mírové konference v Kolíně. OCT je upozornil, že si nemohou udělat ostudu a je jejich morální povinnost návštěvu na konferenci oplatit. Postoj duchovních se velmi změnil, byli ustrašení a zdrženliví vyslovit svůj názor. Zapůsobilo na ně přemísťování duchovních, které prováděla arcibiskupská konzistoř, znervózňovalo je, že jsou několikrát za sebou voláni na porady, a také opatření, které jim znemožnilo konat v neděli svátek Boží tělo³¹⁹ s průvodem. OCT si povzdechl, že toto politické práci vůbec nepomohlo a navíc se sám ani nedozvěděl důvod, proč bylo přeloženo Boží tělo na čtvrtek. Důvody si tedy vymyslel sám. Všichni duchovní se jezdili informovat na arcibiskupství, zda budou přeloženi, či ne.³²⁰

³¹⁵ Tamtéž.

³¹⁶ Srov. tamtéž, Církevně politická situace na československém okrese, druhá polovina dubna z 30.4. 1951.

³¹⁷ Tamtéž.

³¹⁸ Tamtéž, Církevně politická situace z 29.5. 1951.

³¹⁹ Jedna z nejoblíbenějších liturgických slavností s procesím.

³²⁰ Tamtéž.

Přeložením svátku Božího těla začal byrokraticko-administrativní boj o věřící. Doposud byly velké slavnosti státem respektovány. OCT si opět povzdychl, že politická práce je zmařena a sám byl z této změny překvapený. Podle toho lze soudit, že to byla od vládní špičky rychlá akce bez delšího plánování.

OCT informoval o dalších potížích na farnosti v Bříství, kam byl přeložen farář Sandholc. Na faru přijel neznámý muž na motorce, legitimoval se pouze OP a chtěl faráři zabavit jedno ze dvou aut. Tento člověk nebyl žádný činitel veřejné správy ani člen strany ani neměl od nikoho příkaz provádět kontrolu vozidel faráře. OCT případ vyšetřil přímo na faře. Na poradě v ČB vyzval děkana Rissplera, aby seznámil všechny účastníky s průběhem porady na arcidiecézi. Děkan referoval o úkolech římskokatolického kněze, že by se neměl uzavírat, ale vycházet častěji mezi lidmi. Je třeba ukázat, že *„jsme vzešli z dělnické třídy a že chceme pomáhat dělnické třídě při budování lepších zítřků.“*³²¹ Podrobně vysvětlil, jak postupovat při lidovém hlasování, aby měla akce velký úspěch. OCT varoval, že není možné, aby někdo s hlasováním nesouhlasil. Ožehavou připomínku vnesl administrátor Kopřiva, že byla na 1. máje v průvodu nesena rakev, ve které byl znázorněn papež. Upozornil na to, že se to velmi dotklo jejich náboženské cti a jejich slibu. Padla zmínka, že podobná akce proběhla i v Praze, a když nebylo bohoslovcům, kteří protestovali vyhověno, odešli z prvomájové oslavy. Na to reagoval děkan Schaller, že kdyby se všichni duchovní zúčastnili průvodu, podobná věc by se nestala. OCT namítnul, že žádný pořadatel nemůže vědět dopředu, co která složka NF připraví, ale *„ujistil duchovní, že tato závada byla rychle odstraněna, pořadatelé nedovolili, aby tímto zjevem bylo dotčeno jak duchovenstvo, tak věřící.“*³²²

Červen byl ve znamení okopávky a jednocení řepy. Zavřely se obchody, kanceláře a všichni občané na Českokobrodsku se těchto prací zúčastnili, včetně OCT a faráře Rajmla. OCT si posteskl, že na okrese jsou duchovní přestárlí, a tak alespoň přesvědčovali věřící k účasti na okopávce řepy. Církevně politickou situaci vyhodnotil kladně: *„Veškeré dění probíhá podle církevních směrnic církevního oddělení.“*³²³ Potíže byly pouze s nově přeloženým farářem Sandholcem z Bříství, který přišel z bigotně

³²¹Srov. tamtéž, Církevně-politická situace na Českokobrodském okrese z 27.6. 1951.

³²²Tamtéž.

³²³Tamtéž.

založeného okresu Votického, a tak „při svých kázáních nabádá věřící, aby se modlili za papeže a arcibiskupa Berana.“³²⁴ OCT měl s farářem Sandholcem pohovor a pochopil, „že je z dění na okrese roztrpčen, (...) stěžoval si, že lidé jsou zde zlí, chtějí ho úplně zničit (...) po stránce náboženské se mu také zde nelíbí, protože jsou malé návštěvy na bohoslužbách a lidé se odvrací od víry.“³²⁵ OCT se domníval, že zde se politická práce narušila a o to více bude faráře Sandhoce navštěvovat. Duchovní nabádal, aby v přesvědčovacích kampaních vysvětlili každému výhody vstupu do JZD. Duchovní OCT tvrdili, že tak činí, ale „zemědělci příliš lpí na hroudě a bude to ještě dlouho trvat, než pochopí důležitost zakládání JZD.“ V červnu se „církvní pětká“ nesešla, protože členové byli zaměstnáni okopávkou řepy.³²⁶

OCT šel ve šlépějích KCT V. Molkupa. Právě naprosté dodržování stávajících zákonů a přípisů zachránilo několikrát duchovní od neomaleného chování na farách ze strany místních činitelů a funkcionářů, ti nerespektovali práva duchovních a několikrát si OCT posteskl, že se mívá účinkem trpělivá politická práce v terénu. Předešlá zpráva naprosto přesně ilustruje slabou religiozitu na okrese. Farář měl ve své farnosti pocit vyřazenosti, účast na bohoslužbách byla malá, dokonce měl pocit, že se lidé odvrací od víry.

Další *konference duchovních* na okrese se konala za účasti všech duchovní, předsedy ONV, zemědělského referenta ONV a bezpečnostních referentů. Nejdůležitější referát z *arcidiecézní konference* v Praze (11. 7.), které se měli zúčastnit tři duchovní, nezazněl. OCT si povzdychnul, že se na duchovní velmi spoléhal, ale nakonec se všichni omluvili. Předseda MNV Novák přednesl referát o vnitropolitické situaci, zvláště o událostech v Babicích,³²⁷ řekl: „S odporem odvracíme se od vrahů, kteří si myslí, že jsou duchovními (...), ale ve skutečnosti ani nebyli lidmi...“³²⁸, dále mluvil o formě pomoci duchovních „v době mírových žní“. Farář Schaller „odsoudil zbabělou vraždu lidových funkcionářů v Babicích.“³²⁹ Rozvinula se čilá diskuse, dokonce se zapojil i farář Kopřiva, který obvykle mlčel. OCT se domníval, že mu objasnilo

³²⁴ Tamtéž.

³²⁵ Srov. tamtéž, Církvně-politická situace na Českokobrodském okrese z 27.6. 1951.

³²⁶ Srov. tamtéž.

³²⁷ Opět vyvolaný proces o kterém dodnes nelze s přesností určit, kdo tragédii a smrt tří lidí zavinil.

³²⁸ Tamtéž, Porada duchovních Církve římskokatolické na okrese Český Brod z 22.7. 1951.

³²⁹ Tamtéž.

některé problémy politické školení, ze kterého se nedávno vrátil. Obsáhlý referát měl zemědělský referent ONV s. Strnad a v rámci diskuse se otázal faráře Rajmlera, zda se nestaví proti místnímu JZD v obci a proč dosud v JZD nepracuje alespoň administrativně, na to farář odpověděl, že ho z JZD vyhodili, protože prý do všeho moc mluvil a že prý „umí dobře počítat.“ Na to zareagoval zemědělský referent výtkou, že je uzavřen na faře a straní se lidí, přitom právě na vesnici má kněz na věřící velký vliv. Bylo mu doporučeno, aby si takovéto „nepřístojnosti“ napříště zakázal a šel mezi lidi. Dále se zaměřil na přeloženého faráře Sandholce z Bříství, který ještě nepředal hospodářské budovy, ten se bránil, že sám hospodaří, a tak hospodářské objekty potřebuje, a že pouze hájí církevní majetek. Farář Sandholec měl stále na MNV vleklé problémy a OCT se domníval, že by to mělo vyřešit, už jednou provždy církevní oddělení KNV přímo na místě. Poté probral zemědělský referent se všemi duchovními připomínky na jejich farnostech.³³⁰

Proti „mírovým žním“ se duchovní nestavěli, naopak slibovali, že se vynasnaží pomoci místnímu JZD buď manuální, nebo administrativní prací. OCT povolil děkanovi Wágnerovi z Kostelce n. Černými lesy zájezd s věřícími do Příbrami. OCT oznámil, že dva duchovní Sršeň a Kopřiva se zúčastnili interního školení a byli velmi spokojeni, dokonce i farář Sršeň, vždy málomluvný překvapil OCT svou výmluvností.³³¹

Na *Celostátním sjezdu římskokatolických duchovních*, který se konal v září v Lucerně (Praha), se „mohli“ duchovní zavázat: 1/ Stanu se členem JZD. 2/ Budu pomáhati v JZD po stránce administrativní /účetní/. 3/ Budu pomáhat po stránce administrativní v lidové správě při MNV. 4/ Stanu se členem SČSP. 5/ Dám na stůl národa ze svých výrobků /vajec, obilí, drůbeže, ovoce atd./ navíc.³³²

Na schůzi „církevní pětky“ byli přítomní seznámeni s problémy na okrese, OCT zdůraznil, že je nutné, aby se „církevní pětka“ pravidelně scházela s okresním církevním tajemníkem a řešila politické problémy na okrese a zdůraznil, že jeho práce má být koordinována se všemi složkami. Upozornil na *„špatný postup některých činitelů na vesnici proti duchovním, používání netaktického postupu při odstraňování křížů ze škol,*

³³⁰ Srov. tamtéž.

³³¹ Srov. tamtéž, Církevně-politická situace na okrese Český Brod z 27.7. 1951.

³³² Srov. tamtéž, Celostátní sjezd duchovních z 27.9. 1951.

při postupu určování hodin výuky náboženství (...), na ztíženou politickou práci při vydávání nových učebnic, musíme si všímat všech duchovních a všech učitelů náboženství.³³³ OCT oznámil, že na příkaz SÚC je povinností OCT zvat na každou poradu „církvní pětky“ též zástupce SNB. OCT dostal „přípis“ od KCT, aby doplnil zastoupení v diecézním mírovém výboru katolických duchovních. KCT zdůraznil: „..., že mírové výbory jsou hnutím duchovních a veškeré záležitosti si duchovní mají řešit sami (...) OCT samozřejmě pomáhá radou, ale nesmí vzniknout situace, že by sice existovaly diecézní mírové výbory, ale duchovní by v nich nebyli aktivně zapojeni.“

Začátkem srpna se pokračovalo v přemísťování duchovních. Farář Mudra z Konojed byl přeložen do Berouna a farář Hoffman z Poříčan do Sedlčan³³⁴. Podle přípisu nemá církevní oddělení KNV námitek proti přeložení duchovních, ale žádá, aby pražská arcikonzistoř doplnila chybějící duchovní.³³⁵

Z této situační zprávy se dá dobře vyčíst styl práce OCT. Církevně politická práce měla naprostou prioritu, a tak se stávalo, že se OCT stavěl na stranu duchovních a snažil se vykázat „neposlušné“ místní funkcionáře KSČ nebo činitele lidosprávy do patřičných mezí, jakmile šlo o nedodržování platných církevních zákonů. V takovýchto případech si několikrát církevní tajemník povzdechl, že je tak „politická práce zmařena.“ Na pokyn KCT se na okresech zakládaly diecézní mírové výbory a OCT byl opět velmi aktivní. Na mírové konference svolával duchovní každý měsíc.

V listopadu po celostátním sjezdu duchovních začali někteří kněží opět projevovat velmi „zdrženlivý postoj,“ zvláště duchovní ve skupině III. a IV., tak jak tomu bylo již v roce 1949. Opět poslouchali zahraniční rozhlas, podle vysílání se i řídili a mluvili o něm mezi sebou. Ale jsou tu i ti, kteří „pochopili dobu a plně se zapojili“ a takový byl děkan Schaller z Kounic. Právě kvůli tomuto postoji s ním hovořil administrátor Kopřiva z Olešky a řekl děkanovi, „že přijde před soud Boží.“ OCT to shrnul, že duchovní ze III. a IV. skupiny se do očí staví, že pochopili dobu, ale dosud se nijak nezapojili a „šuškej si mezi sebou.“³³⁶

³³³ Tamtéž.

³³⁴ Přeložení bylo odloženo.

³³⁵ Tamtéž, zpráva Schůze církevní pětky z 20.10. 1951.

³³⁶ Srov. tamtéž, Církevně-politická situace na okrese-listopad 1951 z 28. 12. 1951.

Činnost a úkoly OCT nejlépe ilustruje shrnutí uplynulého roku 1951. OCT byl velmi činnorodý³³⁷ a nenechal duchovní vydechnout, bilance jeho činnosti dokládá, kolik akcí museli duchovní za rok absolvovat, a jak jim to muselo znepříjemnit duchovní službu. Konalo se 12 konferencí duchovních katolické církve, jedna konference společná s duchovními kolínského okresu, mimořádné porady 4x, okresní poradní sbor (mírového hnutí) 7x, schůze církevní pětky 11x, OV KA se sešel 9 x, školení duchovních římskokatolické církve a učitelek náboženství 3 x. Plná účast na akcích podle plánu KNV v Praze, 9 katolických duchovních referovalo na veřejných konferencích, do městského rozhlasu promluvili 3 duchovní, OCT provedl 5 x kontrolu u sestřiček v nemocnici Český Brod. OCT přebral všechny patronáty, provedl kontroly všechny pokladních deníků na farnostech, kontrolu výuky náboženství, k tomu ještě vykonával stranické funkce a akce v lidosprávě, v druhé polovině roku vykonával všechnu administrativu sám. Církevně politická situace se oproti roku 1949 hodně zlepšila, OCT vyjádřil, že to byl velký úspěch, žádný duchovní se nedopustil sebemenšího přestupku, všichni plní duchovní službu a bohoslužebné úkony, kázání zaměřují podle přípisů kapitulní konzistoře, někteří mají kladný poměr ke zřízení, někteří jsou velmi zdrženliví.³³⁸

Shrneme-li podkapitolu sledování duchovní služby a liturgie, můžeme konstatovat, že se na okrese začal uplatňovat boj o kněze byrokraticko administrativní cestou. Začalo přemísťování duchovních do jiných okresů, pokračoval ideově politický nátlak na kněze, aby propagovali zemědělskou politiku venkova. Nově přibyl i zápas o věřící. Poprvé byl zmařen průvod na svátek Božího těla, tím, že byl svátek přesunut na všední den. Byl to začátek vytlačování církevního života do prostoru kostela.

3.3.2 Sledování výuky náboženství

V roce 1951 naposledy nabádal OCT duchovní, aby si hledali učitele náboženství a studenty semináře. *„Je nutné vyhledávat studenty bohoslovectví a laické učitele*

³³⁷ V okrese měl na starosti 26 farností (všech církví), 36 kostelů, z toho 19 farností římskokatolických, 5 farností Církve čsl., a 2 farnosti církve Českobratrské-Evangelické. 17 římskokatolických duchovních (2 byli na vojně). V nemocnici bylo 12 milosrdných sester.

³³⁸ Srov. tamtéž, Církevně-politická situace na okrese-listopad 1951 z 28. 12. 1951.

*výuky náboženství, získávat věří a kostelní zaměstnance.*³³⁹ Jiná zpráva se o výuce náboženství nevykytla. OCT pokračoval ve spolupráci s komisemi osvětové besedy a pomalu se připravoval na ideologický zápas o věřící.

3.3.3 Sledování činnosti řeholnic

V nemocnicích a ústavech nebylo dostatek ošetřovatelek, které by nahradili řeholnice. Ty byly jako pracovnice velmi ceněné a u personálu oblíbené. OCT opětovně navštěvoval řeholní sestřičky v nemocnici (bylo jich stále 12). Řeholnice pracovaly také jako pomocnice v kuchyni. Tři řeholnice byly „pokrokové“. OCT s nimi vedl pravidelně rozhovory a podával o rozhovorech s nimi hlášení KCT. Zjistil, že jsou skoro všechny „bigotně – nábožensky“ založené, až na tři. Ty by chtěly pracovat v továrně. Pro nedostatek ošetřovatelek v nemocnici to není možné. OCT si naplánoval, že je bude navštěvovat jednou měsíčně, bude s nimi diskutovat o mezinárodní situaci, aby poznal jejich skutečné názory. OCT se snažil zorganizovat pro řeholnice politické školení, ale to v nemocnici neproběhlo, protože byl školitel byl nemocný.³⁴⁰ Spolu s místními činiteli organizace KSČ a ROH vypracovali na řeholnice boromejky nové kádrové posudky. Nejdříve s řádovými sestrami, které byly ochotné k rozhovoru promluvit, vyhodnotili jejich názory a podle nich rozdělili sestry do tří skupin. Do I. skupiny bylo zahrnuto pět sester, podle charakteristiky byly plně oddány svému řádu a byly bigotně nábožensky založené a velmi poslušné sestře představené. Do II. skupiny – kolísavé - byly zahrnuty tři sestry. Jejich poměr k zřízení byl „vyčkávací“, též byly bigotně nábožensky založené, poslušné řádu i sestře představené, věnovaly se plně své práci ošetřovatelek, modlitbám a náboženství. Ve III. skupině byly začleněny čtyři sestřičky, ty „*mají kladný poměr k dnešnímu státu, zřízení a celému dění (...) vyjadřují se lidově, že stejně svůj řád nedodrží, jak je předepsáno.*“³⁴¹ Myslí si, že se užíví všude. Práci se věnují velice zodpovědně a jsou velmi oblíbené a bez povolení představené nemohou nic dělat. I. a II. skupina nemá kladný poměr ke zřízení a nikterak se neprojevují. Tyto sestry pracují ve dne v noci, jsou poslušné řádu a představené. Z pohovorů činitelů závodní

³³⁹ Tamtéž.

³⁴⁰ Srov. tamtéž, Schůze církevní pětky z 12. 1. 1951

³⁴¹ Tamtéž,

organizace KSČ s řeholnicemi se OCT dozvěděl, že jsou řeholnice poslušné svojí představené „sestře matince“. Jsou „bigotně“ nábožensky založené, kromě čtyř sestřiček, které by chtěly odejít do výroby. OCT měl v plánu sehnat čtyři civilní ošetřovatelky za tyto sestřičky. Ale to byl těžký úkol, protože byl veliký nedostatek ošetřovatelek. Pak by měl následovat další krok: sestry v důchodovém věku by byly poslány do domu pro přestárlé. Tím by se tato komunita narušila natolik, že by se stala přístupnější.³⁴² Pokrokové řeholnice čekají na příkaz, aby mohly opustit svůj řád a jít do výroby, OCT požadoval, že kdyby opustily svůj řád, musí zůstat v nemocnici jako ošetřovatelky, není za ně náhrada. Sestry z II. a III. skupiny rády navazovaly kontakty s „lidmi, kteří byli nějakým způsobem postiženi (vyakčnění, bývalí obchodníci, velkostatkáři...) a svádí je k bohoslužbám.“³⁴³

Režim se snažil narušit společenství řeholnic, aby neměly vliv na pacienty a personál, který byl značný. I když řeholnice byly v uzavřeném prostředí a na veřejnosti se neprojevovaly, i tak měl OCT za úkol vystrnadit řeholnice z nemocnice a zcela je nahradit civilními ošetřovatelkami.

3.3.4 Nástroje církevní politiky

V rámci Katolické akce si KCT vyžádal přehled o poutních místech v Pražském kraji. Režim se snažil využít Katolickou akci na pořádání církevních slavností, jako byly poutě, k provádění proticírkevní politiky, ale plánovaný rozkol uvnitř církve se vyvolat nepodařilo. Nejvíce zneužitě poutě byly na Velehrad. Na okrese Český Brod byl organizováním těchto protiakcí zcela zaměstnán OCT. OV KA se snažil splnit úkol a obnovit poutě na památná místa v českobrodském okrese.

Jako první se naplánovala pouť do Lipan, byla to akce celorepublikového významu. Poutě se pořádala ročně s účastí kolem 10. 000 poutníků. Tyto poutě se pořádaly již od roku 1770. Letos by se měl poutě zúčastnit jako hlavní řečník P. Plojhar. Termín se plánoval na konec května 1950. Poutní místo okresního významu byla pouť sv. Prokopa v Chotouni, kde se svatý Prokop narodil. Dříve se pouť konala pravidelně, ale v poslední době účast ochabovala. Účast na této pouti bývala kolem tisíce poutníků. Také pouť

³⁴² Srov. tamtéž, hlášení - návštěva milosrdných sester boromejek v nemocnici Český Brod z 30.3.1951.

³⁴³ Srov. tamtéž, hlášení - návštěva milosrdných sester řádu Karla Boromejského ve státní nemocnici v Českém Brodě z 14. 6. 1951.

sv. Jiří na Hradešíně byla velmi oblíbená – asi tři tisíce účastníků. Poslední pouť na okrese byla pouť na Aldašíně (Jevany), které se účastnilo až tři tisíce poutníků. Vznikla i nová lokální pouť (poprvé 1949) na Vrátkově, kde se konalo vysvěcení zvonků místní zvoničky a OCT se jí zúčastnil. Vysvěcení se ujal vikář Gráf z Českého Brodu a farář Jiříčný z Tismic. Poutníků bylo kolem 500. Obyvatelé Českobrodsko se účastnili poutí i mimo region, jezdili na Sázavu a do Staré Boleslavi.³⁴⁴ OCT si pochvaluje, že po prosincové reorganizaci v roce 1950 se činnost KA výrazně zlepšila, konaly se dvě schůze a jedna *mírová konference*. Kromě toho pořádala KA i varhanní koncerty, aby zpestřila duchovním bohoslužby. Byl zorganizován varhanní koncert v kostele sv. Gottharda v Č. Brodě a jeden v kostele v Kostelci n. Č. lesy. OCT podal hlášení, že zkontroloval 27 matričních obvodů spolu s okresním matrikářem. Vedení matrik bylo v pořádku. Byl spokojen i se zařízením svatebních síní. Až na dva případy plně odpovídaly svému účelu.³⁴⁵

V Českém Brodě byl spáchán vandalský čin a tímto případem se zabýval KV KA za přítomnosti bratra poslance Peciny. Neznámý pachatel sejmul sochu sv. Václava z katolického domu pod národní správou MNV v Českém Brodě. Socha byla odhozena a poškozena, kříž přelomen. Výbor KA se usnesl, že MNV nedal souhlas k odstranění sochy, která nemohla nikoho urážet, neboť sv. Václav je patronem České země a všemi uznáván. OCT nebyl o tom vůbec informován, proto je přesvědčen, že to byl čin jedince, tento čin vzbudil pohoršení, zvláště mezi věřícími a bylo to posuzováno jako začátek „kulturního boje“. Pohoršena byla i KA a některé složky NF. KA má vnášet uklidnění mezi věřící lid a OCT si posteskl, že tímto byla jeho politická práce podlomena, a proto žádal příslušný výbor, aby věc prošetřil a sochu dal na náklady viníka na její místo.³⁴⁶ Na další schůzi se účastnilo 16 členů a zástupce KV KA poslanec Pecina. Projednali se všechny body a úkoly, které si naplánovali, zvláště pouť na Lipany. Tato akce bude pod hlavičkou OV KA a svazu SČSP. Jednalo se i o odstranění a poškození sochy sv. Václava z katolického domu v Českém Brodě (dům užíval Svaz čsl. mládeže) a zjistilo se, že se tak stalo na příkaz tajemníka ONV. Lidová strana i celá „věřící veřejnost“ byla pobouřena, a tak se na schůzi usnesli, že pošlou stížnost na

³⁴⁴ Srov. tamtéž, schůze okresního výboru KA z 26. 2. 1951.

³⁴⁵ Srov. tamtéž, schůze okresního výboru KA 29.1. 1951.

³⁴⁶ Srov. tamtéž, Schůze okresního výboru KA z 10.2. 1951.

ONV a sepsali rezoluci pro čl. výbor obránců míru.³⁴⁷ OCT opět v zájmu církevní otázky postupoval proti místnímu funkcionáři, když se přesvědčil, že se dopustil pohoršení a narušil tak politickou práci OCT.

Již od počátku roku se KA zabývala přípravou poutě sv. Jiří na Hradešín a domlouvalo se s děkanem Rissplerem z Hradešína, že bude sloužit mimořádnou mši i s mírovým projevem. V červenci zorganizoval okresní výbor Katolické akce zájezd českobrodských věřících na Sázavu. Ale přestože bylo přihlášeno 32 účastníků, zúčastnilo se jich pouze 18, protože vikář Gráf zorganizoval „*protiakci*.“ Přesvědčoval bigotní katolíky ze strany lidové, že se zájezd konat nebude a dokonce přesvědčoval vedoucího výpravy soudruha Vávru, člena výboru KA, aby od akce upustil. Ráno před odjezdem autobusu přišel kostelník Kubelka, zjevně z popudu vikáře Gráfa, a velmi se divil, že na autě nevisí rudé prapory a ptal se OCT, zda se zájezd vůbec uskuteční. Nakonec se výprava na Sázavu podařila a OCT akci zhodnotil jako velmi zdařilou. Všichni přítomní přislíbili, že se rádi zúčastní i dalších zájezdů.³⁴⁸ Vikář Gráf se snažil OCT znepríjemnit jeho práci, jak jen se dalo, ale vždy mu to nějak prošlo a nebyl nikdy postižen ani pokutou ani přeložením.

Na konferenci lidové strany v Č. Brodě se hovořilo o slibu věrnosti republice a o kardinálu Beranovi a o postoji Vatikánu. Většina členů kladla spoustu otázek ohledně slibu a arcibiskupa Berana. Někteří měli „*nesprávné*“ názory, zvláště bratr z Přerova n. Labem. Krajský tajemník lidové strany seznámil spolubratry s usneseními vyplývající z referátu ze zasedání ÚV KSČ. Rozebral jednotlivé usnesení a řekl, že je „*svatou povinností lidové strany, jako složky NF, aby byly plněny všechny úkoly, které před nás staví naše vláda.*“³⁴⁹

„Církevní pětka“ se zajímala o činnost OV KA. Příprava na pouť do Hradešína byla v plném proudu a byla pozvána předsedkyně OV KA Čermáková, OV KA se zúčastní průvodu na 1. máje, OCT bylo doporučeno, že by se měli průvodu zúčastnit i všichni duchovní a sestřičky boromejky. Na závěr se dohodli, že se vynasnaží pozvat

³⁴⁷ Srov. tamtéž, Schůze okresního výboru KA z 27. 2. 1951.

³⁴⁸ Srov. tamtéž, Činnost výboru KA v Českém Brodě z 30.4. 1951.

³⁴⁹ Srov. tamtéž, Okresní akční výbor NF v Českém Brodě z 17. 3. 1951.

na krajskou pouť do Lipan jako hlavního řečníka P. Plojhara.³⁵⁰ OCT byla nabídnuta pomoc v případě, že by na své úkoly nestačil. Naplánovalo se setkání se školním inspektorem, knihovníkem a tajemníkem OAV NF. Jednal s okresním osvětovým inspektorem, který pochopil, jak je důležité, aby se stal OCT členem Okresní osvětové komise v ČB a projednali spolu podmínky členství v komisi. „Církevní pětka“ posoudila vytížení dvou administrativních sil na církevním oddělení ONV a potvrdila jejich plné využití po všech stránkách. Kromě církevní otázky měl OCT ještě hodně politické práce, byl delegován do školy na závěrečné zkoušky, za jeho účasti probíhali různé aktivity, porady, školení, proto žádal, aby mu bylo prominuto, že občas nedodržel termíny.³⁵¹

Své úkoly i nadále spojoval OCT s organizací Katolické akce, ačkoliv její úkol působit rozkol v církvi, zvláště národními poutěmi, v režii státu selhal. Ze zpráv vyplynulo, že se v roce 1951 podařilo v rámci KA uskutečnit pouze dvě poutě, z toho jednu akci málem zmařil vikář Gráf. Činnost Katolické akce byla na ústupu a ke konci roku se tiše vytratila ze scény. OCT začínal používat nové nástroje církevní politiky a stále více spolupracoval s komisemi Osvětové besedy a s jejími funkcionáři na protiakcích a vytlačení církevního života za zdi kostela. Začínal zápas o věřící.

3. 4 1952

3.4.1 Sledování činnosti duchovních a liturgie

Vrcholil boj státu s církví, režim už měl jistotu, že je církev ochromena a plně pod kontrolou vládní garnitury. Na duchovní doléhaly ideově politické následky tříletého útlaku. Stát se snažil degradovat duchovní na politické agitátory, kteří sloužili při zakládání JZD a socializace venkova, museli přednášet referáty o míru, boji za mír, o SSSR, či politice v Korey, byli nuceni pomáhat při sezónních pracích v zemědělství. Všechny tyto problémy ve státním měřítku se promítaly i na okrese Český Brod. Pokračovalo přemísťování kněží. Reakcionáři byli posíláni do málo religiózních krajů a naopak.

³⁵⁰ Srov. tamtéž, Schůze církevní pětky z 15.4. 1951

³⁵¹ Srov. tamtéž, Schůze církevní pětky z 24.5. 1951.

Pokračoval zápas o věřící mezi státem a církví a započal boj proti náboženství, které vnímal režim jako světový názor. Byla zahájena masivní ateistická propaganda. Vládní KSČ nutila své členy, aby vystupovali z církví.³⁵²

Na Velikonoce oznámili všichni duchovní časový plán a trasu, kudy se bude ubírat průvod o slavnosti „vzkříšení“. OCT povolil všem duchovním průvod, dal sledovat obce Český Brod, Úvaly a Kostelec n. Č. lesy. Průvody byly ve všech třech obcích mohutné a větší než v minulých letech. V Českém Brodě byla většina věřících do třiceti let. Čelo průvodu tvořili školní děti (106), následovali zpěváci (12), ministrantů bylo 9, čtyři mládenci nesli nebesa. Za nimi šlo 12 milosrdných sester z nemocnice, dvě řady mužů (10) a nakonec šel hlavní průvod (635). V ČB byla účast v kostele kolem 900 věřících. Takový počet město nepamatovalo. V 11 domech byly za okny rozsvícené svíčky. OCT poznamenal, že si musí všimnout, zda budou mít ozdobené domy i na 1. máje.³⁵³

V květnu se vyšetřovala stížnost jedné soudružky na faráře Jecha. Prý hrubě komentoval projev prezidenta Zápotockého v rozhlase. Farář Jech to popřel. OCT došel k závěru, že to byla zřejmě pomluva, ale případ nahlásil KTC a na SNB do Mochova. Po případném usvědčení navrhoval OCT peněžitou pokutu. Jelikož dlouhodobě nedošlo k vyšetření a k nápravě, OCT předal případ na prokuraturu okresního soudu. K tomu byla přiložena i vysvětlení diferenciací duchovních. Farář Jech byl zařazen do IV. skupiny - duchovní reakční.³⁵⁴

V souvislosti se změnou výuky náboženství se poslední den v srpnu sledovaly bohoslužby na celém okrese mnohem bedlivěji než jindy. Do každého kostela vyslali tajemníci MNV spolehlivé soudruhy, vše probíhalo za spolupráce StB a SNB, ale žádní duchovní se při kázání o výuce náboženství na školách nezmínili. OCT byl spokojen, že celá kampaň probíhala tiše a spolehlivě. Další akce „výstupy z církví“ probíhala v organizacích strany na okrese s úspěšnými výsledky. Nejvíce výstupů z církve měla

³⁵² Srov. WEIS, M. *Svědectví dokumentů (katolická církev v archivních materiálech jihočeských archivů let 1949-1976)*, s. 73.

³⁵³ Srov. tamtéž, Hlášení- velikonoční svátky z 25.4. 1952.

³⁵⁴ Srov. tamtéž, bez názvu, č. 95/52.-Kt/P. z 13.5. 1952.

církev římskokatolická, nebyl to zatím jev hromadný, ale spíše individuální.³⁵⁵ OCT provedl také průzkum plánované docházky dětí na náboženství a zjistil, že bude také snížena.³⁵⁶

Na okrese probíhala úspěšně socializace vesnice, farář Hoffman z Poříčan přesvědčil tři výkonné zemědělce, o výhodách JZD a nakonec vstoupila do JZD celá vesnice. OV KSČ sledoval celou akci kolem náboženství bedlivě a všechno by proběhlo lépe, kdyby „za to pořádně vzali“ učitelé komunisté. Duchovní byli opět požádáni, aby při svých kázáních požádali věřící o pomoc při dobývání cukrovky, protože je situace vážná.³⁵⁷

Pokračovala ateistická propaganda, pořádaly se protiakce: probíhal cyklus vědeckých přednášek pro mládež i dospělé – většinou bezpartijních, promítaly se filmy s vědeckou tematikou a s přednáškami, na okrese je 7 divadelních souborů lidové tvořivosti a mládežnické soubory, které jezdily do všech obcí, divadelní soubor v Kostelci n. Černými lesy získal první místo v Jiráskově Hronově, po dohodě s okresním knihovním inspektorem byla provedena kontrola všech knihoven na okrese a byla doplněna novými svazky i s církevní literaturou. OCT byl potěšen, že tam, kde se nachází farnost jakékoliv církve, jsou již ustavena i JZD a většinou je i celá obec socialistická. Z toho je patrné, že „*duchovní se plně smířili se socializací vesnice a nikterak nebrzdí vývoji JZD.*“ Na okrese je 56 JZD z toho 36 obcí plně socialistických z celkového počtu 76 vesnic na celém okrese. Do místních rozhlasů mluvilo několik duchovních, aby věřící i ostatní občané pomáhali při sklizních. OCT požádal na podzim duchovní, aby při kázání poprosili věřící, aby pomohli se sklizní cukrovky a brambor. Žádný duchovní neodmítl. OCT si povzdychl, že to na první pohled vypadá, že je vše na okrese v pořádku, ale není. Někteří duchovní mluvili nevhodně a budou z toho mít nepříjemnosti. Farář Jech mluvil při oddávkách o tom, že dříve byly selské svatby

³⁵⁵ V roce 1950 odešlo z katolické církve 5 věřících, z Církve čsl. přestoupilo do katolické církve 13 lidí, konvertovalo do katolické církve 7 lidí bez vyznání. V roce 1951 vystoupilo z katolické církve 34 lidí, v roce 1952 vystoupilo z katolické církve 314 lidí (nejvíce v září 75), srov. Hlášení o změně náboženského vyznání, přehled vstupu a výstupu z katolické církve, SOkA Kolín, fond Okresní národní výbor v Českém Brodě, karton 473, inv. č. 404, Hlášení o liturgických úkonech. *Náboženské úkony 1950-1960*, za rok 1950, 1951, 1952.

³⁵⁶ Srov. SOkA Kolín, f ONV ČB, inv.č. 401, hlášení-Důvěrné z 4.9. 1952.

³⁵⁷ Srov. tamtéž, Církevně-politická situace na okrese Český Brod z 15. 10. 1952

hlučné, ale dnes se musí podřídit diktátu. Pouze církevní sňatek je právoplatný.³⁵⁸ Duchovní jsou pořád pečlivě sledováni a jakýkoliv přestupek bude hlášen církevnímu referátu ONV. Farář Sandholec se při kázání vyjádřil, že je srpen, měsíc srpu, že máme sice moderní zemědělské stroje, ale vše je podřadné. Komentoval v tomto kontextu „malomocenství“, které je sice zažehnané, ale dostala se k nám ještě zákeřnější nemoc.³⁵⁹

Tato zpráva o průzkumu farností dobře ilustruje změnu církevní politiky. Do pozadí ustoupily ideově politické pohovory s duchovními, stát církevní tajemníky oznámil se směrnicemi pro provádění průzkumu farností /obcí/, zapojil i předsedu ONV a vedoucího politického tajemníka KSČ. Jako první byla doporučena vhodná obec – Kounice (Příloha č. III, IV, V), podle směrnic nebyla ani příliš religiozní ani nejpokrokovější. Na závěr OCT navrhl řešení, hlavní úkol je předem aktivovat stranu – místní organizaci KSČ a svolat komunisty – členy JZD a lidosprávy. V měsíci říjnu probíhal průzkum farností v Kounicích. Zpráva byla strukturovaná podle předem daným otázek do osmi kapitol a několika dalších podkapitol, na které OCT odpovídal mnohem podrobněji. V tomto roce se naposledy konaly průvody a procesí při slavnostech o Velikonocích a Vánocích. V roce 1953 byly procesí již zakázána a náboženský život zatlačen za zdi kostela. To, co v podstatě udržovalo církevní život na vsi - společné slavení, bylo nenávratně pryč. Na okrese Český Brod, kde byla obecně návštěva bohoslužeb slabá i v neděli, tvořilo právě procesí a poutě jádro náboženského života.

To, jak slabá religiozita na okrese byla, dokresluje i tato událost: po smrti děkana Wágnera³⁶⁰ nastoupil do Kostelce n. Č. lesy „reakcionář“ farář Václav Klepš. Snažil se na církevní slavnosti zavádět recitaci dětí i dospělých, ale narazil na velmi silný odpor věřících. Ti nebyli zvyklí na aktivní účast při posvátných úkonech.³⁶¹

³⁵⁸ Za II. pololetí 1952 bylo v ČB uzavřeno 115 civilních sňatků, 55 církevních. Srov. SOkA Kolín, fond Okresní národní výbor v Českém Brodě, karton 473, inv. č. 404, *Hlášení o liturgických úkonech. Náboženské úkony 1950-1960*, odpověď na přípis od KCT, kolik bylo uzavřeno civilních a církevních sňatků v II. polovině 1952.

³⁵⁹ Srov. tamtéž, Církevně-politická situace na okrese Český Brod – 20. 10. 1952.

³⁶⁰ V roce 1955

³⁶¹ Srov. Farní kronika Kostelec n. Č. lesy, s. 213.

Přestože se na okrese ČB ve sledovaném období nic dramatického neudálo a duchovní zde nebyli odsouzeni ani k peněžité pokutě, zajímalo mě, zda přece jen nebyl v tuhých padesátých letech nějaký duchovní odsouzen. Objevila jsem jediného. Mladého kněze Lubomíra Hufa, který sloužil v Tismicích.³⁶² Byl odsouzen pro trestný čin velezrady k trestu odnětí svobody v trvání 7 roků. V roce 1960 byla amnestie presidenta republiky, a tak byl po pěti letech propuštěn.³⁶³

3.4.2 Sledování výuky náboženství

V červenci chodilo na náboženskou výuku 3 615 katolíků z celkového počtu 3 745 dětí povinných školní docházkou, z toho bylo 130 dětí osvobozeno z docházky na výuku náboženství. Výuka náboženství na Gymnáziu v ČB nebyla.³⁶⁴

Koncem srpna byli svoláni ředitelé a učitelé všech škol a všech stupňů, komunisté na aktiv se školním inspektorem. Program: církevní otázka. Všichni byli seznámeni s postupem, jak bude probíhat přihlašování dětí na výuku náboženství. OCT byl spokojen, vše je dobře organizováno, všichni mají přesnou instruktáž i tiskopisy přihlášek. Všichni přítomní projeví ochotu a pochopení.³⁶⁵

Měsíc srpen probíhal ve znamení nové úpravy výuky náboženství na školách (Příloha I, II), všichni duchovní katolické církve projeví velký zájem o výnos MŠVU na vikariátní poradě na ONV. Vesměs se jim výnos nelíbil. Iniciátorem diskuse byl administrátor Kopřiva, ale úspěch u duchovních neměl, projeví se jejich roztříštěnost a nejednotnost. Duchovní kolem vikáře Gráfa byli přesvědčeni, že výnos je narušením zákona, omezováním náboženské svobody, protože není možné, aby duchovní nemohli

³⁶² Jediná věta z hlášení OCT mne přivedla na stopu, když sdělil, že se vyklízela fara po zatčeném Lubomíru Hufovi.

³⁶³ Lubomír Huf byl odsouzen rozsudkem Krajského soudu v Praze 14.1. 1955 zn. Sp. 2 T 48/554 ve spojení s rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 15.2. 1955 pro trestný čin velezrady podle § 78/1,2 tr. zák. k trestu odnětí svobody na 7 let. Rozhodnutím amnestie ze dne 9.5. 1960 mu byl prominut zbytek trestu odnětí svobody pod podmínkou 10 let. Ze zápisu z výslechu vyplynulo, že byl L. Huf zatčen se svou sestrou. Ta vlastnila vysílačku a zprávy vysílala do zahraničí a byla obviněna ze špionáže. Lubomír Huf byl odsouzen za to, že celou věc nenahlásil na SNB. Sestra mu slíbvala, že zařídí ilegální přechod přes hranice, aby mohl studovat teologii v Římě. To se však nikdy neuskutečnilo a po vojně vystudoval seminář v Litoměřicích, srov. ABS Praha, Oddělení archivních fondů FMV, vyšetřovací spis Lubomír Huf, V-1862 MV.

³⁶⁴ Srov. tamtéž, Celkový přehled církví na okrese ČB z 29.7. 1952.

³⁶⁵ Srov. tamtéž, z přípisu ze 14.8. 1952.

přesvědčovat věřící o tom, že když neplní své povinnosti, tak se dopouštějí hříchu. Na druhé straně chodí dvojice a přesvědčují věřící, aby vystupovali z církve a aby neposílali děti na výuku náboženství na školách. Administrátor Kopřiva už měl připravenou rezoluci, ale první ji odepřel podepsat V. Gráf. Projevila se nejednotnost duchovních a z rezoluce sešlo. A tak chtěl P. Kopřiva, aby byla vyslána do Prahy delegace, OCT musel zasáhnout do diskuse a podařilo se mu tuto akci zmařit. Nakonec prohlásil P. Kopřiva, že pošle rezoluci sám za sebe. Farář Jech z Přerova n. Labem vyzval všechny, aby upustili od rezolucí a delegací a řídili se pokyny z konzistoře. Duchovní od minulé bouřlivé diskuse vychladli a naopak dva duchovní žádali o snížení hodin náboženství. V září OCT požádal školský referát, aby mu poslali seznam všech učitelů na okrese, kteří jsou členy církve a posílají děti na náboženství.³⁶⁶

V říjnu se konala vikariátní porada a jeden z bodů programu byla výuka náboženství na školách. Vikář Sedláček z Kolína seznámil duchovní, jak se „postupovalo, aby nedocházely školní děti na výuku náboženství na některých okresech“.³⁶⁷ Věřící byli navštěvováni dvojicemi, které je přesvědčovali, aby jejich děti na výuku nedocházely. V některých případech jim bylo dokonce vyhrožováno, že když neuposlechnou, bude to mít vliv na jejich zaměstnání. Na škole byl nedostatek přihlášek na výuku náboženství, výuka byla vyhlášena příliš pozdě a každý rodič si pro přihlášku musel přijít osobně. Sami učitelé měli zákaz od školního inspektora dávat děti na náboženství. Duchovní nesměli o výuce mluvit v kostele, nesměli rodiče přesvědčovat, že je to jejich křesťanská povinnost navštěvovat výuku náboženství, jinak, že se dopustí hříchu. Vikář Sedláček slíbil, že tyto případy pošle ministru Plojharovi a ten je předloží prezidentu republiky. Ministr Plojhar již řekl na poradě v Praze, „že nám bylo velmi ublíženo, ale musíme se snažit pomoci při budování lepších zítřků a nemůžeme požadovat, že budeme zaujímat nějaké přední místo“.³⁶⁸ OCT duchovním vysvětlil jejich mylné názory na věc a diskusi usměrnil.³⁶⁹

³⁶⁶ Srov. tamtéž, hlášení - zhodnocení příprav průběhu a výsledku akce ve věci náboženské výuky na školách I. a II. stupně z 15. 9. 1952.

³⁶⁷ Tamtéž, hlášení - vikariátní konference římskokatolického duchovenstva na okrese Český brod z 29.10.1952.

³⁶⁸ Tamtéž.

³⁶⁹ Srov. tamtéž.

Na Českokobrodském okrese byly dvě učitelky náboženství, ale již koncem srpna navrhuje OCT, že učitelka M.R. bude převedena do výroby a druhá učitelka M.F. (členka KSČ) si přála získat zaměstnání v kanceláři MNV. OCT naplánoval, že by mohly odejít již během školního roku.³⁷⁰

Rok 1952 je spojen s destrukcí a masivním omezováním výuky náboženství, jak detailně popisují zprávy OCT. Postupně docházelo i k tlaku na učitelský sbor, aby rodiče varovali, že děti, které budou chodit na náboženství, budou mít velké problémy s dalším studiem. To byla nejúčinnější zbraň. Pokračovala ateizace na školách a náboženství se mělo stát pouhým předsudkem. Byly vymyšleny protiakce v době slavení Velikonoc a Vánoc, např. na den slavnosti Božího těla byl v obci pořádán Den dětí apod.

3.4.3 Sledování řeholnic

OCT podal hlášení o průzkumu nemocnice v ČB. Celkový počet řeholnic v nemocnici se ustálil na 12. Byly ubytované v nemocnici. Jedna z řádových sester se ztratila, později byla nalezena v Mělníku. Podle OCT byla pokroková a doufal, že brzy oblékne civilní šat. Řeholnice v ROH organizované nebyly a nezúčastňovaly se žádných osvětových akcí, předpisy o svátcích a památných dnech nedodržovaly. Vedení nemocnice muselo nahlásit každou cestu řeholnic mimo budovu a město na ONV. Vliv řeholnic na pacienty a zvláště na mladší personál byl pozastaven již z minulé doby a to aktivizováním strany a ROH. Než byla vedoucí sestra zbavená funkce představené, ovládaly celé hospodářství kuchyně a skladu potravin, řídily veškerou ošetrovatelskou práci v ústavu. Byly pravidelně sledovány příslušníky strany na oddělení, zda nepůsobí na pacienty. Ale dosud nebylo nic hlášeno. V rámci reorganizace se připravovalo zrušení nemocniční kaple, protože zde řeholnice ovlivňovaly každého ve prospěch řádu. Všechny řeholnice měly dobré vztahy s lékaři i personálem, byly výbornými ošetrovatelkami. Všechny měly pravidelný styk s duchovními. Jejich zpovědníci vikář Gráf a farář Sršeň (oba měli „vatikánskou výchovu“) za nimi soustavně docházeli a měli na řeholnice velký vliv. Též pravidelně docházely na mše do kostela v ČB. Věřící z města

³⁷⁰ Srov. tamtéž. zpráva-učitelky náboženství z 27.8. 1952.

již do nemocniční kaple nedocházeli, protože to OCT v minulosti zakázal. Kaple sloužila jen pro pacienty a personál. Po pracovní době nevyvíjely řeholnice žádnou činnost (kromě náboženské), s nikým se nestýkaly, nechodily do rodin, ale často je navštěvovaly řeholnice a řeholníci z jiných okresů. OCT podal hlášení, že bylo možné pohovořit pouze se třemi sestrami a ty patrně opustí řád. Ostatní se stavěly k církevně politickým rozhovorům naprosto odmítavě. Posteskl si, že je nelze žádným způsobem přesvědčit o socializaci státu, či o činnosti k zachování světového míru. Po pracovní stránce všechny zhodnotil jako velmi skromné a snaživé, nikdy nehleděly na pracovní dobu a ochotně vykonávaly službu. OCT navrhuje, že by bylo nejlepší vyměnit řeholnice za civilní ošetřovatelky. Okres již vypsal kurz pro ošetřovatelky, ale přihlásilo se pouze osm zájemkyň. V nemocnici byla spolupráce všech složek s OCT výborná a vycházely mu ve všech úkolech vstříc.³⁷¹

Ve sledovaném období sloužily řeholnice i nadále jako ošetřovatelky v nemocnici v Českém Brodě.

3.4.4 Nástroje církevní politiky

OCT sepsal celkový přehled aktivit, kterých se zúčastnil v roce 1952: Interní politické školení KSČ v Kostelci n. Č. Lesy na téma „církevní otázky“, dále okresní aktiv funkcionářů, instruktorů, porada matrikářů, schůze tajemníků MNV, aktiv učitelů, aktiv ředitelů škol všech stupňů a konečně různé stranické schůze. Byl stále v těsné spolupráci se školským inspektorem, s okresním knihovním inspektorem, s okresním osvětovým inspektorem, s předsedou ONV, s politickým tajemníkem OV KSČ, byl pravidelně zván na schůze Osvětové besedy. Každá akce se prováděla ve spolupráci jmenovaných složek.³⁷²

Jak vyplývá ze situačních zpráv, tak se mezi důležité nástroje církevní politiky postupně dostala Osvětová beseda. OCT úzce spolupracoval s osvětovým inspektorem a byl zván do všech osvětových komisí a besed. Byl dopředu obeznámen se způsobem,

³⁷¹ Srov. tamtéž, průzkum nemocnice z 21.8. 1952.

³⁷² Srov. tamtéž, zpráva o činnosti a církevně politická situace na okrese ČB. z 25.10. 1952.

jakým bude inspektor prezentovat církevní otázku pro přítomné posluchače. OCT měl za úkol přenášet církevní politiku do všech složek NF širokým masám. Pomáhaly mu v tom i výbory žen, obrátil se na všechny výbory žen v okrese, pravidelně prováděl nábor do teologického semináře, ale zájem³⁷³ nebyl tradičně žádný.³⁷⁴ OCT pokládal za nejdůležitější nástroj církevní politiky ideově politický rozhovor s duchovními. Církevní otázky už neměly prioritu, OCT musel věnovat mnohem více času socializaci vesnice, na což si často stěžoval KCT. Čekaly ho nové úkoly v organizování různých protiakci a postupné ateizaci věřících.

Když se závěrem podívám na počátek padesátých let, na likvidační boj státu s církví, vidím zápas dvou nesmiřitelných světonázorů: ateizmu a náboženství. Již v roce 1950 byla církev ochromena a prakticky ovládána státem. Bylo už jen otázkou času, kdy si režim zdánlivě podrobí i věřící. Víru v Boha lidem vzít nelze. Zadusit tradici a respekt, kterou zde církev historicky měla, se však téměř podařilo.

³⁷³ Na okrese se po celé sledované období nepřihlásil ani jeden adept do semináře.

³⁷⁴ Srov. tamtéž. Práce OCT v osvětových komisích ONV z 24. 7. 1952.

Závěr

Ve své diplomové práci „Církevní tajemnici na okrese Český Brod v padesátých letech 20. století. Omezování katolické církve ve světle archivních pramenů,“ jsem si vytýčila provést regionální sondu, v rámci které sleduji činnost duchovních správců, řeholnic i věřících optikou OCT v okrese Český Brod v krátkém časovém období ve světle archivních pramenů. Práce tak může posloužit ke vzájemnému srovnání působení OCT mezi jednotlivými okresy. Archivy SOkA vydaly nejbohatší dokumenty právě z doby 1949-1952. Během psaní DP jsem se musela rozhodnout, zda si zvolím delší časové období - celá padesátá léta 20. století a předložím pouze některé situační zprávy OCT na dokreslení církevně politických událostí v čase. Ovšem vzhledem k omezenému rozsahu diplomové práce - velmi stručně, anebo použiji kompletně tento unikátní materiál právě z prvních dvou, tří let tohoto hektického období boje státu s církví. Rozhodla jsem se pro druhé řešení. K tomu mě vedly dva důvody. První, že tu byla příležitost vykreslit atmosféru období padesátých let, plnou vyprázdňených hesel o boji za mír, o budování státu a socializace venkova. Druhý důvod byl ten, že takto pojatá interpretace formou kroniky dovoluje hlouběji nahlédnout do církevního života. Plasticky zobrazit neustálý ideově politický zápas a „manévrování“ duchovních správců a řeholnic s okresním církevním tajemníkem. Výstižně to ilustrují tyto výroky OCT: „...,když je přesvědčím, otočí se, slezou se a mají zase své názory.“ (...) „Naoko dělají, že jdou s lidem, ale ve skutečnosti jsou to všichni ‚vatikánovci‘.“³⁷⁵

Cílem mé práce bylo popsat a okomentovat konkrétní církevně politickou situaci v katolické církvi na okrese Český Brod v padesátých letech 20. stol., jak ji můžeme poznat na základě dostupných archivních pramenů - situačních zpráv a dokumentů okresního církevního tajemníka. Myslím, že se mi podařilo vykreslit atmosféru doby a zprostředkovat a okomentovat, jak se oficiální církevní politika státu té doby ve skutečnosti promítala nejen do činnosti OCT, ale i do omezování duchovní služby kněží, řeholnic, do výuky náboženství ve sledovaném okrese. Někde mám komentářů více, jinde jsou zprávy natolik vypovídající, že nelze nic dodat. Většinou

³⁷⁵ SOkA Kolín, f. ONV ČB, inv. č. 401, zpráva z 22.2. 1952.

jsem zachovala formální rámec zprávy OCT (typy schůzí), protože i tyto informace přiblížily metody a nástroje církevní politiky OCT. Nevybírala jsem pouhé události k dokreslení církevně politické situace. Dalším cílem práce bylo popsat a zhodnotit jednotlivé úkoly a činnosti, které OCT vykonávali k omezování katolické církve na okrese Český Brod v padesátých letech. Tento cíl se mi také podařilo naplnit. Nástroje církevní politiky jsou shrnuty ve stejnojmenné podkapitole, ale v podstatě každá činnost, každý úkol OCT je nástrojem církevní politiky státu, a tak se vine jako červená nit celou prací. Podle názoru OCT byly jednoznačně nejdůležitější pravidelné ideově politické rozhovory s jednotlivými duchovními správci. Jak už je z názvu 3. kapitoly zřejmé, všechny popsané události jsou zprostředkované pouze optikou OCT a nebylo cílem mé práce zkoumat pravdivost jeho hlášení. Samozřejmě komentáře upozorňují na některé „nesrovnalosti“ či na jeho názory na církevně politickou situaci.

Velmi stručně shrnuto, okres Český Brod byl ve sledovaném období kraj převážně zemědělský se slabou religiozitou. Dvě třetiny duchovních byli dle diferenciací OCT většinou loajální, ale třetina mladších kněží s OCT nespolupracovala. Důležitou roli zde sehrála osobnost KCT V. Molkupa, nebyl to žádný fanatik a problémy řešil v rámci platných zákonů. Jeho postoj se odrazil i na činnosti OCT V. Přistoupimského. Na okrese nedošlo ve sledovaném období k žádným dramatickým událostem, přesto nebo právě proto lze vycítit všudypřítomný nátlak, strach a nesvobodu této složité doby. Duchovní byli neustále pod velkým psychickým tlakem OCT, aby propagovali socializaci venkova a agitovali mezi věřícími ke vstupu do JZD. Později neměli duchovní vůbec žádný vliv na výuku náboženství. Po roce 1952 museli svoji duchovní službu vykonávat pouze za zdmi kostela a postupně se měli stát „neviditelnými“.

Bohužel archiv SOA Praha nebyl v té době zpřístupněn pro bádání, protože ještě nebyly zpracovány archivní dokumenty, a tak je tu příležitost pro další pokračování a doplnění této problematiky.

Seznam použitých zdrojů

Archivní prameny:

Archiv bezpečnostních složek Praha, Oddělení archivních fondů FMV, vyšetřovací spis *Lubomír Huf*, V-1862 MV.

Farní kronika Kostelec n. Č. lesy ³⁷⁶

SOKA Kolín, fond Okresní národní výbor v Českém Brodě, karton, 471, 472, inv. č. 401, *Církevní politika. Zprávy okresního církevního tajemníka 1949-1960.*

SOKA Kolín, fond Okresní národní výbor v Českém Brodě, karton 473, inv. č. 404, *Hlášení o liturgických úkonech. Náboženské úkony 1950-1960.*

Literatura:

Český Brod a okolí. Český Brod: MNV v Českém Brodě, 1975. ISBN neuvedeno.

BALÍK, S., HANUŠ, J. *Katolická církev v Československu 1945–1989.* Brno: CDK, 2007. ISBN 978-80-7325-130-7,

BEDNAŘÍK, K., HAVELKOVÁ, V. *Průvodce po okresních a městských archivech pražského kraje. Svazek 3. Okres Český Brod. Okresní a městský archiv v Českém Brodě. Městský archiv Kostelec n. Černými lesy.* Praha: Krajský dům osvěty v Praze, 1959. ISBN neuvedeno.

BULÍNOVÁ, M., JANIŠOVÁ, M., KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ, 1949 – 1951, Edice dokumentů, I. Církevní komise ÚV KSČ („církevní šestka“), duben 1949 – březen 1950.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. ISBN 80-85270-29-3. Brno: Doplněk, 1994. ISBN 80-85765-34-9,

DEMEL, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu.* Brno: CDK, 2008. ISBN 978-80-7325-170-3.

DVOŘÁK, M. *Český Brod. Stručné dějiny. Umělecké památky.* Český Brod: Interes, 1992. ISBN neuvedeno.

KAPLAN, K. *Státní církevní politika 1948–1950.* In HANUŠ, J., SRŘÍBRNÝ, J. (eds.) *Stát a církev v roce 1950.* Brno: CDK, 2000. ISBN 80-85959-7.

³⁷⁶ Uložena na faře v Kostelci n. Č. lesy.

JAN, L. (ed.) *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. stol.* Brno: CDK, 2000. ISBN 80-859-59-74-7.

MIŠKOVSKÁ, Z., PEJŠA, J. *Archivní prameny Kolínska. Státní okresní archiv v Kolíně 1996.* Kolín: SOKA Kolín, 1997. ISBN neuvedeno.

SVOBODOVÁ, L. *Krajský církevní tajemník Václav Molkup. Konference Církve za totality - lidé a místa.* Příspěvek do sborníku. Teplá, 2014, připraveno k publikování.

STŘÍBRNÝ, J. *Katolická církev v českých zemích v čase dvou totalit.* In JAN, L., (ed.) *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století.* Brno: CDK, 2000. ISBN 80-85959-74-7,

TRETERA, J., R. *Nová právní situace církví a náboženských společností v roce 1950.* In HANUŠ, J., SRŘÍBRNÝ, J. (eds.) *Stát a církev v roce 1950.* Brno: CDK, 2015. ISBN 80-85959-71-2.

VAŠKO, V. *Dům na skále 1. Církev zkoušená. 1945 – začátek 1950.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7192-892-8.

VAŠKO, V. *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce, 2. díl.* Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-035-4.

VLČEK, V. (ED.) *Ženské řehole za komunismu (1948-1989). Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2003. ISBN 80-7699-195-7.

WEIS, M. *Okres na jihu. Sonda do práce okresních církevních tajemníků ve světle archivních dokumentů jihočeského regionu.* In *Studia theologica* 13, č. 3 (45), podzim 2011.

WEIS, M. *Svědectví dokumentů (katolická církev v archivních materiálech jihočeských archivů let 1949-1976).* České Budějovice: JIH, 2009. ISBN 978-80-86266-33-6.

Internetové zdroje:

DUKA, D. *Církev, spolupráce, zápas, kolaborace, kooperace* [cit. 12. února 2015]. Dostupné na [www:http://www.dominikduka.cz/prednasky-proslovy/cirkev-spoluprace-zapas-kolaborace-kooperace/](http://www.dominikduka.cz/prednasky-proslovy/cirkev-spoluprace-zapas-kolaborace-kooperace/).

Seznam zkratek

AV ČR	Akademie věd České republiky
AV NF	Akční výbor Národní fronty
ČB	Český Brod
CDK	Centrum pro studium demokracie s kultury
OCT	Okresní církevní tajemník
čsl.	Československý
etc.	Et centra
f	Fond
inv. č.	Inventární číslo
katol.	Katolický
KA	Katolická akce
KAV	Krajský akční výbor
KCT	Krajský církevní tajemník
Kčs	Koruna československá
KSČ	Komunistická strana Československa
KNV	Krajský národní výbor
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
Nesig.	Nesignováno
NF	Národní fronta
OAV	Okresní akční výbor
ONV	Okresní národní výbor
MHKD	Mírově hnutí katolického duchovenstva
MAV	Místní akční výbor
MNV	Místní národní výbor

MŠK	Ministerstvo školství a kultury
P.	Páter
Sb.	Sbírka zákonů
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
StB	Státní bezpečnost
SOA	Státní oblastní archiv
SOKA	Státní okresní archiv
Srov.	Srovnej
SÚC	Státní úřad pro věci církevní
ÚAV NF	Ústřední akční výbor Národní fronty
ÚV KSČ	Ústřední výbor komunistické strany Československa

Seznam příloh

- Příloha č. I Zhodnocení přípravy, průběhů a výsledků akce ve věci náboženské výuky na školách I. a II. stupně, s. 1.³⁷⁷
- Příloha č. II Zhodnocení přípravy, průběhů a výsledků akce ve věci náboženské výuky na školách I. a II. stupně, s. 2.³⁷⁸
- Příloha č. III Průzkum římskokatolické farnosti Kounice, okres Český Brod, s. 1.³⁷⁹
- Příloha č. IV Průzkum římskokatolické farnosti Kounice, okres Český Brod, s. 2.³⁸⁰
- Příloha č. V Průzkum římskokatolické farnosti Kounice, okres Český Brod, s. 3.³⁸¹

³⁷⁷ SOKA Kolín, fond Okresní národní výbor v Českém Brodě, karton 472, inv. č. 401, Církevní politika. Zprávy okresního církevního tajemníka 1949-1960. Příloha č. I Zhodnocení přípravy, průběhů a výsledků akce ve věci náboženské výuky na školách I. a II. stupně z 15.9. 1952, s.1.

³⁷⁸ Tamtéž, s.2.

³⁷⁹ Tamtéž, Průzkum římskokatolické farnosti Kounice, okres Český Brod z 1.11. 1952. s. 1.

³⁸⁰ Tamtéž, s.2.

³⁸¹ Tamtéž, s.3.

Přílohy

OKRESNÍ NÁRODNÍ VYBOR V ČESKÉM BRODĚ

Telefon 44-205, 44-210, 44-452, zemědělské odd. 44-389.

Str. 40 - 695 - 51

170/52.- Kt/P.

Dne 15. září 1952.

načká:
v odpovědi uveďte vždy
to značku
Okresní národní výbor,
Církevní oddělení,
P r a z e.

čci: zhodnocení příprav, průběhu a výsledku akce ve věci náboženské výuky
na školách I. a II. stupně.
Přípis ze dne 9. září 1952. 607/taj. sekr./52.

Měsíc srpen 1952. probíhal na našem okrese ve znamení nové úpravy výuky náboženství na školách. Duchovní všech církví na našem okrese jevíli velký zájem o výnos MSVU. Vzápětí velký zájem projevíli duchovní církve římskokatolické.

Tento velmi živý zájem se projevil na vikariátní konferenci duchovních církve římskokatolické, která se konala v měsíci srpnu na ONV v Českém Brodě. Na této konferenci se tato otázka do podrobnosti probírala, a zde bylo vidět, že jsou všichni s výnosem MSVU plně seznámeni a také na diskusi připraveni. Iniciátorem této velmi živé diskuse byl administrátor Jaroslav Kopřiva z Olešky. Neměl ale úspěch, projevila se nejednotnost a rozdílnost, mezi ostatními duchovními. Většina duchovních neschvalovala výnos MSVU, mizivé procento duchovních se zdrželo diskuse. Živě až provokativně diskutovali duchovní kteří jsou pod vlivem bývalého vikáře Václava Gráfa. Tato skupina duchovních byla za jedno, že výnos MSVU je narušení zákona, že je to omezování náboženské svobody, k čemu jsou pry zákony, a nakonec, jak pry je možné, že má duchovní neschvalovat věřící, že když neplní své povinnosti jako příslušníci církve, že se dopouští hříchů. Na druhé straně chodí dvojice které přesvědčují věřící aby vystupovali s církví a své děti neposílali na výuku náboženství na školách. Děle říkají někteří duchovní, že to není nic nového, že to očekávali, že už to tady jednou bylo, začíná pomalu odluka státu od církve, je nutno abychoh se bránili.

Také administrátor Kopřiva měl připravenou resoluci, kde žádal ostatní duchovní aby ji podepsali. Jako první který odepřel podepsati byl Václav Gráf, že s tím nechce nic mít. Poradí druhým ale sám chce býti heský. Zde se projevila nejednotnost a s resoluce sešlo. Když Kopřiva neměl úspěch, chtěl aby byla vyslána do Prahy delegace. V tomto případě byl nucen zasáhnouti do diskuse církevní tajemník, a podal se, že i tato akce stroskotala. Nakonec se vyjádřil Kopřiva, že tuto resoluci odesle sám za svojí osobu. Zda-li se tak stalo není mi známo.

Nakonec se přihlásil do diskuse farář Josef Jech s Přerova n/L. který velmi pěkným způsobem připoměl všem duchovním aby upustili od jakékoliv resoluce a delegace, a řídili se přesně pokyny které dostávají od kapitální konsistoře a připomínek církevního tajemníka.

Při rozhovoru s duchovními církví nekatolických o výnosu MSVU. mě překvapilo, že nejví takový zájem o celé věci jako duchovní církve římskokatolické. Též se dívají zdravě na novou úpravu výuky náboženství na školách. Vzápětí duchovní církve Československé při rozhovoru neměli sebemenších připomínek podobných duchovním církve římskokatolické. Duchovní církví nekatolických po rozhovoru můžeme hodnotiti, že mají k výnosu MSVU. kladný poměr.

Příloha č. I Zhodnocení přípravy, průběhu a výsledků akce ve věci náboženské výuky na školách I. a II. stupně, s. 1.

OKRESNÍ NÁRODNÍ VYBOR V ČESKÉM BRODĚ

Telefon 44-205, 44-210, 44-452, zemědělské odd. 44-369.

SM 40 - 693 - 51

Dne 1. II. 1952.

Značka 22/52.- Kt/I.
Při odpovědi uveďte vždy tuto značku.

Krajský národní výbor,
církevní referát,
v P r a z e.

Věc: Průzkum říms. kat. farnosti /obce/ Kounice okres Český Brod.

Je směrnicemi pro provádění průzkumu farnosti /obce/ jsem seznámil předsedu okresního národního výboru a vedoucího politického tajemníka ČV.

Při projednávání provedení průzkumu některé farnosti /obce/ na našem okrese, jsme přihlíželi k daným směrnicím, aby farnost /obce/ nebyla nejreligioznější ani nejpokrokovější, byla mi doporučeno abych provedl průzkum farnosti /obce/ Kounice.

Průzkum jsem provedl dne 29. října 1952. se spolupráce předsedy MNV, tajemníka MNV, a předsedy místní org. KSČ. Všechny připomínky jsem si ověřil a několika dobrých členů strany.

- 1./ Farnost /obce/ Kounice nemůžeme počítati mezi obce převážně pokrokové na našem okrese. Při průzkumu jsem zjistil, že strana v obci Kounicích nepůsobí a svoji činnost nevyvíjí jak by měla. Nespolupracuje s MNV, s JZD, s ostatními masovými složkami v obci. Nedostatečná politická práce je ve svazu ČSM, a nedostatečná práce a výchova pionýra na školách.
 - a./ Vliv na socialisaci a budování vesnice mají bývalí pravicevní socialisté, demokraté, národní socialisté, a bývalí živnostníci. Tyto elementy mají vliv na většinu věřících, a mízíve na duchovního. Příslušníci strany lidové spolupracují jak při MNV, tak v JZD, kde jsou také členy. Podle slov tajemníka MNV, je to jediná složka která pochopila a spolupracuje na výstavbě vesnice již od roku 1946, k plné spokojenosti.
 - b./ Jak učitelé tak ostatní pokrokové živly v obci Kounicích nepůsobí a nikterak se nesnaží přesvědčovati věřící a duchovního o politice naší strany o budování lepšího zítřku v naší vlasti. Svědčí o tom to, že z přihlížených dětí ve škole dochází plný počet na výuku náboženství, a také s obce Kounice nikdo nevystoupil s církve.
- 2./ V obci Kounicích je celkem 1060. obyvatel. Z tohoto celkového počtu je
 - a./ celkem 700. lidí příslušníků všech církví na našem okrese. Věřící všech církví se velmi dobře snaží. Náboženským životem žije skutečně 25 -30. lidí, kteří navštěvují bohoslužby v kostele v neděli a ve všední den navštěvuje kostel pouze 7-10. věřících. Ostatní příslušníci církví valště tím kat. jsou pouze členy matrikovými. Zájem o výuku náboženství na školách jeví sice větší počet rodin kteří posílají své děti na náboženství. Tachov ní nikterak nepůsobí ani neovlivňuje věřící po stránce náboženské. V obci Kounicích se nevyskytují žádné náboženské sekty.
 - b./ Nemůžeme, že obyvatelé obce Kounice jsou hospoděřsky a kulturně zneostali, ale můžeme říci, že je to starý zvyk tradice, že v kostele se objeví lidé kteří očekávají nějakou spásu, nebo, že je duchovní svými slovy při křesťení nějak posílí.
 - c./ V obci Kounicích máme nejlepšího duchovního na našem okrese, a tím také velká většina věřících se stává k našemu budování kladně.

3./ Činnost faráře:

a/ Duchovní v obci Kounicích při výkonu náboženských a církevních horlivý není naopak při svých kázáních mluví o míru, o jarních, žněvých, podzimních pracích, o budování naší vlasti, s tohoto hlediska není u některých občanů oblíben.

b/ Veřejného života se účastňuje tím že, byl v několika komisích při MNV. Je členem honebního spolku, je držitelem lovecké pušky, docházel na všechny porady a konference duchovních at v místě nebo v Praze, účastnil se průvodu prvního "Máje" se svými farníky. Jeho referáty a diskuse je zaměřena v duchu budovatelském a pokrokovém.

c/ U velké většiny obyvatel obce Kounic je oblíben z hlediska zdravých názorů. Neporádá žádné zájezdy, ani nepájeje knih ze své knihovny, ale zaměřuje své kázání v duchu dnešní doby, a v inviduelním styku jak s věřícími tak s ostatními občany, prosvedčuje o výhodách členství v JZ, o kolektivním hospodaření na velkých lánách, o výstavbě našeho státu, atd.

e/ Jeho poměr je každému duchovnímu jiného vyznání dobrý.

f/ Farská hospodyně nemá vliv na faráře, naopak farář usměrňuje hospodyně. Hledí si pouze ošetřování faráře, vyláště v poslední době kdy farář vážně onemocněl. Na věřící nikterak nepůsobí, ani se s nimi nestýká, po politické stránce je vedená farářem.

4./ Činnost kostelních zaměstnanců:
 Na varhany v kostele hraje učitel který je členem strany. Je milovníkem k hudby. Kostelník zemřel a tuto práci zastává jeho žena. Tato žena je bigoně náboženský založena, její postoj není kladný. Je to přestářlá babka jak jak neškodná. Svíčekových bab je v obci Kounicích v celkovém počtu pět. Jsou to vesměs přestářlé baby kteří jsou více v kostele nežli doma. Celková jejich činnost je modlení a kostel.
 Duchovní církve československé, a církve československé - evangelické docházejí do farnosti /obce/ Kounic na výuku náboženství na školách, jinak farnost v obci Kounicích není.

5./ Vztah funkcionářů lidové zprávy:
 a/ k osobě faráře je dobrý, a to z důvodů, že farář farnosti /obce/ Kounic plně pochopil naše budování a také vychází a místními činiteli dore. Ve všem dění v obci pomáhá, a snaží se ve všem vyhovět.
 b/ K náboženství místní funkcionáři mají postoj vlažný a nevšímavý. Čeráží se to ve výstupech věřících z církve, ani jeden případ, a v docházce dětí na výuku náboženství na školách, dochází plný počet dětí na výuku.
 c/ K řešení církevní otázky z OCT, a jeho připomínkám mají postoj kladný, a nikterak nepomáhají při řešení církevní otázky. Sice všechno schvalují a dobře chápou, ale nechť se do toho sami pustit.

6./ Ve farnosti /obce/ Kounicích jsou tyto masové složky: SČSP, ČSM, Hasiči, a Škol, Honební spolek, zdravotní oddbor při JZ, JZ III. typu, kde jsou sě na tři zemědělci všichni v JZ.
 Všechny tyto masové složky spolu nepracují, neřeší problémy obce společně vyvíjejí nepatrnou činnost, a tím také je celá obec rozptýlená.

7./ Škola:
 a/ V obci Kounicích je střední a národní škola.
 Na střední škole a celkového počtu žáků chodí na výuku náboženství:
 Celkový počet žáků na střední škole 58 žáků.
 Z toho chodí na výuku římskokat. náboženství 51. žáků.
 " " československé 4. žáci.
 " " československé - evangelické 3. žáci.
 Ze vidíme, že učitelství kolektiv neváží si k ardeji církevní otázku vážně, a vůbec se s výukou náboženství na škole nezabývá.

Příloha č. IV Průzkum římskokatolické farnosti Kounice, okres Český Brod, s. 2.

Na národní škole v obci Kounicích s celkového počtu žáků 42. dochází na výuku náboženství:

z toho na říms. kat. náboženství chodí 27. žáků.
" " československé " " 12. žáků.
" " československé - evangelické " " 3. žáci.

- I zde vidíme, že ani místní organizace ani učitelský sbor se nezabývá a otázkou výuky náboženství na školách, ani s celkovou církevní otázkou.
- v/ V obci Kounicích vidíme, že rodiče dětí kteří chodí na výuku náboženství jeví velký zájem.
- c/ Poměr učitelů k faráři a jejich vliv na faráře je kladný. Nikterak se učitelé nesnaží přesvědčovat faráře a tím vycházejí s farářem dobře. Také nikterak se do hloubky nezabývají s výukou náboženství na školách.
- e/ Rodičovské združení při školách v Kounicích nevyvíjí takovou činnost jakou by mělo vyvíjeti, a tím také se dosud nezabývali církevní otázkou a výukou náboženství na školách v Kounicích.
- f/ učitelé se nikterak neexponují nábožensky, ale také se nezabývají nikterak otázkou náboženskou.
- g/ V obci Kounicích nedošlo k žádným akcím v souvislosti s náboženskou výukou a při odstraňování křížů ze škol.

- 8./ Osvětová činnost.
- a/ Osvětová činnost v obci Kounicích není nikterak podporována všemi složkami v obci, přestože mají v obci všechny možnosti k převýchově člověka na člověka socialistického. Obecní rozhlas, divadlo, kino, Sokol, atd. Tyto prostředky nejsou plně využity, a používají se k běžným potřebám. Jako rozhlas, v divadle se hraje málo pokrokové kusy, to samé v kinu. Mladí nevyvíjí skoro žádnou činnost, výchova pionýrských skupin na škole je slabá, nemají vedoucí-ho. Učitelé se vymlouvají, že se tak plně nemohou pionýrským skupinám na škole věnovati. V obci je málo pracovníků kteří by pomohli přímo osvětovému referentu. Výbor žen při MNV. též nevyvíjí žádnou činnost, a právě tady je nutno aby ženy projevyli větší zájem o výstavbu obce a o osvětovou činnost.
- b/ V obci nedokázali doposud zapojiti větší počet občanů pro osvětovou činnost. Duševní je přestárlý a nyní nemocný, věřící nejsou nikterak přesvědčováni, o potřebě osvětové činnosti, aby každý po práci se mohl osvěžit nějakým kulturním programem.
- c/ Je překvapující, že v obci Kounicích je odebírán náš stranický tisk /Hlas v Právo/ a to ze všech vesnic na okrese nejvíce. Na většinu obyvatel obce Kounic působí zahraniční rozhlas / Hlas Ameriky, Svobodná Evropa / a místní rozhlas.

N á v r h:

Je nutné předem zaktivisovat stranu / místní org. KSČ. / aby tato jako řídicí orgán v obci si volala členy strany / komunisty / kteří pracují v lidové správě, v JZU, a v ostatních masových složkách do org. aby tímto prostředím seznámili stranu o své činnosti kterou dělají v těchto složkách. Za takovéto spolupráce se jistě zlepší práce na MNV. v JZU, a všech ostatních masových složkách které se v obci nacházejí.

Tajemník pro věci církevní:

Abstrakt

JUNOVÁ, J. *Okresní církevní tajemníci na okrese Český Brod v padesátých letech 20. století. Omezování katolické církve ve světle archivních pramenů.* České Budějovice, 2015. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce Prof. PaedDr. ThLic. Martin Weis, Th.D.

Klíčová slova: Okresní církevní tajemník, omezování katolické církve, komunistický režim, církevně politická situace, farnost, duchovní, duchovní služba, liturgie, padesátá léta 20. století, okres Český Brod.

Diplomová práce popisuje konkrétní církevně politickou situaci v katolické církvi na okrese Český Brod v období 1949-1952 tak, jak ji můžeme poznat na základě dostupných archivních pramenů - situačních zpráv a dokumentů okresních církevních tajemníků. Ukazuje, jak se oficiální církevní politika státu té doby ve skutečnosti promítala do činnosti okresního církevního tajemníka, duchovních správců, řeholnic, věřících ve sledovaném okrese. Práce popisuje a hodnotí jednotlivé úkoly a činnosti, které OCT vykonávali k omezování katolické církve na okrese Český Brod v padesátých letech.

Abstract

**The district church secretaries on Český Brod district in the fifties of the 20th century.
Reducing the Catholic Church in the light of archival sources.**

Keywords: District church secretary, Catholic Church restriction, communist regime, religious political activity, parish, clergyman, religious service, liturgy, fifties of the 20th century, district Český Brod.

This thesis describes a specific church political situation in the Catholic Church in the district of Český Brod in the period 1949-1952, as we know from the available archival sources - situation reports and documents of the district church secretaries. It shows how the official church policy of the state was in reality reflected at the given period in the activities of the district church secretary, pastors, nuns, believers in the monitored region. This work describes and evaluates various tasks and activities that the district church secretaries performed to reduce the Catholic Church in the Český Brod district in the fifties.